

BARIÉRY

Č A S O P I S

ČASOPIS PRO OBČANSKOU SPOLEČNOST

2 0 0 3

VYŠLO S PODPOROU UNION BANKY
A PROGRAMU
PHARE EVROPSKÉ UNIE

BARIÉRY

Ke čtenářům cesta

Během těch let, co Bariéry vznikají, se na redakčních poradách měnila témata i lidé, časopis se postupně proměňoval od „popularizačního letáku“ Konta Bariéry po dnešní „dospělý“ časopis, na jehož jednom čísle spolupracuje až stovka lidí. Ne, že bychom si občas navzájem něco nevytýkali, ale přesto máme pocit, že výsledek našeho snažení je přinejmenším důstojný a v konkurenci jemu podobných obstojí.

Ale v tom slově „konkurence“ je právě onen chronický problém, který se táhne celou dosavadní existencí Bariér. Vstupujeme vůbec do nějaké konkurence? Jak se tenhle časopis, někdy horší, někdy lepší, dostává ke čtenářům? Opravdu nemám představu, pro kolik lidí ve skutečnosti píšu tenhle úvodník. Jistě, víme, jaký je náklad a kolik máme předplatitelů, ale podstatnou část výtisků rozesíláme naslepo na místa, o nichž předpokládáme, že by tam někoho mohly Bariéry zajímat. V mé domovské redakci (komerčního) týdeníku Reflex se například několikrát ročně vyrojí zhruba pět igelitových obálek s Bariérami. Čte je tam někdo? Myslím, že ne. Na druhou stranu mi občas zavolá známý, pochválí Bariéry, na které kdesi u kohosi omylem narazil, diví se, že o něčem takovém ani netuší a spikleneckým tónem se ptá, kdepak se dají koupit. Poradím mu jedno dvě knihkupectví, řeknu mu, že si je může předplatit, on odpoví „hm...“, a já vím, že zase máme o jednoho potenciálního čtenáře méně.

To je taková nezisková choroba. Nebýt posuzován jednoznačně jen podle ekonomické efektivity je v dnešním světě vlastně příjemné, ale často to vede ke ztrátě smyslu pro realitu. Je sice hezké, že si navzájem své texty víceméně pochválíme, ale důležitější by přece jen byla informace, že si nás tolik a tolik lidí z vlastní vůle koupilo. Nekoupí, zatím nemá kde. Pro malonákladový časopis je prakticky vyloučené dostat se běžnou cestou na stánky. A my, zbaveni toho protivného tlaku srovnávání a volné konkurence, si můžeme namlouvat, jak jsme úžasní, a kdyby... Ale tak zlé to s námi zase není. Schopnost prodat to, co napíšeme, v tomto případě doslova, je pro příští rok jednou z priorit Bariér. Takže až nás potkáte někde na veřejném místě i jinak než jen zatavené v černém igelitu, berte to jako důkaz, že se snažíme léčit tu chronickou neziskovou chorobu, která se projevuje autistickým hráním na vlastním písečku. A jen tak mimochodem, nechtěli byste nám sdělit, jak jste se dostali k tomuhle číslu? Pokud ano, e-mailovou adresu najdete v tiráži.

Tomáš Frelík

8

Fórum 2000 a jeho projekt Mosty přes globální propast vzbudily pramalou pozornost médií. Sem tam nemastný neslaný komentář, ale většina médií nepřinesla ani to. Je to škoda. Kdyby aspoň trochu naslouchala, mohla českému čtenáři přinést hlubší pohledy na rozpory dnešního světa. Bariéry byly v Obecním domě a o fóru píší na několika místech.

15

Ani v Německu není třetí sektor bezproblémový. Na jedné straně se potýká s problémy, které tuto společenskou oblast postihly v důsledku politicko-hospodářského neoliberalního trendu devadesátých let, na straně druhé existují německá specifika (kupříkladu tradičně silná role státu), která problematizují jeho efektivitu a autonomní postavení v zemi.

37

Srpnové povodně mnoho odnesly, ale něco také přinesly. Přinesly poznání a zkušenosti. Díky nim se pražské čtvrtě Karlín a zřejmě i Holešovice vyrovnají s povodněmi úspěšně. Horší to ovšem bude mimo hlavní město. Jak stavět, kde stavět a hlavně za co? Z čeho opravovat? Více v článku Ladislava Vencálka s titulkem Co voda dala, co vzala.

40

Manželé Alvin a Heidi Tofflerovi patří mezi první desítku světových futuristů. Mají za sebou ranou marxistickou epizodu. Jsou velmi angažovaní, ale způsobem, který si do značné míry určují sami. V žádné oblasti nejsou aktivisté. Nespojují se s žádnou ideologií, či politickou stranou. A vyhýbají se kupodivu i pojmu občanská společnost.

Z obsahu

Na obálce fotografie Pavly Hrachové Volby do senátu v obci Kříž u Havlíčkova Brodu.

I. OBČANSKÁ SPOLEČNOST

Anketa	
Jak obstála občanská společnost při povodních?	4
Zamyšlení	
Záslužný počin světové politiky	7
Očima Bohuslava Blažka	
Občanská společnost tam, kde ji možná nečekáte	7
Rozhovor	
Fedor Gál: Kontaminování ideologií	8
Událost	
Forum 2000: Mosty přes globální propasti	9
Náš člověk v...	
Paň učitelka z peruánských hor	13
Panorama	
V područí německého státu	15
Publikace	
Daniela Brühová: Vítejte v éteru	16
My z konce světa	
Porozumění nade vše	18
Případová studie	
Duha na rozcestí	20
?!	
Komu patří Bílá pastelka?	21
Profil	
Chantal, dcera Normandie	22
Internet	
Co nám připravili designéři webových stránek	22

II. SERVIS PRO TŘETÍ SEKTOR

Informatorium	23
Abeceda	29

III. ČLOVĚK A DOBA

Trend	
Jak se modlí neznabozi	31
Kolbiště	
Co slavíme 5. července?	32
Otázka	
Příští papež – Kristův manažer	34
Ad:	
Jugoslávie: Víc než název	34
Připravuje se	
Osudy obyvatelů obce Hermanovce	35
Úvahy	
Co voda vzala, co dala	37
Dialogy	
Žijeme v období neklidu	38
Portrét	
Tofflerovi za jednocestným zrcadlem	40
Z žabí perspektivy	42
Tak tady žijeme	
Dvojčata	44

IV. PŘÍLOHA SETKÁVÁNÍ

Téma	
Index půjde do krabice	45
Četba	
Svědectví punkerky	48
Pohled	
Forum žije, a my?	49
Mládež má zelenou	
United Games of Nations	50

určí, do jaké míry jen cídily svou „imidž“. Při povodních jsem si více vážila spontánních, individuálních dobrovolnických aktivit, jakých našťástí nebylo málo!

Rostislav Čurík

fotograf

Bohužel, dospěl jsem k poznání, že míra korupce v této zemi obecně překrývá čistotu ideje veřejných nadací či dokonce vládou organizovaných fondů. Dle společnosti Transparency International jsme, co se podplácení týče, na téže úrovni jako arabské země se svou odvůdkou, šejdířskou a bakšišovou mentalitou, kde úplatek je normou a nic bez něj nejde (jako absolutně čistí platí „transparentní“, podvodu neschopní Skandinávci). Četl jsem text Vultures, Scoundrels and Humanists (Supi, podvodníci a humanisté) Čechoameričana Rosse Hedvíčka z Floridy, v němž varuje americké krajanů před posíláním peněz na pomoc obětem záplav prostřednictvím bankovních kont, inzerovaných ambasádami České republiky, nebo jejich přidruženými organizacemi („různí ti přátelé České republiky a Václava Havla osobně,“ jak píše). Dle Hedvíčka je možno se v České republice dočkat podrazu i od nejvýše postavených osobností. Autor cituje českou exilovou organizaci All Things Czech, která se odmltla podílet na vybírání peněz na pomoc obětem posledních záplav s odůvodněním, že při potopě v roce 1997 jejich organizace do České republiky odeslala nejméně 100 tisíc dolarů a dodnes neobdržela ani poděkování, ale ani potvrzení o příjmu peněz, či informaci, jak byly peníze použity, pokud byly vůbec použity. Žurnalista českého původu radí svým americkým krajanům, aby se vyhnuli ukradení či zpronevěření peněz tím, že je pošlou jen tomu, koho v České republice osobně znají, anebo prostřednictvím důvěryhodných amerických charitativních organizací. Já zde mám důvěru jen v humanitární organizaci Člověk v tísni. Spolu s kolegově malířem Ladem Garajem jsme přes ní věnovali obětem povodní dva obrazy. A pro ty, kdo nedůvěřují vůbec žádné organizaci, tu mám jako tip jeden příběh: Zřizovatel soukromého gymnázia s uměleckou profilací v Komíně František Pospíšil se v době, kdy přišla do Čech nejnovější „vymoženost“ globalizovaného světa – monzunové přivalové deště, nacházel v Kanadě, kde chtěl zůstat až do Vánoc. Bez váhání se okamžitě vrátil a sbubnoval dostupná děcka z pěveckého sboru, který řídí, a kdo se chtěl přidat, mohl s ním odjet za trpícími lidmi do Čech a přiložit ruku k dílu. Spontánně a nezávisle na jakékoli organizaci tak v tom nedýchacelném, vodou nasáklém a šedivým ovzduší minulého léta pomáhali konkrétním lidem a zcela konkrétně. Od nich ale také vím, jak „blízko lidu“ bylo v Čechách úřednictvo, státní správa i samospráva. Někde lidé nedostali první finanční pomoc od státu jen proto, že propásli třídní lhůtu, kterou byrokraté nasadili k nahlášené škodě. K lidem, kterým potopa vzala všechno a zachránili jen holý život, se zpráva o nějaké lhůtě vůbec nedonesla. Úřední šiml však zůstal nedostupný!

Jaroslav Ungermann

předseda Unie pro řeku Moravu

Jestli vezmeme v potaz dobrovolní hasiče a Člověka v tísni, tak zaslouží absolutorium! To, co odvedli, se nedá docenit. V Čechách se nyní snaží zobecnit své poznatky z povodně. Proto jsem putoval do Českých Budějovic a na tamní univerzité přednášel o svých „moravských“ zkušenostech. Pozornost vzbudilo vyprávění o Francii. Na řece Loire to mají zařízeno tak, že v případě vyplavení jedné obce přijmou její oby-

vatele v jiné, nepostížené obci v povodí a mohou po dobu dvou týdnů požívat jejího plného pohostinství – to znamená, že domácí je živí a poskytnou jim přístřeší. Vše je podloženo vzájemnými dohodami městeček a obcí – i to je forma solidarity, o níž se v našich poměrech dá uvažovat!

Jaroslav Zvěřina

poslanec za ODS

Považuji reakci státu na povodně za chaotickou a nešťastnou, například ono zadržování plateb, všechny ty nedostatky správní a administrativní. Bilance nám ukázala, že vláda rozsah škod přecenila. Daňové balíčky považují za účelové, protože rozsah škod se neliší od Moravy. Myslím, že víc obstáli starostové obcí, okresní úřady a zejména dobrovolní hasiči, o nichž mám zprávy, že odvedli obrovský kus práce, mnohem větší než profesionálové. Nejasností kolem peněz na různých kontech lituji. Občanské organizace by měly s financemi nakládat transparentně, aby k podobným podezřením nedocházelo.

Marie Havelková

vychovatelka v důchodě

Velice pěkně se zachovaly všechny charitativní, diecézní a diakonické spolky – tu jejich pomoc ti vyplavení chudáci určitě pocítí! Také se pěkně zachovali studenti, kteří přerušili prázdniny a odjeli do Čech, aby postiženým pomohli. Ještěže pořád existují lidé, kteří myslí víc na jiné než na sebe. To, co Pán Bůh dolů seslal, je spravedlivý trest za zpuštění lidí, kteří ztratili všechna měřítka! Nelíbila se mi hamiznost podnikatelů a obchodníků, kteří se snažili na neštěstí ostatních zbohatnout – vždyť těm, kterým nic nezůstalo, se snažili prodávat i pitnou vodu! Anebo musí lidé státu platit dál inkaso za byt, elektřinu, plyn a televizi a přitom jim všechno vzala voda a dům už třeba vůbec nestojí... Horší než supi jsou všichni ti, co se vás snaží dnes odříti! Je to ale i tím, že chamtivost a hrabivost platí dnes za ctinost – vidím to pořád v televizi. To přece musí na lidi působit! Proto i přepadají banky, aby byli bohatí. Všude samá bezbožnost! Víte vůbec ještě, co je to bohobojnost?

Iveta Janková

studentka sociálních věd

Jeví se mi vše jinak poté, co jsem strávila dva roky ve Spojených státech. Jako bych získala ještě jednu perspektivu, jiný úhel pohledu. Ačkoliv to v Americe výtečně funguje, nezaklínají se tam pořád takovými termíny jako „občanská společnost“! U nás ze setrvačnosti působí zvyk ze starého režimu myslet v kategoriích kolektivismu, pojednávat všechno kampaňovitě a snažit se realitu světa vtěsnat do formulek, které jsou jak z učebnic marxismu-leninismu! Vždyť tohle do omrzení opakované spojení už zní skoro jako „socialistická společnost“! Jste na nejlepší cestě to lidem zprotivit. Když se v individualistické Americe něco stane, nastoupí iniciativa jednotlivců a jestli je na překonání nouzového stavu zapotřebí nějaké organizace, tak vznikne spontánně a trvá jen po dobu, dokud je jí zapotřebí! Anebo jste již v souvislosti s odstraňováním následků uragánů na jihovýchodě USA či obrovských lesních požárů na dalekém západě slyšeli něco o „občanské společnosti“? Co v první řadě musí fungovat, jsou státní orgány a soukromá iniciativa, to jsou hlavní ochranné štíty.

LADISLAV PLCH

BARIÉRY

Č A S O P I S

Časopis pro občanskou společnost

Ročník 7/číslo 1 – leden 2003.

Šéfredaktor: Antonín Hošťálek
(antonin.hostalek@bariery.cz)

Asistentka: Lucie Speratová
(lucie.speratova@bariery.cz)

Editor: Ladislav Vencálek

Marketing: Blanka Švábová
(blanka.svabova@bariery.cz)

Redakční kruh: Luboš Beniák, David Daniel, Tomáš Feřtek, Pavel Hlavatý, Božena Jirků, Irena Jirků, Marcela Kašpárková, Jan Keller, David Nesnídal, Jan Nouza, Hana Pernicová, Jitka Polanská, Jiřina Salaquardová, Marek Šálek.

Grafik: Jakub Kolář

Sazba: Robert Šváb

Adresa redakce: Nerudova 7, 602 00 Brno,
tel.: 541 245 126, 608 832 183,
e-mail: bariery@atlas.cz

Vydává: Sdružení přátel Konta Bariéry

Registrováno: MK ČR 7891

Tisk: Repropress Brno

Příjem materiálů: písemné příspěvky výhradně v elektronické podobě, rukopisy a fotografie se nevracejí.

Cena: 40 Kč, roční předplatné činí 150 Kč (došle i zpětně)

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO ČASOPISU BARIÉRY NA ROK 2003

Jméno, příjmení: .....

Název organizace: .....

Ulice, číslo: .....

PSČ: ..... Místo: .....

Telefon: ..... E-mail: .....

Datum: ..... Podpis: .....

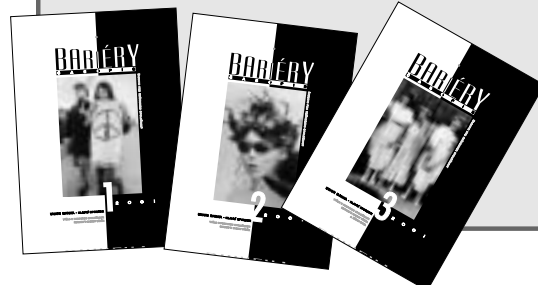
Obdobný formulář je i na stránkách www.bariery.cz
Předplatné na rok 2003 činí 150 Kč. (Bariéry jsou čtvrtletník. V případě příznivých finančních možností vyjde 5 nebo 6 čísel, které čtenáři tak jako letos obdrží zdarma.)

Vyplněnou objednávku předplatného zašlete na adresu:

Bariéry, Nerudova 7, 602 00 Brno

Zasílání časopisu si můžete objednat:

- na formuláři internetové stránky www.bariery.cz
- e-mailem na adresu bariery@atlas.cz
- telefonicky 541 245 126, 608 832 183

Při povodních většina dárců nevsadila na stát, ale na Člověka v tísní Jak se hledají **NEJPOTŘEBNĚJŠÍ...**

Ve světě, kde už člověk není schopen sám pomoci druhému, hledáme prostředníka. Pokud možno důvěryhodného. Proč při letošních povodních většina dárců vsadila na občanskou humanitární organizaci Člověk v tísní?

Člověka v tísní jsme si přivykli spojovat především s pohromami, jež se odehrávají mimo hranice našeho státu. Za deset let své existence společnost rozdělila lidem postiženým válkou, případně živelními katastrofami, či investovala do obnovy území více než miliardu korun v šestadvaceti zemích světa. Čečensko, Afghánistán, Kosovo, Mongolsko, Rumunsko...

Agilní společenství, jež představuje už stovku pracovníků v terénu i v kancelářích, směřuje svou pomoc zvláště do těžko dostupných míst. Tam, kam neproudí po tunách balíky od světo-

ních rukou a masivně, tak jak bylo po celá desetiletí zvykem, přispívaly na státní účet nebo na konto Červeného kříže. Teď vedení firem často upřednostňuje individuální dohodu s nadací, chce vědět, jak a kde budou peníze využity. A my se takovému způsobu nebráníme. "Několik desítek milionů korun získala tedy společnost jako tzv. vázané dary, jež jsou určeny obnově staveb sloužících veřejným zájmům. „Vytipovali jsme pro donátora pět šest míst. On si vybral třeba zničenou vesnickou školu a my teď budeme dohlížet, aby byly jeho peníze

Ředitel Tomáš Pojar.

Foto: Reflex

vých organizací a odkud se nevsílají zpravodajské relace. Přitom platí zásada, že humanitární zásilka nikdy nepřipadne vládě, ale konkrétním lidem. A Člověk v tísní ji k nim dopraví a rozdělí.

I za tuhle důslednost si společnost vysloužila mezinárodní uznání.

A jak vidí Člověka v tísní občané České republiky?

Pro průměrného Středoevropana mohly objekty zájmu společnosti být donedávna tzv. trochu z ruky. Co se počtu kilometrů týče i „mentálně“. Mohly být. Od letošního srpna je to jinak.

Co se změnilo

Na kontu S. O. S. Povodně, jež společnost Člověk v tísní vyhlásila v době, když některé české řeky kulminovaly, se do poloviny října nashromáždilo 180 milionů korun. To je víc než na vládním účtu. Člověk v tísní se tak stal značně sledovanou institucí. Co se změnilo v myslích občanů, že světili peníze raději občanskému společenství než státu?

„Asi po těch pěti letech, jež uplynuly od povodně na Moravě, vládne už jiná nálada. Ukázalo se, které nevládní organizace fungují. A to samozřejmě nemyslím jen nás,“ říká Tomáš Pojar, ředitel Člověka v tísní. „Důležitým momentem byla i změna vlastnictví velkých podniků. Před pěti lety se ještě nacházely často ve stát-

správným způsobem použity,“ říká Tomáš Pojar. Proto u všech akcí, kde se společnost podílí více než milionem korun, respektive jednou třetinou nákladů, vyžaduje účast svého stavebního dozoru.

V jiné roli

Při moravské povodni se shromáždilo na kontě Člověka v tísní „pouze“ 22 milionů korun. Nadace se tedy zaměřila především na obnovu pitných zdrojů, boj s plísňemi a financovala jen několik rekonstrukcí budov. Letos se ovšem ocitla v jiné roli, bude řešit komplexnější úkoly. K 20. říjnu uzavřela společnost zatím okolo 40 smluv na financování projektů v obecném zájmu: rekonstrukce škol, domovů pro seniory, výstavba bytů atd. Každý projekt představuje nejméně půl milionu korun, celkově jde o 35 milionů korun.

Dalších deset milionů „spolkla“ už první fáze pomoci v zatopených oblastech, kdy Člověk v tísní rozvážel dezinfekční prostředky, ochranné pomůcky a nářadí; posléze dopravoval vysoušeče a také dobrovolníky (celkem na tři tisíce lidí).

Padesát milionů korun ze sbírky S. O. S. má v další etapě pak už směřovat rovnou k postiženým lidem. Prvních 750 000 korun z této sumy vyplatila v polovině října společnost čtyřiceti nejvíce postiženým rodinám na Plzeňsku.

Peníze jsou určeny těm, kterým zůstala střecha nad hlavou, byť značně poničená. Tedy jde o cílené příspěvky na obnovu bydlení a domácnosti.

Průzkum a dotazníky

„Přepodkládáme, že takto postiženo bylo okolo 10 000 domácností. Alespoň to vyplývá z průzkumů nevládních organizací. S Diakonií, Charitou a Adrou se snažíme rozdělit si zaplavená území. Není účelem, abychom se dublovali. My se soustředíme na oblasti, kde naši kolegové nepůsobí, především na Litoměřicko, Mělnicko a Berounsko. Někde, kde je nejněžnější situace, spolupracujeme,“ říká Tomáš Vyháněk z povodňového týmu. Lidé z Člověka v tísní vytipovali společně se starosty a sociálními pracovníky na tři tisíce budov, které byly na tomto území velkou vodou poškozeny. Pak stovka dobrovolníků, většinou studentů sociálních škol, které vedl zkušenější koordinátor, kontaktovala jejich obyvatele. S dvěma tisíci rodin posléze vyplnili sociologické dotazníky. „Ze zbylé tisícovky téměř dvě stovky lidí odmítly náš dotazník vyplnit s tím, že pomoc nepotřebují. A poslali nás k sociálně slabším sousedům. Je zajímavé, že ve spoustě míst se lidé celkem jasně shodují a sami říkají, kdo je ve vesnici nejpotřebnější,“ říká Tomáš Vyháněk. To je také klíč, podle něhož společnost chce peníze rozdělovat: jen nejpotřebnějším. Dotazníky momentálně vyhodnocují profesionálové z agentury STEM. Podle předběžných odhadů se zdá, že asi polovina dotázaných dostane peníze na obnovu bydlení.

„Přijdou za nimi tzv. sociální rozhodčí, kteří budou s rodinami domlouvat konkrétní pomoc. Zda je potřeba 50 000 korun na kotel a nové topení, nebo na podlahy. O definitivní částce rozhodne nadační komise, v které zasednou lidé z terénu i z vedení nadace.“

Peníze i asistence

„Zní to složitě, ale v zásadě to nebude žádný zdoluhavý úřednický proces,“ odmítá případné pochyby ředitel Tomáš Pojar. „Někde se bude jednat třeba jen o jednorázové proplacení účtů třeba v hodnotě 20 000 za elektrické spotřebiče. Naopak větší položky se budou poskytovat ve splátkách. Naši kontroloři by také měli uhlídat, aby se neinvestovalo bezhlavě, třeba teď do omítek a pak na jaře znovu, až opadají.“ Nepůjde tedy jen o kontrolu nakládání s finančními prostředky, ale i o jistý druh sociální asistence. Tomáš Pojar předpokládá, že se na kontě společnosti může nashromádit okolo 200 milionů korun, možná i čtvrt miliardy. **IRENA JIRKŮ**

P. S. A ještě doplňující otázka na Tomáše Pojara: Kontroluje někdo vás? V tisku se už spekovalo o tom, jak si vaše společnost polepší...

Naše osobní příjmy nejsou vázány na to, kolik vybereme na sbírkách, jsme přece nezisková organizace. Z minulých sbírek víme, že základní provoz (mzdy, nájem kanceláří – prostě účetnictví), představují obvykle tři procenta. To jsme vždycky říkali. Netušili jsme ovšem, že se sejde tak velká suma. Teď je jasné, že naše náklady budou nižší. A jestliže získáme ještě příslibenou finanční podporu od spřízněných zahraničních nadací (právě vázanou na náš povodňový provoz), nepůjde ani o těch šest milionů, ale třeba jen o tři. **(ij)**

O povodních také na str. 37 a 38.

Summit v Johannesburgu byl nesporně významnou událostí světové politiky na samém počátku třetího tisíciletí. Zcela jasně totiž dokumentoval, že mechanismy regulace ekonomiky, politiky a sociální, které se ustavily v rámci moderní společnosti 19. a 20. století, jsou stále více nefunkční. Zřetelně odkryl bezradnost oficiální politiky tvář v tvář osudovým rizikům, jímž je dnes svět vystaven. A ukázal rovněž ostrý rozpor mezi dobrými úmysly většiny světových politiků a chabými nástroji, jež mají k dispozici pro řešení problémů, k němuž dostali mandát.

Z České televize jsme se toho sice mnoho nedozvěděli, na cizích televizních kanálech jsme však mohli vyslechnout naléhavý projev Jacquese Chiraca, který s velkým důrazem hovořil o tom, že „náš dům hoří, my se však díváme jiným směrem“. Francouzský prezident vyjádřil otevřeně své obavy z toho, že z 21. století se může stát stoletím největších zločinů lidstva proti samotnému životu. Jak konstatoval, člověk zaslepený svým egoismem se stává úhlavním nepřítelem života.

Právě tak jsme si mohli vyslechnout jednoznačný projev Gerharda Schroedera, v němž zdůraznil, že deklaraci o snižování emisí skleníkových plynů z Kjóta mají povinnost podepsat všechny státy, a nabídl vlastní zemi pro uspořádání konference zaměřené na vyšší využití alternativních zdrojů energie.

Neobvyklý důraz, ke kterému se připojil ve svém naléhavém projevu také předseda OSN Kofi Annan, se však ani v nejmenším

Záslužný počín světové politiky

neodrazil ve znění závěrečných dokumentů. Dozvídáme se z nich kupříkladu, že by bylo správné, pokud by se v příštích patnácti letech výrazně snížil počet lidí, kteří nemají přístup k pitné vodě.

Je to téměř polovina lidstva a šéfové států neprozradili, jak chtějí tento záva-

zek během dvanácti let realizovat, jestliže až dosud dokázali v tomto směru učinit tak zoufale málo.

Dále jsme se dozvěděli, že summit vyzval všechny země k ratifikaci Kjótského protokolu a k výrazné orientaci na obnovitelné zdroje energie. Opět výzva, která zůstane viset ve vzduchu až do některého z příštích summitů, nebo aspoň do vyčerpání dostupných zásob ropy.

Právě tak jako summit nemohl změnit nic na prioritách politiky, které dominuje starost o kontrolu těžby ropy, nemohl změnit nic ani na železných zákonech mezinárodního obchodu, které byly vtěleny do smluv uzavřených v rámci Světové organizace obchodu (WTO). Z těchto smluv jednoznačně vyplývá, že ohledy na životní prostředí mohou být považovány za bariéru rozvoje svobodného obchodování a jako takové penalizovány. Summit v Johannesburgu platonicky vyzval k tomu, aby na místo čistého zisku nastoupily v obchodování ohledy na čistou přírodu. Co se stane, pokud k této změně priorit obchodníků nedojde? No přece vůbec nic. Pouze další světový summit za deset let vyjádří ještě hlubší znepokojení.

Stejně je tomu i s doporučeními ohledně rybolovu či ve věci užívání nebezpečných toxických látek. V obou případech účastníci summitu vyzvali obyvatelstvo Země, aby se chovalo zodpovědněji, a v obou případech doplnili svou výzvu formulací – „všude tam, kde to bude možné“. Kdo či co rozhodne o tom, kdy je možné chovat se nakolik zodpovědně? Zatím o tom rozhodovaly výhradně ohledy na zisk velkých korporací. Po světovém summitu v Johannesburgu o tom budou rozhodovat nadále. Žádná sankce nadále nikomu nahrozí za to, pokud usoudí, že zodpovědné jednání by ho poškodilo a přineslo by mu finanční újmu.

Abychom však věci neviděli pouze černě. Summit v Johannesburgu velice potěšil masy chudých, kteří žijí na předměstí této jihoafrické aglomerace. Zbytky z hostiny bohatých mohli na okolních skládkách dojídat ještě řadu dní. Světová politika už dlouho neudělala nic tak záslužného.

JAN KELLER

Občanská společnost tam, kde ji možná nečekáte

Václavu Havlovi se několikrát podařilo vyprovokovat nekončící diskuse pojmem, který se poté, co ho užil on, stal kamenem úrazu. Jedním z nich byla „nepolitická politika“. Mnozí ji ztotožnili s jinou záhadou – „občanskou společností“. Možná právě z těchto spojitých nádob se zrodila milá domněnka, že občanská společnost je nevinnější a možná účinnější druh politiky než politika stranická. To vedlo zjevně ke vzniku řady už ne tak milých občanských iniciativ, které se posléze přelily do zcela nešťastných politických stran „nového typu“.

Nechci tvrdit, že občanská společnost znamená cosi apolitického. Je způsobem, jakým se věci veřejné mají šanci stát čímsi osobně oslovujícím a nadosobně prospěšným. Chtěl bych však říci, že nastrkování vlastní tváře „na kandidátce“ občanské společnosti všude tam, kde panuje znechucení tvářemi stranických politiků, je tristní parodií na občanskou společnost a často jejím zneužitím.

Nejdůležitějším kritériem občanské společnosti je schopnost rozpoznat aktuální problém a chuť jej legitimními prostředky řešit. Ti, kdo tak činí, proto nemusejí odpovídat na otázku, jaký mají politický program: ví se, s jakým problémem zápolí. Nepotřebují být nejprve zvoleni, dosazení do funkce a zaplacení, aby – snad – začali poté něco potřebného dělat.

Byly kdysi doby, kdy rituál formoval veškeré lidské konání. Nejen svátky, ale i práce, sex nebo vzdělávání byly ritualizovány. Náboženství postupně vyčlenilo profesionály (klérus), kteří nás nechali žít ve smyslu zbaveném sekulárním světem a dovolovali nám občas se účastnit obřadů, abychom do

svého života vrátili něco svatě síly. Demokracie zase vyčlenila profesionály (politické reprezentanty), kteří nás v době voleb sytí pocitem, že naše absurdní každodennost je vykupována stranickou politikou.

Tento model přenesení zodpovědnosti mimo sebe (obecněji řečeno na instituce) přežívá. Lidem je v něm těsno až úzko a přestává je to bavit. Instituce v oslabení sebe samých vidí konec světa, jejich laičtí klienti úlevu, která vůbec nemusí znamenat anarchii. Kdo ví, zda autory učení o konci světa nebyli a dodnes nejsou právě ti, kdo se takovýmto náramným zobecněním brání konci svého světa.

Všichni někde bydlíme, i bezdomovci občas někde hlavu složí. Architekti jakožto klérus stavebnictví rozhodují za nás, které budovy máme uctívat. Zdá se, že lidi stále více chtějí o tom, v čem a jak mají žít, pracovat nebo stonat, přinejmenším spolurozhodovat. Architektonický klérus ovládl výtoku, teorii, estetiku, slovní charakteristiky i kvantitativní míry a hlavně ceny. Máme-li se od tohoto balastu osvobodit a začít vidět, jak věci jsou pro nás, musíme se vrátit k tomu, co nám zůstalo: ke svým trápením a slastem daným naším bytím zde a nyní.

To je jedna z cest, která vede do občanské společnosti. Jakkoli nepoliticky vypadá, může mít konkrétní politické dopady. Dává nám argumenty, jak se vyrovnávat s lobby betonářů, stavitelů dálnic nebo developerů podnikatelského baroka. Ale nepůjdeme už proti nim proto, že jsme si někde vyčetli, že to či ono je imperialistické, neekologické nebo jinak onálepkované. V dialogu s nimi budeme ze sebe odlupovat slupky neautentických názorů a navzájem si pomáhat být více sami sebou.

O to usiluje i Kurs problémového vnímání, který pořádáme na studentských webech www.ideon.cz.

Občanská společnost začíná tam, kde ji možná nečekáte: u vás doma.

Fedor Gál: Kontaminování ideologií

Pane Gále, napsal jste pro slovenský týdeník Domino Forum několik zajímavých esejů na téma občanská společnost bez ideologie. To, že vycházely těsně před slovenskými volbami, asi nebyla náhoda...

Foto: J. Škvára

Nebyla. Heslo slovenských voleb ve smyslu „Běžte volit a je úplně jedno koho, jen běžte!“ mi připadalo absurdní. Pamatuji si trojí vzepětí občanské společnosti na Slovensku. Poprvé v roce 1990 – to se právě občanská společnost rodila a byl to imponantní pohled, podruhé v roce 1998, když šlo o sebeobranu před mečiarizmem, který ohrožoval demokracii, a potřetí teď, kdy už jde taky o peníze. Kdybyste se ovšem zeptali lidí, kteří se v kampani třetího sektoru angažovali, tak vám jistě řeknou, že nejde jen o peníze, ale o všechno – o vstup Slovenska do EU a NATO.

Jakou měly kampaně třetího sektoru u jednotlivých politických uskupení odezvu?

Mečiarovo hnutí a nacionalisté reagovali podrážděně, Ruskova televizní strana ANO a Strana maďarské koalice lhotejně. Mečiarův klon Róbert Fico a jeho SMER mlčeli, protože doufali, že jim tato kampaň pomůže, a ostatní – kromě malinkatých stran – ji uvítali. Malinkaté strany věděly, že se jim to netýká a spíše jim to škodí. To proto, že na počátku kampaně serazilo heslo „volte menší zlo!“. Docela pitomé, že jo?

Vy jste byl vždy odpůrce Vladimíra Mečiarra. Ale co říkáte na to, že na politickou eliminaci Vladimíra Mečiarra šly ze zahraničí velké peníze a kampaň proti němu vedly občanské organizace. Není to služebnost? Ztráta nezávislosti? Není to naprosto v rozporu s jejich posláním?

Je to přímo perverze. Všichni, kteří si nechali platit za politickou kampaň, pro mne ztratili kredit aktivistů třetího sektoru. Už nikdy nemůžou považovat sami sebe za nezávislé. Zahraniční dárci to stálo jenom necelých dva a půl milionu dolarů.

Zpolitizování občanské společnosti a politické ambice jejich lídrů, to je nepochybně téma aktuální i v České republice. Vy zde žijete, takže povězte, jak jste viděl třeba iniciativy Děkujeme, odejděte či Televize, věc veřejná?

Přidejte taky Impuls 99. Vnímám je negativně od první chvíle. Lidé, kteří mají zájem o politiku, to mají zkusit v politice. Není to

vůbec lehké. Takový člověk musí projít ostrou soutěží a musí své ambice nechat potvrdit ve veřejném diskurzu i v ještě ostřejším politickém zákulisí a ve volbách. Všechny zmiňované iniciativy byly zneužity pro zájmy nemnoha lidí, kteří odmítli prosazovat svou agendu v aréně na to určené. Nakonec, podívejme se, co po nich zbylo: horší mediální legislativa než ta, kvůli které šli do boje, více zpolitizovaná RRTV, než byla ta, kterou chtěli zničit, zdevastovanější ČT, než byla ta, kterou šli zachraňovat, marginalizovaná politická strana, kterou šli podporovat. Především však otrěsená důvěra lidí v instituty, kterých by si měli vážit (prezidentský úřad, svobodné volby, parlament).

Radíte do výčtu i Brandýská fóra a námluvy jeho představitelů se středolevími politiky? Myslíte si, že by si v ČR a SR měli občanskí aktivisté držet větší odstup od vysoké politiky?

V posledních volbách jsem podpořil Stranu zelených. Chci, aby tady taková strana existovala a měla vliv. Hra na to, že svých cílů můžou zelení nebo nezávislí získat tím, že se nechají „ukecat“ nebo dokonce uplatit jinými stranami, mi nevoní, ba páchne. A na otázku, zda si mají občanskí aktivisté podržet odstup od vysoké politiky, odpovídám: nemusí. Když se ale při prosazování zájmů lidí, kterým pomáhají, dostanou do konfrontace s vysokou politikou, ať jdou nadoraz – jako soupeři politiků, jako jejich kritici a hlídači psi. Mají-li ovšem prosazovat uvedené zájmy přes politické struktury, ať vstupují do politických stran a dělají svou práci.

A co když občanské iniciativy cítí s něčím velkou nespokojenost. Chtějí projevit občanskou neposlušnost... Chtě nechtě tím vstupují i na politické kolbiště...

Z voleb opět vzešel jako premiér M. Dzurinda.

Foto: Reflex

Já jsem odešel z aktivní politiky na podzim 1991, ale z politického kolbiště to jaksi nejde. Všim co říkám, co dělám, dokonce i tím, co se o mně říká, aniž to dělám, zůstávám na politickém kolbišti. Podobně vaše Bariéry, Proglas, Poradna pro uprchlíky, Bílý kruh bezpečí, Nadace Nová škola, Berkat, Adra, Archa a stovky dalších.

Může vůbec existovat občanská společnost, která není kontaminovaná ideologií?

Nemůže. Problém je jinde: občan o své kontaminaci musí vědět a každý den si to s ní rozdávat.

(ahk)

Společně s přijetím tzv. Pražské deklarace, kterou v roce 2001 vrcholil pětiletý cyklus konferencí Forum 2000, slíbil jejich zakladatel, že značka Forum 2000 bude pokračovat, i když ve skromnější a praktičtější podobě. A po setkání náboženských představitelů začátkem července se ve dnech 18.–20. října Forum 2000 skutečně dočkalo potomka v pražském Obecním domě v podobě projektu „Mosty přes globální propasti“.

Na rozdíl od předcházejících ročníků došlo k několika zásadním změnám, které oživily a zpřístupnily tento projekt veřejnosti i rea-

Forum

litě. Změnilo se téma, formát, účastníci i místo konání. O globální ekonomice přijeli spolu diskutovat zástupci Mezinárodního měnového fondu, Světové banky, Světové obchodní organizace a nadnárodních korporací s hlasitými kritiky současné globální ekonomiky, které jsme až doposud měli spíše šanci vidat na ulicích za kordony policistů. Namísto deklamování projevů před plénem se sešli v prostředí pracovních dílen (tzv. workshopů), kde po šest hodin hledali příčiny i řešení současných třeskových témat, jako je zahraniční dluh, dvojí standardy v mezinárodním obchodu a financích, chování nadnárodních korporací a informační propasti. Celou akci doprovázela řada doprovodných aktivit, které přibližovaly témata diskuse české veřejnosti. Ta má o globalizační debatě dodnes zkruslený obrázek zprostředkovaný mediální „morální panikou“, která vypukla při protestech proti zasedání Mezinárodního měnového fondu (MMF) a Světové banky (SB) v září 2000.

Struktura workshopu, kde vedle sebe seděli viceprezident Světové banky, představitel americké vlády a Njoki Njoroge Njehu z organizace 50 years is enough (50 let stačilo), je velice ambiciózní. „Mosty“ si v tomto ohledu mohou připsat primát. Účastníci workshopů se pokusili načrtnout prostor, ve kterém snad jednou v budoucnosti bude moci vzniknout skutečně globální konsensus. Osobnosti typu Jacquesa Rupnika, Fredericka W. de Klerka nebo poradce OSN Marca Sarkadyho musely použít všech svých zkušeností při moderování diskusí, které měly vést k přijetí společných závěrů přijatelných pro všechny.

Zatímco v úvodním zasedání se projevovaly animozity, které snad nejlépe vyslovila indická aktivistka Anuradha Mittal z organizace Food First, která navrhla postavit

MMF a SB před mezinárodní tribunál pro zločiny proti lidskosti. Navíc dva týdny před konferencí na zasedání MMF a SB ve Washingtonu prohlásil jeden z delegátů letošních „Mostů“, že Světová banka má na svědomí víc životů než režim Saddáma Husajna. Světová banka se ostře ohradila, nicméně vyhocená atmosféra rámovala pouze začátek zasedání. Náladu workshopů byla přátelštější a pracovnější, často se však i v ní projevovaly nešvary současné globalizační debaty.

PARALELNÍ SVĚTY

V řadě diskusí se nepodařilo dojít k zásadnějšímu konsensu z důvodů institucionálního zázemí jejich účastníků. Zástupci MMF nemohli jít za hranice politiky, kterou podle nich spoluvytváří všechny členské státy. Na osobní rovině se tak možná stalo, ale podepsat to nemohli. Stejně tak zástupci nevládních organizací nebyli schopni vystoupit za hranice agendy, ke které se zavázali a kterou zde obhajovali. Zejména diskuse o dluhu tak připomínala fotbalový zápas, kde několik týmů hraje na různých hřištích. Zatímco radikálové obhajovali úplné zrušení

telná propast mezi potřebami nadnárodních korporací zvyšovat zisky a těmi, kdo se snaží udržet planetu obyvatelnou.“

„Tento návrh připomíná návrh na výměnu oken a dveří v budově, která se hroutí,“ dodal Ricardo Navarro na závěrečném zasedání. „Pokud toto podepíšu, přijdu o práci.“ Zdaleka nemluvil jenom za sebe. Podle nich je nutné nadnárodní společnosti rozpuštit a lokalizovat. Spor mezi globalizací a deglobalizací (termín, který se v globalizačním diskurzu objevil v souvislosti s letošním Světovým sociálním fórem v brazilském Porto Alegre) se projevoval například i v debatách o mezinárodním obchodu. Zatímco zástupci globálního „establishmentu“ obhajovali zvýšení přístupu rozvojových zemí na mezinárodní trhy, radikálnější hlasy volaly po přeorientování exportní politiky na domácí a po zvýšené regionální spolupráci. Zástupci MMF a SB vyčítali nevládním organizacím „růstofobii“ a netrpělivost v dosahování cílů. „Bez hospodářského růstu zde můžeme leda tak pronášet pěkné projevy,“ řekl zástupce ředitele MMF chilský ekonom Eduardo Aninat.

2000: Mosty přes globální propasti

Legenda ekologického hnutí Ricardo Navarro.

dluhů, umírnění lobbovali pro proces transparentní arbitráže a MMF zase tvrději obhajoval svůj návrh arbitráže. Přestože jejich návrhy měly mnoho společného, společnou řeč nenašli. Má-li být do budoucna projekt „Mosty“ úspěšný, čeká jeho organizátory tvrdá práce v mezidobí mezi konferencemi. Pro smysluplná jednání by museli jejich účastníci přijet se skutečným mandátem a vůlí ke změně politiky spíše než s proklamací svých programů.

Workshop o odpovědnosti nadnárodních korporací sice přinesl zajímavé a v jistém smyslu radikální návrhy na vytvoření společné strategie pod záštitou OSN a větší odpovědnost megaspolečností vůči mezinárodnímu právu a životnímu prostředí, pořád to však bylo málo a tento výstup ztratil podporu dvou radikálních hlasů: legend ekologického hnutí Ricarda Navarra z Přátel země a Edwarda Goldsmitha, zakladatele časopisu The Ecologist. Zatímco Marc Sarkady, který jej moderoval, povzbuzoval nevládní organizace k další práci v nově načrtnutém rámci, Edward Goldsmith prohlásil: „Existuje nepřeklenu-

SILNĚJŠÍ OSN

Jisté výsledky i přes výše zmíněné problémy konference „Mosty přes globální propasti“ přinesla. V první řadě to bylo volání po posílení role OSN. Jeho role by měla zajistit rovnováhu hladovým tržním silám, a to zejména v oblasti kontroly chování nadnárodních společností, asymetrií informačních toků a světového obchodu.

Snad největší konsensus panoval v kritice jednostranných obchodních bariér nastavovaných rozvinutými zeměmi. Strukturální programy, které předepisují prostřednictvím MMF a SB industrializované země rozvojovým státům, se nesou v duchu tlaku na otevření trhů a odstranění cel a dalších bariér volného obchodu. Na druhé straně zemědělský a celní protekcionismus Evropské Unie a USA jdou přímo proti logice volného trhu. Situace, kdy USA vydávají pouze na podporu svých farmářů 350 miliard dolarů, sedminásobek objemu své rozvojové pomoci, byla označena za „logicky šílenou“. Spravedlivé nastavení světového obchodu by vyžadovalo radikální reformu světové finanční architektury, a na tom se shodli zástupci nevládních organizací stejně jako Světové obchodní organizace (World Trade Organization – WTO). Rufus Yerxa, náměstek generálního ředitele

WTO, otevřeně přiznal, že rozvojové země čelí v průměru čtyřnásobně vyšším obchodním bariérám než země rozvinuté. Tento fakt až donedávna pouze koloval v aktivistických časopisech organizací typu OXFAM a jenom pomalu si hledal cestu na oficiální fóra takového významu jako Forum 2000 prezidenta Václava Havla.

Ledy tály i jinde. Když v roce 2000 přišli aktivisté Přátel země s myšlenkou reorientace SB z poskytovatele půjček na globální grantovou agenturu, připomínalo to trochu hudbu z Marsu. Dnes se za tuto možnost postavili i sami zástupci SB a tomuto návrhu se dostalo velké pozornosti i ve finálním výstupu z workshopu o zahraničním dluhu.

Nadace Forum 2000 se hodlá i nadále věnovat propastem mezi světovým Jihem a Severem a mezi etikou a ziskem tak, jak je načrtla letošní konference.

IVO BĚLOHOUBEK

Forem 2000 se zabývá i článek T. Tesařkové na str. 49.

Nadační sektor bilancoval a formuloval příští kroky

Bez vzrušení a s mírným optimismem

Ústy místopředsedy a ministra Petra Mareše potvrdila nynější vláda, že je ochotna naslouchat nadacím... Ministr Mareš to řekl na II. celostátní konferenci nadací ČR, kterou uspořádalo Fórum dárců 30. září a 1. října v Praze. Zaznělo zde také, že nadace a ostatní subjekty této sféry musejí své požadavky formulovat tak, aby se mohly stát podkladem pro novelizaci zákonů, a že velkou výzvou pro nadační sektor bude předpokládaný vstup ČR do Evropské unie.

Na dvě stě delegátů se sešlo ve Valdštejnském paláci Pražského hradu, aby pod záštitou předsedy senátu Petra Pitharta ve čtyřech panelových blocích a desítky pracovních skupin zhodnotili současné postavení nadačního sektoru a debatovali o cestách nadací a nadačních fondů příštím obdobím.

„Nícméně již v samotném rozlišení nadací a nadačních fondů tkví jeden z problémů, se kterými se bude muset legislativa ČR vyrovnat, a to možná před vstupem nebo snad po vstupu ČR do EU,“ zaznělo v jednom z ústředních referátů. Přednesl jej Jiří Müller, člen správní rady Nadace M. J. Husa. Stručně v něm charakterizoval situaci, ve které se nacházejí nadace v České republice po třinácti letech od vzniku prvních z nich, a srovnal ji se stavem v ostatních, zejména postkomunistických zemích.

Jsme příliš složití

Jeden ze základních rozdílů je v tom, že ve většině zemí nerozlišují nadace a nadační fondy. Obě instituce legalizoval u nás jak známo zákon z roku 1997, který nadacím stanovil jako povinnost pro registraci majetek ve výši nejméně půl milionu korun. Nadační jmění přitom nesmí být spotřebováno, může však být rozmnožováno, a to díky nedávné významné no-

velizaci zákona, která nadacím umožňuje investovat do cenných papírů i nemovitostí. Nadační fond na rozdíl od nadací nemusí mít nadační jmění, nemůže však využívat daňových výhod, které mají nadace. Pokud by se nadační fond chtěl transformovat na nadaci, musel by napřed proběhnout složitý proces jeho likvidace a pak založení nové nadace. Ve většině zemí navíc nadace či nadační fondy smějí poskytovat služby – u nás je tento druh činnosti vyhrazen pro další typ neziskové organizace – obecně prospěšnou společnost. Jak na tuto situaci reagovat? ptá se Jiří Müller. Povinnost nadačního jmění z roku 1997 sice zredukovala počet nadací z tisíců na stovky, ale také jej pročistila od obchodních společností vydávajících se za nadace. Blokuje to část jmění nadací, ale je pravděpodobné, že bez soudem registrovaného nadačního jmění by stát sotva rozdělil nadacím téměř tři mld. z privatizačních vln. Díky registrovanému nadačnímu jmění lze rozšiřovat daňové výhody nadací, jak ukazuje novela zákona o dani z příjmů z dubna 2002. Výhody registrovaného nadačního jmění zatím podle Müllera převažují nad nevýhodami. To ovšem neznamená, že by nadále měla přetrvávat hráz mezi nadačními fondy a nadacemi, a není důvod, aby nadace nemohly poskytovat i služby, a naopak, aby obecně prospěšné společnosti nemohly věno-

vat i dar. Zákonné změny budou nutné, konstatoval řečník.

Evergreen – daňové asignace

Další rozdíl mezi českými a zahraničními nadacemi tkví v přímé podpoře nadací z rozpočtových příjmů státu. V českých zemích není ze zákona žádná, polský, maďarský ani slovenský stát se takové podpoře nebrání. Rovněž státy Evropské unie své nadace podporují. A jak to vypadá s daňovými úlevami? Řeší je zákon z roku 1992. Stanovil obecně prospěšné cíle, na něž je možné poskytnout dary a daňově

Po tomto nezbytném úvodu se dostávám k samotné úvaze. Tou je rozšíření Evropské unie a z něho plynoucí důsledky pro české neziskové organizace, potažmo pro všechny občany rozšířené unie.

Rozšíření EU a integrace nových zemí je často vykládáno jako pasivní převzetí existujících zákonů a pravidel Evropské unie a vyrovnání se s požadavky unie na nové členy. Skutečnost je podle mého názoru komplikovanější. Občané nových zemí Evropské unie totiž budou mít stejnou možnost a příležitost podílet se na veřejném životě v unii jako občané současných členských zemí.

S jistotou mírou nadsázky by tuto situaci šlo přirovnat ke vstupu nových lékařů na operační sál. Pacientem je v tomto případě Evropská unie a novými lékaři budou občané nových zemí unie. Do značné míry bude záležet take na nich, zda bude operace úspěšná. K tomu potřebují nejen znát dobře anatomii a ovládat chirurgické nástroje, ale také mít sebejistotu, odvahu a chuť se na společné operaci podílet.

Občané nových zemí EU budou spoluzodpovědní za to, zda výsledkem operace bude Frankenstein, nebo životaschopný organismus. Míra účasti občanů na veřejném životě je však v kandidátských zemích velmi malá. Například podle výzkumu litevského ministerstva ochrany životního prostředí se jen čtyři procenta občanů někdy podílela na veřejném rozhodování. Není také příliš vzdálena doba, kdy v ČR panoval názor, že občané by měli veřejné záležitosti nechat na starosti kariéřním politikům. Občanský privatismus, který byl novou ideologií devadesátých let v mnoha zemích střední Evropy, Českou republiku nevyjímaje, zdevastoval veřejný ži-

Než se snese z Bruselu zlatý déšť...

Od začátku roku sleduji v Bruselu práci evropských institucí a neziskových organizací, působících na evropské úrovni. Pracuji pro organizaci The European Citizen Action Service (ECAS). Předtím jsem působil šest let v Praze jako ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům, takže do určité míry znám český neziskový sektor. A z toho důvodu se odvažuji pojednat následující téma. I když zdůrazňuji, že vycházím jen ze své omezené zkušenosti

vot a zabránil vytvoření dostatečně silného základu pro participativní typ veřejné politiky a demokracie obecně.

Nové země budou do EU vstupovat se starými slabiny. Z toho mají současné členské země největší strach. Obávají se, že vstup nových zemí povede ke snížení standardu v oblasti ochrany životního prostředí, lidských práv a bude na újmu otevřenosti rozhodovacích procesů. Do EU nevstupují státy, které by jako například Finsko měly nejnižší úroveň korupce, ale země, které prosluly finančními skandály a privatizačními aférami.

V tomto ohledu může občanská společnost sehrát velmi důležitou úlohu. Občanské organizace a občanská hnutí mohou ukázat, že ČR a další státy nejsou jen zkorumpovanými kleptokratiemi, ale že jsou zeměmi, kde existuje silné občanské hnutí usilující o skutečnou nikoli „reálnou“ nebo

Předsednický stůl konference. Foto: archiv Fora dárců

úlevy pro dárcy. Nevolám po vyšších daňových úlevách ani po vyšších dotacích, řekl Jiří Müller, avšak zákon o obecně prospěšných společnostech obsahuje nejasnou ideu, že veřejně prospěšné je vše, po čem je poptávka. Ve světě se obvykle postupuje tak, že nějaká autorita, např. soud, ministerstvo, daňový úřad nebo speciální komise, rozhodne, že ta nebo ona konkrétní činnost organizace je veřejně prospěšná. To v ČR úplně neplatí. Daňové úlevy se neziskovému sektoru poskytují plošně. Je to docela pohodlné a docela marotratné, říká Müller.

V další části svého rozboru konstatuje, že České republice chybí zákon o daňové asignaci, který by občanovi umožnil poskytnout jedno procento daně z příjmu občanské neziskové organizaci. Lidé by tak rozhodovali o konkrétní podpoře konkrétním organizacím v místě. Takový zákon existuje na Slovensku i v Maďarsku. Posiluje vědomí občanů, že o jisté, byť malé části jejich daní nerozhoduje stát, ale oni sami. Spojme se tedy s ostatními neziskovými organizacemi a předložme vládě návrh zákona o jednom procentu, říká Müller a dodává, i když je pravděpodobné, že mnozí

občané by toto své právo nevyužili, mohla by nerozdělená částka každoročně posilovat nadační jmění českých nadací. Upozorňuje pak na tzv. Brandýskou deklaraci, v níž se předsedové dvou koaličních stran KDU-ČSL a Unie svobody-Demokratické unie zavázali prosazovat, aby z každé privatizace státního majetku jedno procento výnosu připadlo Nadačnímu investičnímu fondu. Závazek, žel, nepodepsal Vladimír Špidla...

Nadační sektor na prahu dospělosti?

Nicméně cesta, kterou za třináct let ušel nadační sektor České republiky, z něj ve střední a východní Evropě činí sektor výjimečný. Pomohl k tomu stát, konstatuje Müller. Vytvořil Nadační investiční fond, jehož rozdělování stále probíhá. V posledních třech letech poskytl 300 milionů nadačnímu fondu pro oběti holocaustu, deseti občanským sdružením dětí a mládeže převedl nemovitý majetek v účetní hodnotě 78 milionů a další je připraven převést. Od 1. ledna 2003 přejdou do vlastnictví občanských sdružení sportovní zařízení, která dosud užívají, atp. Nadační jmění českých nadací přesahuje tři mld. korun a poskytované granty 400 a 500 milionů korun. To jsou zajímavá čísla nejen v rámci Visegradské čtyřky. Svým způsobem je lze srovnávat s vyspělými zeměmi.

V závěru J. Müller upozorňuje, že význam nadačního sektoru by mohl být ještě vyšší, kdyby mohl poskytovat služby. Nermalou měrou by přispěl nejen k výši národního důchodu, ale i k nižší nezaměstnanosti.

Z významných hostů, kteří pozdravili jednání konference, uvedme pana Ramira Cibriana, vedoucího delegace Evropské komise v ČR. S potěšením se zmínil o českém nadačním sektoru a ocenil úlohu Nadace pro rozvoj občanské společnosti (NROS), které případně významná role při implementaci právních zásad platných pro činnost občanských aktivit v Evropské unii do práva, ale i do praxe nadací České republiky. Jen připravené občanské iniciativy a nadace získají totiž finanční příspěvky, které budou určeny pro rozvoj občanské společnosti v ČR.

„standardní demokracii“. Středoevropské občanské organizace mohou být světloňoši aspirujícími na kvalitnější demokracii v rozšířené EU. Domnívám se, že to může být jeden z největších kladů, který Česká republika do unie přinese.

Pokud jde o reálný dopad rozšíření na české neziskové organizace, lze očekávat, že budou mít více práce než dosud. Pokud budou chtít skutečně efektivně ovlivňovat politiku EU, budou ji muset monitorovat a následně aktivně ovlivňovat. To znamená pravidelnou přítomnost v Evropském parlamentu, účast v zastřešujících evropských sdruženích a také práci na národní úrovni. K dispozici bude podstatně větší množství finančních prostředků, ale není vůbec jisté, zda tyto prostředky případnou práve neziskovým organizacím. Mnohem důležitější je však, aby tyto prostředky byly vynaloženy účelně a dopad investic financovaných z evropských zdrojů přinesl kladné důsledky.

Například z programu ISPA, jenž je určen na rozvoj dopravní infrastruktury a ochranu životního prostředí v budoucích členských zemích unie, jde drtivá většina prostředků na stavbu silnic, dopravních koridorů a čistíček odpadních vod bez účasti neziskového sektoru. Ten je pouze slabě zastoupen při vypracování přípravných studií a stejně to velmi pravděpodobně bude i v případě strukturálních fondů. Není žádná záruka, že evropské prostředky nepoplynou do velkých infrastrukturálních projektů, které jsou velmi zajímavé pro politiky, neboť se mohou na konci volebního období pochlubit kilometry nových dálnic. Nic proti dálnicím, jsou potřebné, ale musíme vědět, kam nás povedou. Investice do

měkké infrastruktury potřebují mnohem větší přípravu a myšlenkovou kreativitu a zejména účast mnoha partnerů, kteří se musí umět domluvit a vzájemně se respektovat. Lze myslím bohužel tvrdit, že tyto schopnosti jsou v postkomunistických demokraciích zatím vzácné. S penězi je to podobně jako s dobrým jídlem. Jíme-li bez rozmyslu, zkazíme si žaludek. Budeme-li bez rozmyslu používat evropské peníze, zkazíme „tvář země“.

V této oblasti mají občanské organizace opět velmi důležitou úlohu. Mají a musí hájit právo občanů rozhodovat o využití evropských prostředků a zároveň předkládat různé modely budoucích investic a vysvětlovat jejich důsledky. Mnohé z nich to již řadu let dělají a jejich práce bude, až se sne se zlatý déšť, mnohonásobně zúročena. Občanské organizace budou muset také víc dbát na to, aby informace o nakládání s prostředky Evropské unie byly přístupné a aby v případě jednotlivých projektů bylo jasné, jak byly využity.

Pokud mohu stručně shrnout úvahu: Vstup do unie přinese mnoho nových příležitostí, které budou využity do té míry, do jaké je kulturní, sociální a politické prostředí budoucích členských zemí na ně připraveno. To platí také o občanských organizacích. Jejich situace je však do určité míry výjimečná, protože v mnoha případech, nikoli vždy, sdružují občany, kteří se v minulosti účastnili veřejného života. Jak jsem se již zmínil, představují patrně největší vklad a naději pro budoucí rozšířenou Evropskou unii.

PAVEL KELLY-TYCHTL

Významnou kapitolou byla budoucnost nadačního sektoru ve strukturách EU. Přinášíme k tomu zvláštní materiál z pera Pavla Kelly-Tychtla. Tematikou budoucnosti nadačního sektoru v EU se bude zabývat i Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (NNO) i budoucí TRUST fond pro střední a východní Evropu založený americkými fundacemi. I o něm píšeme na jiném místě.

Nejsledovanější z nadací

Z bohaté palety referátů a diskusních příspěvků uvedme ještě analýzu mediální prezentace nadací působících v českých zemích. Nejvíce medializovanou nadací se v období od června 2000 do července 2002 stala Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97, kterou média zmiňovala zejména ve spojitosti s výzkumem léčby rakoviny tlustého střeva a aktivitami manželky prezidenta (1101 citací), druhou nejčastěji jmenovanou byla Nadace Charty 77 a její Konto Bariéry ve spojitosti s pomocí handicapovaným a s kampaní Ostrovy života (1044 citací). Se značným odstupem následovaly Nadace rozvoje občanských společností (NROS) – 636 citací, Nadace Partnersství – 609 citací atd. „Z výzkumu vyplynulo, že četnost citací kupodivu nezávisí nijak na tom, zda je s jejím působením spjata nějaká populární či významná osoba, roli hrají zřejmě jiná kritéria. Média ovšem příliš nerozlišují nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti či občanská sdružení. Většinou jsou to pro ně šmahem nadace,“ konstatuje Marek Žantl z agentury Newton IT. Průzkum lze nazvat spíše orientační, protože podchytil jen hlavní média, pominul například deníky Bohemia a Moravia, natož noviny okresního rázu.

O cestách, které mají zviditelnit tu či onu akci, sbírku či samu nadaci, hovořil Evžen Hart, ředitel skupiny Ogilvy Mather. Podle jeho názoru je lépe světit tuto činnost solidní agentuře, protože amatérské kroky mohou věci někdy ublížit. Podstatné je ovšem dobré jméno nadace – jakýkoli prohřešek může zničit dobrou práci mnoha let.

Z nových pojmů: firemní občanství

Valná část referátů a diskusí se z pochopitelných důvodů zabývala získáváním peněz na dobročinnost, a to jak z nadačních fondů, tak od soukromého sektoru. Z nových pojmů, které zaujaly, bychom chtěli upozornit na tzv. firemní občanství (Corporate citizenship). Hovořila o něm Marcela Janišová, personalistka firmy CS CABOT Valašské Meziříčí, kde zároveň koordinuje projekty firemního dárcovství. CS CABOT – dříve DEZA je součástí nadnárodní firmy stejného jména a je známo, že tyto korporace mívají dobře zpracovanou firemní politiku. Je jim jasné, že prostředím, ve kterém působí, od nich obvykle očekává víc než jen příspěvek ve formě daně ze zisku. Vědí, že jejich prosperita závisí také na tom, jak pozitivně je obyvatelstvo vnímá. V případě firmy Cabot hraje jistou roli i dědictví z minulosti – Deza vyráběla saze pro gumárenský průmysl a to způsobem pro životní prostředí nepřilíš žádoucím.

To je minulost, přítomnost pak ovlivňuje nadnárodní rada korporace, která ročně posuzuje projekty ze 26 zemí. V roce 2001 se Valašskomeziříčským podařilo získat pro Nadaci VIA deset tisíc dolarů, které byly rozděleny organizacím na Vsetínsku. Letos korporace CABOT podpořila 42 tisíce dolarů výstavbu hospice Diakonie ve Valašském Meziříčí a také místní nemocnici. Výčet pomoci je bohatý, zajímavá a velmi působivá je cesta, kdy finanční příspěvek může získat zaměstnanec firmy CABOT pro organizaci, ve které dobrovolně působí. Zkrátka a dobře – firma se podle tohoto dobře promyšleného programu cítí být občanem regionu.

Roďte doma

Emocionálně nabitý příspěvek vyslechli přítomní od Lucie Ryntové, nyní ředitelky občanského sdružení APERIO. Protestovala proti tzv. lékařskému modelu porodu – kdy ženy jsou v podstatě vyloučeny z rozhodování o místě porodu i způsobu toho jedinečného aktu a kdy přání a zkušenosti ženy a také porodních asistentek bývají lékaři odsunuty do pozadí. APERIO se zasazuje o přirozené postupy, s minimem medikamentů a maximem

péče, a to nejen lékařů, ale také psychologů, pedagogů a porodních asistentek a dalších odborníků již v průběhu těhotenství. APERIO je členem mezinárodní organizace ENCA, které se o totéž snaží v evropském měřítku.

Etické principy a realita

Lehce kritický ráz měla i vystoupení zástupců Nadace Preciosa – podle předsedy představenstva Věřka Šilhána, jedné z těch velkých, jejíž nadační jmění pochází z ryze českých zdrojů. Kritizovali firemní strategii Raiffeisenbanky – podle jejich názoru sleduje až okatě firemní prospěch a nutí žadatele, řekněme, k příliš velké pokoře...

A právě etické principy, resp. jejich střetávání s každodenní realitou, byly námětem úvah prof. Jana Šolce, dřívějšího ředitele odboru vnitřní politiky Kanceláře prezidenta republiky a nyní mj. člena správní rady Nadace VIZE 97 Dagmar a Václava Havlových. I když by každý z nás – a samozřejmě i organizace – měli vždy zastávat stanoviska jednou vyřčená, jsou okamžiky, kdy se člověk – anebo společnost – musí rozhodovat mezi tím, co je etické a co nutné. To je každodenní chléb politiků a před takovými osudovými chvílemi, zdá se, stojí v této době i lidstvo. Prof. Šolc citoval Margaret Thatcherovou (v XXI. století bude sveden zápas o principy...) a upozornil také na zajímavý posun ne-li ve všeobecném, tak mediálním výkladu hodnot. Všechno pracovicové jako by neslo nádech neetického, zatímco etické je spojováno s levicovým...

Mohli bychom uvádět další útržky z příspěvků i z diskuse. Fórum dárců však slíbilo, že příspěvky brzy spatří světlo světa ve sborníku.

Konference měla samozřejmě i další rozměry – společenský a přátelský. Jednalo se v historickém Valdštejnském paláci, sedlo v jednoduchých, nepřilíš pohodlných židlích se jmény senátorů. Po oba dny pražilo účastníkům do očí slunce. Snad i atmosféra vyhřátého sálu a jednacích salonků měla vliv na celkem nevzrušivou atmosféru konference. **LADISLAV VENCÁLEK**

PŘEDSTAVUJEME

Dvě nadace a jejich kooperace

V poslední době jde téma filantropie a téma zdrojů doslova na dražku. Existují grantové programy na podporu vytváření zdrojů, podporu trvalé udržitelnosti organizací atd. Z tohoto trendu nevybočují ani dva programy, které se týkají našich místních nadací, projekty, které připravily a realizují Nadace VIA a Komunitní nadace Ústí nad Labem. Nejde jen o další „módu“, neztrácí se příliš mnoho energie v mlúvení o věcech a ve výzkumech, jejichž výsledky jen málokdy opustí papír? Projekt Nadace VIA mapuje místní a regionální nadace, získává informace o jejich činnosti, zaměření, o tom, jak je zasáhl NIF (ať již ho získali nebo nikoli), jak rozumí činnosti Donorsfóra atd. Jeho výsledkem bude konkrétní a adresné doporučení pro nadace ucházející se o granty – jak podpořit formování místních nadací a nadačních fondů, jakou strategii zvolit při výběru potenciálních příjemců podpory atd. Projekt Komunitní nadace Ústí nad Labem se opírá o setkání a vzájemné kontakty lidí z praxe. Nic se v něm nescítá, nehodnotí, i bez toho se ale směřuje ke společnému cíli – vytvořit prostor pro kreativitu, pro vyjádření toho podstatného. A jak jinak odlišovat podstatné od nepodstatného, než že budeme mluvit o svých běžných radostech i pochybnostech?

Oba projekty, zdánlivě vzdálené, úzce souvisí a doplňují se. Jeden se vyznačuje jasně stanoveným cílem, záměrně zvolenou metodikou sběru dat, vymezením cílové skupiny a také adresátů. Je předem jasné, komu jsou určena doporučení, která vzniknou. Druhý vytváří platformu pro setkávání a vzájemné reakce představitelů nadací a dalších významných filantropických organizací. Jeho výsledky jsou určeny k široké publikaci.

Ale oba projekty se doplňují nejen v tom, že se obracejí na rozdílné cílové skupiny. Odborná práce, shromažďování dat, výzkum – to vše přinese výsledky zcela v duchu zadání – ale takový postup nikdy nepřekročí svůj stín. Právě proto je třeba takové výsledky doplnit a konfrontovat, také se zeptat na zkušenosti těch, kteří žijí praxí.

S výsledky této jedné kooperace bychom měli být seznámeni na jaře příštího roku.

Základní informace k článku:

Projekt výzkumu místních nadací – Nadace Via, Táňa Hlavatá, tana@nadacevia.cz

Projekt diskusních setkání o místní filantropii – Komunitní nadace Ústí nad Labem, Tomáš Krejčí, komnadul@mbx.vol.cz

(jš)

PANÍ UČITELKA Z PERUÁNSKÝCH HOR

Wiliam je ze sousední vesnice. Musel do školy určitě běžet, aby mi mohl darovat ještě teplou kukuřici se slovy: para ti, profesorita (pro tebe, profesorinko). Vyšetřil ji pro mě při snídani...

PERU. Je to demokratický stát. Aspoň tak se to uvádí v oficiálních vládních publikacích. Moc se o něm u nás nehovoří. Nejprve jako turistka a poté jako učitelka tam působila Olga Vilímková: „Vysokohorské přírodní podmínky ovlivňují život nezvyklým způsobem,“ říká. „Lidé v poslední době odcházejí do měst. Domnívají se, že najdou snazší obživu. Dnes žije 72 % lidí ve městech, z toho plná třetina v Limě. Ale obživu jim ztěžuje mimo jiné negramotnost. Je třináctiprocentní. Státní zaměstnanci mají ze zákona sociální a zdravotní pojištění, pro ostatní je dobrovolné, ale mnozí je neplatí, protože na ně nemají, a potom také nemají důchod. Mnoho lidí neumí španělsky, hovoří jen jazyky kechua nebo aymara. V zemi působí řada humanitárních katolických i protestantských organizací (World Vision – Víte světa, Swiss Indian Mission – Švýcarská indiánská misie aj.), které usilují jak o zlepšení životních podmínek, tak o vyšší vzdělanost a informovanost vesničanů o jejich právech. V horách provincie Ayacucho operuje organizace maoistických komunistů Světlá stezka terorizující místní obyvatelstvo. Nic ovšem není černobílé. Po 11. září zosílil prezident Toledo boj proti teroristům. Podle zpráv Křesťanské mezinárodní solidarity jsou ale pod rouškou toho boje perzekuováni i ti, kteří protestují proti bídě a útlaku...“

„V peruánských Andách žijí lidé jako za Inků. Pachamamé – Matce Zemi obětují první sousto z každého jídla a doušek při napití. Bydlí v chatrčích z nepálených cihel, nemají většinou elektřinu ani vodovod. Jsou neuvěřitelně chudí, a přitom by se rozdali. Nikdy si na nic nestěžují, neřukají, umějí se radovat z každé maličkosti. Když je v rodině tragédie, konstatují to, ale nenaříkají. Nejsou ukřivdění ani mstiví, nezištně si navzájem pomáhají,“ říká Olga Vilímková, vysokoškolská učitelka francouzštiny v Praze a učitelka v Peru.

„Poprvé jsem byla v Andách s horolezeckou výpravou v roce 1994. Všimla jsem si, že peruánská vláda sice postavila na venkově školy, ale učitelé se tam nehrnou. Učit ve výšce čtyři tisíce metrů se chce málokomu. A tak jsem si na peruánské ambasádě v Praze podala žádost o místo učitelky základní školy. Řekla jsem, že nechci plat a nechci ani ubytování. Vzali mně, myslím, docela rádi... Přátelé jen kroutili hlavou.

Pucamarca na fotografii Olgy Vilímkové. A učitelka z hor Olga Vilímková na fotografii Jiří Noska.

Vybrala jsem peníze ze stavebního spoření, přidala úspory, prodala jsem auto...

Horská vesnička, v níž Olga žila, se jmenuje Pucamarca a je v departmentu Cusco. Leží v nadmořské výšce 3800 m nad mořem, u jezera, za kterým se zvedají hory. Děti umějí docela dobře španělsky, ale jinak se tu mluví kečuánsky. Školní rok začíná na jaře. Než děti přišly poprvé do školy, česká paní učitelka s paní ředitelkou školu vymalovaly, vyklidily odpadky ze školního dvorku. Dostaly pak na každý předmět po jedné učebnici. Děti mají od ministerstva zdravotnictví každý den zdarma svačinu, ale na sešity bohužel peníze nejsou. Ve škole sice byla rozvedená elektřina, ale chyběl přívod, na něj už nezbyly peníze. Naše krajanka sáhla do svých úspor a zaplatila ho, jako drobnou občanskou výpomoc. Učila děti číst, psát, počítat, španělsčinu, angličtinu, historii... Učila i dospělé, po večerech, v bezplatných kurzech.

Profesorita z Prahy si získala srdce Inků. Žila s nimi. Jak?

Skromně. „K snídani se zde vaří bylinkový čaj z místních rostlin, a k němu každý dostane placku z vaječ a rozdrocené kukuřice, jindy snídají kukuřičnou kaši. Po snídani jdou všichni za prací, děti do školy. Matky většinou zamíří na trh do nejbližšího městečka, kde prodávají ručně pletené svetry. Večer se rodina sejde a všichni dají získané peníze dohromady. Kolem šesté se stmívá, je zima, venku fouká vítr z hor. Lidé sedí na bobku nebo na rohožích, světlnici bez oken osvětluje jen oheň. Každý vypráví, co ten den zažil. K večeri se vaří zeleninová polévka, často bývají brambory s rýží a zelenina. Na maso chovají horalé morčata. Je to ale sváteční pokrm,“ říká paní učitelka Olga. „Rodiny si staví domek z nepálených cihel a střechou ze suché trávy. Topí uschlými kravinci, které nemají velkou výhřevnost, takže všichni mají na sobě třeba i čtyři svetry, ženské šest sukní, ponča a čepice. Nad přízemní místností někdy postaví ještě patro pro morčata.“

Paní učitelka Vilímková žasla nad tím, že její žáci vypadají zdravě a jsou to pěkné děti, i když jsou živé převážně z kukuřice a brambor. Ale co když zdání klame? Vzala je pro jistotu na preventivní prohlídku k lékaři. To je ovšem na tamním venkově neobvyklé, a Olga musela nejdříve získat pro akci rodiče. Měl strach, že lékař, který dětem měl odebrat trochu krve na laboratorní rozbor, vezme dětem všechnu krev a ony zemřou... Laboratorní výsledky nakonec potvrdily, že několik dětí trpí chudokrevností. Prosba k rodičům, aby se pokusili změnit jídelníček dětí, by ale nejspíš zapadla mezi kamení horských velikánů, kdyby Olga Vilímková neučinila racionální kroky. Díky drobným příspěvkům od známých a přátel v České republice se jí na školním dvoře podařilo postavit – za pomoci otců – fóliovník. Konečně mohly děti jíst dostatek zeleniny. Vybudovalo se a slavnostně otevřelo dětské hřiště s průlezkami. Jednoho z podnikatelů v Limě to dojalo a věnoval dětem z dědinky Pucamarca keramickou pec. Starosta z města Chinchera prý posle do školy profesionální keramičky, aby děti naučily užitečnému řemeslu.

Profesorita Vilímková patří k lidem, kteří dotahují věci do konce. Po návratu do České republiky založila nadaci, která sponzoruje výuku a studium vybraných indiánských dětí, jež mají rády školu a touží po vzdělání. (Peru má 48 % obyvatel indiánského původu, ale například na vysokých školách jich je jenom pět procent z celkového počtu studentů.)

Nadační fond se jmenuje Inka a má dnes tři projekty:

Sonkoča (mazlivé oslovení dítěte – srdčko) jsou dálkové adopce. Finanční podpora žáka přijde na šest tisíc ročně, student střední školy potřebuje osm a půl tisíce ročně.

Projekt **Venkovská škola** shromažďuje finanční dary na nákup vybavení do škol. V chudých obcích jsou totiž základní pomůcky, jako pastelky, čtvrtky, pravítka či kružítká, nedostupné.

Třetí projekt se jmenuje **Qeros** (keros) podle jména komunity v odlehle části hor. Jejich děti zatím nemají přístup ani k základnímu vzdělání. Tito potomci Inků žili zde dlouho zapomenuti světem, ve výšce pět tisíc metrů ve velmi drsných podmínkách. Teď touží po tom, aby jejich děti mohly navštěvovat školu. Zatím vybrali čtrnáct dětí, které se přemístily do nejbližšího městečka, kde mohou chodit do školy.

V této době již nadace Inka získala na třicet rodičů z českých zemí, kteří sponzorují své indiánské dítě. Peníze nedostanou jejich rodiče, ale rovnou se z nich na místě platí, co je potřeba. Díky tomu, že Olga Vilímková dál pracuje v Peru, nikoli už jako učitelka, ale jako průvodkyně turistů po Peru, dostane se několikrát ročně na místo a může zkontrolovat finanční hospodaření i konkrétní výsledky činnosti nadace.

Pro šťouraly uvedme, že spolupracovníci a aktivisté nadace nejsou placeni, ani si nevyplácejí jakékoliv odměny.

VĚRA NOSKOVÁ

Pobaltské státy patří k těm, které zamířily do NATO, ale také do Evropské unie. Jednou z překážek na této cestě jsou bolavé otázky soužití Lotyšů, Estonců a Litevců s ruským obyvatelstvem. Nejsložitější vypadá situace v Lotyšsku. Co vlastně víme o této zemi?

Ve srovnání s Českou republikou jsou na první pohled mnohem zřetelnější rozdíly mezi městy a venkovem. Centrum Rígy je možná úpravnější než centrum Prahy. Mnoho cizinců, moderní automobily, přepychové obchody, bulváry, které trochu připomínají Vídeň. Venkov – to jsou roztroušené samoty a vesnice připomínající sovětskou éru. Základní společenský problém – soužití Lotyšů a Rusů. Ti totiž tvoří 29 % populace a většina z nich má statut který, lze nazvat neobčané... (non citizens)

Novodobá historie Lotyšska je dramatická i smutná. V roce 1940 se stalo spolu se svými sousedy obětí paktu Molotov–Ribentrop. Vlády byly pod nátlakem přinuceny vstoupit do Sovětského svazu. Okamžitě se rozběhly čistky – zatýkáni a deportace se dotkly zejména inteligence, státní správy a vojska. Nelze se proto příliš divit, že Němci byli zprvu vítáni jako osvoboditelé. To se ovšem záhy změnilo. Zejména poté, co vyšlo najevo, že Němci považují Lotyšsko za zvlášť výhodné k rychlé germanizaci (existovala tu vlivná německá menšina). Snaha o likvidaci národního vědomí, kterou začali Sověti, se za německé okupace ještě zvyšila. Povinná mobilizace na konci války (v Lotyšsku se bojovalo až do května 1945) pak postavila lotyšské vojáky na obě strany fronty – bojovali proti sobě a v obou případech za cizí zájmy. Snaha o obnovení nezávislosti byla bezpředmětná – i přesto byly poslední partyzánské skupiny zlikvidovány až v roce 1952, jejich členové buď popraveni a nebo v lepším případě odesláni do sibiřských gulagů. Transport do pracovních táborů ale zasáhl desetitisíce dalších. V Muzeu okupace v Rize najdete dokumenty, kde je jako důvod zatčení: Lotyš. Sovětská vláda se snažila přetvořit zemi k obrazu svému. Potlačování národní inteligence, provázání hospodářství se zbytkem SSSR, snaha o likvidaci víry (před 2. světovou válkou byla většina Lotyšů luterány), rusifikace. Ruština se stala oficiální řečí a do Lotyšska (kde byla početná ruská menšina již před válkou – asi 15 %) začali proudit Rusové, Ukrajinci a Bělorusové. Zatímco před válkou tvořili Lotyši 77 % populace, v roce 1991 pouze velmi těsnou většinu – 55 %. Více než 40 let tvořili Rusové privilegovanou vrstvu, zaujímali všechny důležité posty. Lotyši neměli přístup na vyšší místa ve státní správě, v armádě, na školách. Když se na konci 80. let daly události do pohybu a Sovětský svaz se začal postupně hroutit, byly to právě pobaltské státy, kde se okamžitě objevily snahy o znovuoobnovení nezávislosti.

V roce 1991 se konalo referendum, v němž se jasná většina obyvatel (73 %) vyslovila pro samostatnost Lotyšska. Přesvědčivý výsledek referenda byl dán i tím, že mnozí příslušníci menšin podpořili nezávislost, protože předpokládali, že při budoucím udělování občanství bude uplatněn princip tzv. „nulové podmínky“ – tedy že občanství získají všichni občané s trvalým pobytem. Ovšem nestalo se – vítězné strany se rozhodly navázat na předválečnou Lotyšskou republiku a občanství tak získali pouze ti, kteří je měli před rokem 1940 a jejich přímí potomci. Lotyšsko má asi 2,3 milionů obyvatel – a asi 560 tisíc se dostalo do podivné situace: nebyli občané žádné země. Na dlouho jim zůstaly pouze pesne neexistujícího Sovětského svazu. V mnoha ohledech nemohli ovlivnit svou budoucnost. Občanství nezískávaly ani děti neobčanů.

Lotyšsko bylo za to kritizováno jak lotyšskými občanskými aktivisty, tak mezinárodním společenstvím: OBSE, EU, OSN, Radou Evropy. Hlasitě hájilo zájmy svých krajanů zejména Rusko, které odmítalo podepsat důležité bilaterální dohody. Ke změnám došlo v roce 1998

– o občanství mohl požádat každý s dlouhodobým trvalým pobytem a děti narozené po roce 1991 je dostávaly na požádání. Podmínky pro získání občanství ale nejsou snadné. Uchazeč o občanství musí podstoupit jazykový test (písemný a ústní), úspěšně projít testem ze znalostí historie, prokázat trvalý pobyt v Lotyšsku, složit slib loajality státu a také zaplatit poplatek 20 latů (1 lat = 51 Kč, minimální plat činí 110 latů). Pokud uchazeč nesplní podmínky, nemá to snadné – neobčané nemohou zastávat mnoho důležitých postů ve státní správě (soudci, diplomaté, policisté), nesmějí vykonávat některá zaměstnání v soukromém sektoru (od soukromých detektivů, přes piloty až po advokáty či notáře) nemohou volit a být voleni atp.

Problémy jsou i v jazykové oblasti – v roce 2000 bylo schopno domluvit se lotyšsky pouze 82 % populace – a rusky 84,4 %. Zejména pro seniory je velmi těžké učit se novému jazyku. A přitom komunikace se státní správou je vedena v lotyštině; pokud je vedena rusky, musí být přiložen notářsky ověřený překlad (což není levné). Pro menšiny nepříznivá situace panuje i ve školství. Ačkoliv školský zákon vyhlašuje právo na vzdělání bez ohledu na rasu, národnost, nebo náboženské přesvědčení, garantuje pouze výuku v lotyštině.

Bolavé soužití Rusů s Lotyši

Foto: Reflex

Situaci ztěžuje i nestabilní politická scéna – v Lotyšsku strany vznikají a zanikají velmi rychle a jsou postaveny spíše na charismatických osobnostech než na skutečném programu. A aby toho nebylo málo, musíme si uvědomit geopolitické zájmy Ruska, které se nepřestávají dívat na Pobaltí jako na sféru vlivu. Někteří pozorovatelé soudí, že ačkoliv mnozí ruští politikové veheimentně hájí své krajany, není skutečné řešení a integrace ruské menšiny v zájmu kremelské diplomacie – připravila by se totiž o velmi výhodnou kartu, kterou může nyní opakovaně používat k ovlivnění politiky svých sousedů.

V poslední době se obranou práv menšin v Lotyšsku zabývá celá řada organizací. Za jednu z nejúspěšnějších lze považovat F. I. D. H. – Lotyšský výbor na ochranu lidských práv. Byl založen v roce 1990, mezi jeho členy jsou i poslanci, představitelé samosprávy, právníci či novináři. Roku 1995 byl přijat do Mezinárodní federace výborů na ochranu lidských práv. Každý měsíc se na tuto organizaci obrací kolem 300 lidí s prosbou o pomoc. Více informací (anglicky nebo rusky) na adrese: <http://www.lhrc.lv/> Další aktivní nevládní organizací je Lotyšské centrum pro lidská práva a etnická studia. Jde o národní pobočku mezinárodní Helsinské konference pro lidská práva. Její členové vypracovávají výroční zprávy zabývající se lidskými právy obecně – od práv menšin, přes práva dětí a žen až po kontrolu korektnosti voleb nebo monitoring rasově motivovaných útoků, ať už verbálních nebo fyzických. Zprávy z let 1998–2001 (v angličtině) naleznete na adrese: <http://www.ihf-hr.org/lchres.htm> Při přípravě tohoto článku jsem využil také stránek výborného projektu MINELRES <http://www.riga.lv/minelres/>.

ADAM ZBIEJCZUK

Holandská samoobsluha

Holandsko představuje občanský ráj, ale i zemi zvláštní, pro nás někdy nepochopitelnou. Čtěte v příštím čísle v rubrice Panorama.

Devadesátá léta přinesla v mnoha zemích zintenzivnění diskuze o charakteru a úloze toho, čemu se v mezinárodním žargonu říká ‚občanská společnost‘ a s ní spojeným tzv. neziskovým sektorem (Non-Profit Sector). Je tomu tak i v Německu, kde jsou občanské definice nejčastěji spjaty s tím, co anglosasští autoři označují slovem ‚political culture‘.

V PODRUČÍ NĚMECKÉHO STÁTU

Významný filozof a sociolog Jürgen Habermas kupříkladu povzbudivě tvrdí, že občanská společnost představuje normativní předobraz společnosti budoucí, která je tvořena společenstvím všech občanů, jejichž orientačním měřítkem je racionálně vedený celospolečenský dialog.

Diskuse, jakkoli vědecky erudované, však většinou nedokážou odpovědět otázku svým způsobem základní: Existuje již v Německu celoněmecká politická kultura?

Novější studie a výzkumy totiž prokázaly nejen značné rozdíly v hodnocení politické reality, ale i velmi rozdílné stupně tzv. sociální důvěry v západní a východní části země. Východní Němci kladou nesrovnatelně větší důraz na ochotu ke vzájemné praktické pomoci, naproti tomu k otázkám politického či světonázorového charakteru jsou daleko skeptičtější a zdrženlivější. Rovněž jejich chápání týmové práce není zdaleka tak ovlivňováno individualisticky orientovanými představami jako u jejich spoluobčanů ze západní části.

Po připojení NDR byly slyšet hlasy – zčásti naivně euforické, zčásti politicky účelové – jásající nad vidinou brzké jednoty staronové Berlínské republiky. Realita následujících roků ale nemilosrdně odhalila povrchnost těchto prognóz. Instituce, tedy i ty z třetího sektoru, byly z velké části jednoduše „přeneseny“ ze Západu na Východ, kde vzhledem k pevnému politickému zakotvení a silnému materiálnímu zázemí ve „vítězné zóně“ mohly zaujmout vůči jejich východoněmecké konkurenci dominantní postavení. Ale tato homogenizace institucí rozhodně nepřinesla stejný efekt v oblasti společenského vědomí či politické kultury.

Německá specifika

Bezproblémový není ani třetí sektor. Ten se na jedné straně potýká s problémy, které tuto společenskou oblast postihly v důsledku politicko-hospodářského neoliberalního trendu devadesátých let, na straně druhé existují letitá německá specifika, která problematizují jeho efektivitu a autonomní postavení v zemi.

V osmdesátých letech jsme v Německu zaznamenali zvýšenou aktivitu v rámci třetího sektoru a s ní spojený nárůst pracovních míst. V současné době produkuje přibližně 2,5 % hrubého domácího produktu a připadá na něj 5 % pracovních příležitostí z jejich celkového počtu. Největší část z nich tvoří poradenské a pečovatelské služby, péče o životní prostředí, variabilní výchovatelské formy. Zejména devadesátá léta přinesla prudký nárůst jeho ekonomického objemu. Jen pro ilustraci: již v roce 1995 se výdaje neziskových organizací NO pohybovaly okolo 125 miliard DM, zaměstnáno v nich bylo 2,1 mil. lidí, z toho 1,4 mil. na plný úvazek. Dominantní postavení vykazovaly (a vykazují) zdravotní a sociální služby (70 %), ale i oblast kultury a volného času zaznamenala v letech 1990–1995 nárůst o 20,2 %.

Tento na první pohled pozitivní trend zaznamenal na konci devadesátých let dramatickou změnu. Změny ve struktuře financování třetího sektoru s sebou přinesly na jedné straně zvýšené angažmá státu v některých jeho oblastech, a tudíž i nárůst státního vlivu na ně, na straně druhé došlo k snižování státních dotací v oblasti služeb sociální péče. Ačkoliv zdravotní a sociální oblast i nadále dostává největší část z celkových státních příspěvků, které tvoří přes osmdesát procent jejich příjmů (pro srovnání: na kulturní a informační aktivity včetně časopisecké

Foto: Reflex

produkce přispívá stát „pouhými“ patnácti procenty), úsporný kurs státu se citelně odrazil na efektivitě třetího sektoru. Ve svém důsledku tento vývoj znamená nejen oslabení sociální sítě, nýbrž – vzhledem ke snaze najít dodatečné náhradní finanční zdroje – i další nárůst komercializace celého sektoru.

Podíváme-li se na současný stav, je nutné předeslat, že německé spolky a nevládní organizace působí ve dvou úrovních. Celostátní, kde operují již tradiční protestantská Diakonie, katolická Charita, Německý Červený kříž a sociálně demokraticky orientovaný Dělnický dobročinný spolek, které zaměstnávají milion pracovníků na plný úvazek, což z celkového počtu míst, která nyní nabízí třetí sektor, představuje asi 80 %. Tyto spolky se řadí mezi klasické obecně prospěšné organizace. Spolu s nimi existují v Německu i významné vzájemně prospěšné NO, které se zaměřují na uspokojování a ochranu zájmů svých členů. Kromě politických stran a odborů k nim patří spolky kulturní a sportovní, profesní komory apod. Druhou velkou skupinu reprezentují místní spolky, které ale už mají mnohem nižší stupeň profesionality. Lokální spolky pracují v podstatě na bázi dobrovolnosti a bez finanční odměny.

Celkově je v Německu asi 280 000 „neziskovek“, které se více či méně potýkají s několika problémy najednou. Ten obecný a zásadní představuje skutečnost, že se třetí sektor čím dál tím víc dostává do role jakéhosi finančně podhodnoceného, ale čím dál tím více frekventovaného náhradníka, který zaskakuje za stát a mírní/léčí společenské rány způsobené vzrůstající dravostí trhu. Německý třetí sektor se ale navíc potýká ještě s dvěma vážnými nedostatky: špatnou legislativou a poměrně značnou závislostí na státu, resp. na těch, kteří mají na jeho instituce největší vliv: politických stranách.

Tak např. Siegrid Betzeltová, činná v mezinárodním projektu „NETS – New Employment Opportunities in the Third Sector“, označila německou legislativu za ‚velmi komplexní, restriktivní a historicky zastaralou‘. Nutnost změny rámcových právních podmínek připustil již dříve v rozhovoru s týdeníkem Die Zeit ministr vnitra Schily. Je každopádně paradoxní, že na jedné straně vykazuje německý právní řád nadměrnou snahu o regulaci všech oblastí společnosti, na stranu druhou nedokázal doposud vytvořit jednotný a přehledný právní podklad pro činnost třetího sektoru. Sám neziskový sektor nemá v Německu takovou váhu, aby situaci mohl změnit. S. Betzeltová míní, že ideologickými bariérami ve způsobu myšlení svazuje sám sebe a vlivem partikulárních zájmů rozměňuje svoji akceschopnost. To podle ní dokresluje i skutečnost, že zatímco v jiných zemích se občanskí aktivisté spojují a pořádají i nadnárodní setkání a shromáždění, podobné aktivity v rámci německého třetího sektoru prostě neexistují.

PETR SCHNUR, Hannover

Daniela Brůhová: Vítejte v éteru

(Malý mediální průvodce pro neziskové organizace)

Nadační fond Dobrý soused navázal na knížku Tomáše Feřteka a Marka Šálka Novináři nejsou zlí příručkou Daniely Brůhové Vítejte v éteru, která se snaží informace o médiích tištěných doplnit znalostmi o fungování médií elektronických.

Takto ryze praktická příručka bývá jistým způsobem omilostněna co do své hodnoty literární či stylistické, zvláště když jde o pomoc v rámci neziskového sektoru. I já jsem přistoupila k hodnocení zmíněné brožurky s nejlepšími úmysly neklást na ni měřítko přílišná. Ale abych se dopracovala jakéhokoliv kladnějšího hodnocení, to bych na ni nesměla klást měřítko vůbec žádná.

Nejprve musíme konstatovat, že tak strašlivou spoustu gramatických a stylistických chyb lze i v naší době plné spěchu nalézt v jednom textu jen stěží: jsou doslova na každé stránce – dokonce v každém odstavci. Kromě shody podnětu s přísudkem („rádia odvysílali“ – str. 10, „naskákali jim pupínky“ – str. 59 atd.) zde lze nalézt perly typu „měli by jste“ (str. 9) či „jejichž majiteli byli známý herci a zpěváci“ (str. 88) a neskutečně množství stylových chyb: „právě o to a nic jiného tu jde“ (str. 58), „Čím jak tedy porovnávat?“ (str. 59) atd.

Můj odsudek gramatický mohla ovšem zmírnit alespoň obsahová nosnost textu: kdyby se pracovník neziskového sektoru dozvěděl v brožurce něco skuteč-

Křtilí slavní v čele s Tomášem Hanákem.

ně užitečného. Kromě několika notoricky známých internetových adres zde však vůbec nic konkrétního nenajdeme. Tři věty, do nichž obsah příručky shrnul na závěr Tomáš Feřtek, jsou její jedinou, stále ovšem opakovanou informací o tom, že média je třeba znát a nedat se odradit jejich nezájmem. Kromě neodbytné myšlenky, že tato informace je pro jakéhokoliv člověka, který třeba jen chvíli působí v neziskovém prostředí, naprosto triviální, se mi do hlavy vtírá i myšlenka další, jak asi autorka – sama redaktorka Českého rozhlasu – smýšlí o lidech pracujících v občanském sektoru... Podstatná část její brožurky totiž rozebírá televizní pořady neskutečně dětským způsobem: „Dokonce průvodce pořadu Tomáš Hanák – jeho partnerkou je Marcela Augustová – se zřekl i všech svých vlasů. Kollík stál každý moderátorův vlas, nebylo ovšem přesně vyčísleno.“ (str. 42) Možná že tento výrok měl být vtipným bonmotem ve stylu rovněž nepřilíh podářených doprovodných ilustrací Marka Douši, ale jiné z takových soudů myslí autorka očividně smrtelně vážně: „Nezastřená kýčovitost vizuální prezentace i v obdobném ladění volený program samozřejmě mohou zanechávat rozpačité dojmy, ovšem i slzopudnou podbídnost jako divácky osvědčený estetický princip... lze nakonec hájit, pokud je užita v kontextu řeckně takto ušlechtilém.“ (str. 63) Triviality mnohokrát opakované zpestřují jen desítky vět, které se zcela vymykly z chatrných kloubů: „Jiné hostejno jestli větší nebo menší organizace nemají v podstatě šanci...“ (str. 60)

A já si jen říkám, zda je opravdu tak těžké vysvětlit dobrodějně autorce, že čeština má svá pravidla a čtenář aspoň minimální právo dozvědět se něco nového a užitečného. A nadací Dobrý soused, že i těch 300 výtisků je nutné vytisknout na nějaký papír z konkrétních pokácených stromčků. **JANA SOUKUPOVÁ**

Nehoráznosti u červeného stolu

Kdo zavinil „Mnichov“? Podle předsedkyně Spolku vyhnanců Eriky Steinbachové je odpověď jasná: k Mnichovské dohodě došlo právě proto, že Francie a Anglie si byly vědomy toho, jak špatně se Československá republika k sudetským Němcům chová. Tuto a jiné politické nehoráznosti přednesla E. Steinbachová v „Diskusi u červeného stolu“, která se konala v hannoverském kostele na Starém městě a byla přenášena televizní stanicí Phoenix. Nesla název Němci a Češi ve stínu minulosti. Zúčastnili se jí – kromě zmíněné paní předsedkyně – český velvyslanec v Německu Boris Lazar, místopředsedkyně Spolkového sněmu Antje Vollmerová, berlínský evangelický biskup Wolfgang Huber a za landsmanšaft paní Neumayerová, pocházející z Brna, která dle vlastních údajů coby patnáctiletá zažila „vyhnání“.

Ačkoliv název besedy sugeroval širší pohled na dějiny německo-českého soužití, ubírala se jediným směrem: křivda na sudetských Němcích spáchaná vyhnáním tří milionů nevinných lidí z jejich vlastí. Jinými slovy: dějiny bezpráví ve středoevropském prostoru začínají pro sudetské Němce rokem 1945.

Emotivně vedeným útokům čelil za českou stranu velvyslanec Lazar a „českou pozici“ rovněž více či méně hájila A. Vollmerová a budil jí za to vysloveno uznání. S jistou rezolutností upozorňovala na to, co „vyhnání“ předcházelo. Propagovala ovšem také mýtus „dobrého občanského soužití“ Čechů a Němců od středověku až do druhé světové války. Tento stereotyp naprosto opomíjí skutečnost, že český národ a český stát od počátku vedl s německým živlem boj o svou svébytnost a dokonce i holou existenci. Posluhači se dozvěděli i jiné zajímavosti, kterými

mohli obohatit své vědomosti. Paní rodačka z Brna kupříkladu situovala toto město do Sudet a krátce poté již moderátorka mluvila jen o Sudetském Německu (Sudetendeutschland). Jakousi pozici nadhledu, která muži církve sluší, zaujal alespoň biskup Huber, zatímco oba mo-

Kresba: V. Kuba

derátoři v debatě plně akceptovali sudetoněmeckou intenci. Ani náznak kritického zamýšlení, ani náznak usměrnění diskuse z ryze subjektivní do objektivní roviny.

Celá „diskuse“ ukázala dva problémy: jeden obecnější – že spolkovou činnost a občanskou aktivitu lze zneužít pro partikulární zájmy i nehumánní cíle a pak problém, na který bychom v rovině státní, ale i občanské měli reagovat: sudetští Němci totiž – ale nejen oni – naprosto nevinně mají zásadní aspekt celé věci: legitimitu české národní a státoprávní emancipace a s ní spojený požadavek loyality obyvatelstva vůči demokratickému, právnímu československému státu. Ukázala, že naprosto podceňujeme zápas o význam a obsah slov. A nejde jen o výraz „vyhnání“ či název Sudety. Například na první pohled nevinná a nedůležitá věta, která zazněla hned v úvodu debaty – Brno, původně Brünn – sugereje, jako by se Češi a český jazyk vynořili z německých dějin teprve roku 1918 – a sice omylem. **PETR SCHNUR**

Proč je těžké udělat Den bez...

Letošní Den bez aut u nás vyhlásily Děti Země na 20. září. Záměrně je to už podesáté v pátek, kdy je nejhustší automobilový provoz. Během oněch let vlastně k doslovnému dni bez aut u nás ještě nedošlo. Buď proběhly jen několika-hodinové blokády ulic ekologickými aktivisty na začátku devadesátých let v Brně, Praze a v Chebu, nebo street party se směsicí různých sociálních hnutí na konci této dekády v Praze, Brně a ve Vysokém Mýtě.

Přesto však se i oficiální kruhy nechaly letos poprvé slyšet. Vedení šestice měst – České Budějovice, Hlučín, Hodonín, Kroměříž, Olomouc a Vsetín – v rámci prvního ročníku Evropského týdne mobility uzavřela na několik hodin aspoň centrální náměstí či několik ulic. Vyhlášovatelé Dne bez aut z neziskové sféry ale nedispoují takovými mocenskými prostředky, které by účinně zabránily jezdit autům aspoň v onen den D.

Když soud usoudí....

Soudkyně Marie Cimrová dospěla ve sporu skautů Junáků a Konferenčního centra Štířín k závěru, že dnešní skauti nemají nic společného se skauty z první republiky, ba že nemají žádnou spojitost ani se skauty, kteří povstali z popela v roce 1968. Došlo k zániku Junáka, došlo k přerušení právní kontinuity, řekla. Z toho jí také vyplynulo, že dnešní Junák nemá právo na zámeček ve Štíříně, o který byl ten říjnový soud. Skauti tvrdí, že zámeček po válce řádně získali a že je o něj po Vítězném únoru 1948 připravili komunisté. U Okresního soudu pro Prahu-východ však svou při prohráli. Soudný člověk kroutil hlavou. Napadá ho, že nejde ani tak o ztrátu právní kontinuity ve skautském hnutí jako spíš o mezeru v právním vědomí paní soudkyně. Je to žena

Hlavním jeho smyslem je totiž osvěta: zvýšení informovanosti o vlívech dopravy na životní prostředí a zdraví lidí a propagace možných řešení dopravních problémů. V tomto duchu letos proběhly akce ve více než osmdesáti městech – nejvíce cyklistické jízdy, výstavy a soutěže pro děti. To je jistě skvělé, ale příští rok raději začneme opět každý sám u sebe. Stačí, když se tento den veřejně zřekneme jízdy automobilem. Letos se k internetové výzvě Nechte auto doma! (www.detizeme.cz/denbezaut), připojilo přes dvanáct set osob, včetně dvanácti poslanců a senátorů a téměř stovky zastupitelů měst a pracovníků veřejné správy.

Může se to zdát málo, ale zkuste někomu ve svém okolí říct, aby zítra či pozítří nejel autem. Uvidíte, jakými sofistikovanými argumenty bude maskovat svou pohodlnost.

MIROSLAV PATRIK

buď hodně mladá a nepamatuje, nebo chodila do pionýra a nejspíš ráda. Ale aspoň v literatuře se mohla dočíst o skautech, kteří skončili v koncentracích, o těch, kteří utíkali před Hitlerem do západních armád a o pár let později do emigrace, o těch, kteří si skautské ideály odnášeli do jáchymovských dolů. Skauti možná neexistovali na papíře s oficiálním razítkem organizace Národní fronty, ale žili své reálné životy, žili i v knížkách Jaroslava Foglara a tím taky v srdcích a myslích jeho čtenářů. Že paní soudkyně popřela právo dnešních skautů na zámeček ve Štíříně, není tak důležitá, jako že popřela kontinuitu ideálů, na kterých skautské hnutí stojí. Popřela kontinuitu lidství, statečnosti, lásky k vlasti atp., které mají v erbu skauti. **(lav)**

Nemohou (i kdyby chtěla)

O občanských sdruženích se říká, že bývají i hlídači demokracie, neboť kontrolují státní úředníky, zda dodržují zákony. Toto počínání některých ekologických organizací se již v minulosti nelíbilo některým poslancům, kteří se snažili významný zákon o ochraně přírody a krajiny oslabit. Zvláště pasáže o účasti ve správních řízeních jim hýbe žlučí.

Avšak kam nedosáhli poslanci, tam úspěšně budoují anonymní státní úředníci. Na příkladu výstavby dálnice D8 z Prahy do Drážďan si lze ukázat, jak je možné omezit či zabránit občanským sdružením účastnit se řady řízení, na která mají podle zákona právo.

První možnost je o zahájení řízení vůbec písemně neinformovat a v tichu vydat rozhodnutí. Tuto metodu již uplatnil Obecní úřad v Libouchci, který v trase dálnice povolil vykácet přes pět set stromů. Když Děti Země žádaly dle zákona o obnovu řízení, aby se ke kácení moh-

ly vyjádřit, tak se dověděly, že jejich účast by na výsledek stejně neměla žádný vliv. Tuto absurditu potvrdil i ústecký okresní řad. Takže je to na žalobu.

Druhý příklad dodala Správa CHKO České středohoří. Ta zahájila dvě řízení, ale všem oznámila, že jde jen o jedno – o umístění dálnice do území. Jaké pak bylo překvapení, když pak v rozporu se dvěma zákony padla dvě rozhodnutí v jednom – o umístění dálnice a dále také o jejím nevýznamném vlivu na krajinný ráz. Nápravu nezjednalo ani ministerstvo životního prostředí, které řešilo odvolání i stížnost. Takže je to na stížnost ombudsmanovi.

Pokud tedy někdy uslyšíte, že nějaká sdružení blokují nějakou stavbu, tak vězte, že jde o nesmysl. Dodržují-li zákony, tak nic takového nejsou schopna, i kdyby se odvolávala.

MIROSLAV PATRIK

Ach, ti hloupí Rusíni

V českém tisku se setrvale objevují stesky nad tím, že muzeum Andy Warhola ve slovenských Medzilaborcích živoří. Novináři hojně citují iniciátora vzniku muzea pana Michala Bycka, který si stýská, že místní obyvatelstvo projevu je nepochopitelný nezájem o tento svatostánek moderního umění. Naposled jsme se dočetli, že americká Nadace Andy Warhola je nezájmem veřejnosti o muzeum tak roztrpčena, že dokonce uvažuje o jeho přestěhování jinam.

Nu, už aby se stalo! Vždyť soudným lidem bylo od počátku jasné, že tohle muzeum je v městečku jako pěst na oko. Proč by se Rusíni – duše čisté, měli zajímat o Warhola, člověka psychicky vykořeněného, uzavřeného do svých obsesí?

Na tomto případu je vidět, jak jsou občanské iniciativy někdy nerealistické. Vzpomínám, že v létě roku 1991 pražští intelektuálové, výkvět někdejšího undergroundu, vypravovali do zapadlého koutu Slovenska speciální vlaky. Byli to především oni, kteří soustředěným tlakem prosadili vznik muzea. Československý a později slovenský stát a městečko Medzilaborce pak do něj musely po deset let cpát finance,

Kresba: V. Kuba

aby se drželo nad vodou. Teď tedy i americká nadace dochází k závěru, že umístit Warholovo muzeum na výspu světa nebyl nejlepší nápad. Pan Bycko za setrvávání muzea na východním Slovensku však stále bojuje: „Warholovo muzeum musí zůstat v Medzilaborcích,“ hlásá i v českých médiích, kde má kamarády z federálních dob. „A věřím, že je zde udržíme. Ale Rusíni jsou krátkozrací, musí se změnit jejich myšlení...“

Vida, tak musíme opět měnit myšlení lidí... Škoda že nám pan Bycko už nenaznačuje, jak bude měnit myšlení těch tisíců hloupých, krátkozrakých Rusínů, aby se jim konečně začaly líbit křiklavé třímetrové plechovky od coca coly a sklenky od kečupů, které Warhol maloval.

(ahk)

Chybělo kamení

Takový malý Johannesburg bylo pražské FORUM 2000. Salonní Johannesburg. Mnohé z toho, co zaznělo na žhavé půdě Jihoafrické republiky, opakovalo se i v Praze. Mladá pákistánská novinářka horlila proti Mezinárodnímu měnovému fondu a Světové bance a říkala – jaképak dluhy? Vaše bohatství jste získali za staletí koloniálního útlatku a všechno byste nám měli ještě dlouho a dlouho splácet a Ricardo Navaro z El Salvadoru kreslil vize planety zničené výfukovými plyny a na opačném pólu Mats Karlsson, vicepresident Světové banky, hovořil o pochopitelné obezřetnosti této instituce a bohatých států při udělení jakékoli pomoci, protože ta padá do černých děr nezodpovědných diktatur a kdesi uprostřed se snažil Marc Sarkady o konkrétní formulace kroků, které by všichni měli učinit po onom společném mostě přes globální propasti, jak se konference nazývala. Ale o tom píšeme na

jiném místě. Dokonce na dvou. Dokonce si myslím, že jsme jedna z mála tiskovin, která o konferenci vůbec píše. Salonní Johannesburg vzbudil pramalou pozornost médií. Sem tam nemastný neslaný komentář, například v Lidových novinách, kde se ale nehovořilo o tom, co se na konferenci probíralo, ale o tom, zda taková konference s vysloužilými politiky, jak jsem se taky kdesi dočetl, má vůbec smysl, až to myslím pořadatele Fora 2000 došlo a v Respektu si koupil novinovou stránku, aby mohl zveřejnit aspoň něco. O Mosty přes globální propasti neměla média zájem. Je to škoda. Kdyby aspoň trochu naslouchala, mohla českému čtenáři přinést hlubší pohledy na rozpory dnešního světa. Když už nebyla v Johannesburgu. Ale ona nebyla vlastně ani v Obecním domě. Inu, kdyby se tam házelo kamení a rozbíjela okna, to by bylo něco.

(lav)

Ze života řek (a lidí)

Nedávne povodně přinesly i oživení zájmu širší veřejnosti, včetně pracovníků státní správy a samosprávy, o „život řek“ a přírody v jejich okolí. Bez hlubšího porozumění vývoji říčních koryt, údolních niv i živočišných a rostlinných společenstev v okolí vodních toků není možné odpovědně realizovat ani potřebné úpravy, které by mohly zabránit katastrofám z let 1997 a 2002. Proto přichází velmi vhod více než čtyřsetstránková publikace nazvaná Řeky pro život (revitalizace řek a péče o nivní biotopy), kterou připravila základní organizace Českého svazu ochránců přírody Veronica Brno. Původně mělo jít jen o překlad britské příručky, kterou vydala Královská společnost pro ochranu ptáků, ale překladatelka Helena Králová se rozhodla přizvat ke spolupráci specialisty z odborných institucí a vysokých škol, takže nová publikace je doplněna o popisy současného stavu i pozitivní a negativní příklady úprav toků a krajiny z českých zemí. Anglický originál vznikl v roce 1984, v době, kdy ve Velké Británii dospěli k názoru, že je nejvyšší čas skoncovat se znásilňováním řek do přímých, nezřídka vydlážděných koryt s vodou téměř bez života. Dá se říci, že dnes k podobnému názoru dospěla i naše společnost. Publikace Řeky pro život může pomoci těm, kteří chtějí realizovat úpravy toků ne jako ryze technické dílo, navíc informuje o normách EU pro tyto práce.

Knihla mohla být vydána jen díky finanční podpoře Královské společnosti pro ochranu ptáků z Velké Británie a Velvyslanectví Nizozemského království. Na vydání přispěli i správci našich toků, státní podniky Povodí Labe, Ohře, Odry a Vltavy. Zarážející je však absence domácího správce – Povodí Moravy. „Inu, ke změně firemního myšlení zřejmě nestačí jen výměna na postu generálního ředitele,“ komentoval to ing. Jaroslav Hrabec, vedoucí referátu obnovy okresu Okresního úřadu v Uherském Hradišti.

(lav)

Štěstí přeje připraveným

Nadace mají nezřídka trochu dlouhé vedení a pomalé reflexy, jak se ostatně na poctivé, lehce byrokratické organizace sluší a patří. Tentokrát ale jedna z nich, Nadace VIA, zareagovala mimořádně pohotově. V rekordně krátkém čase veleúspěšně nastartovala veřejnou sbírku peněz v USA zaměřenou na odstraňování škod způsobených v České republice povodněmi. K realizaci přizvala Člověka v tísni a s ním připravila webové stránky www.floods.cz, kde se mimo jiné za společnou sbírku přimlouvají Václav Havel nebo Miloš Forman. A peníze začaly přitékat utěšeně, od mnohých soukromých osob a nejen ze Spojených států. Prostředky shromažďují dva fondy: fond Člověk v tísni, zaměřený na humanitární pomoc, a Fond na obnovu kulturního dědictví, který Nadace VIA založila již dříve na opravu drobných kulturních památek a malých i větších kulturních objektů a zařízení. Na ně (mohou to být venkovské kapličky i vyplavená divadla) je zaměřena její sbírka v USA.

Řekněme si to po pravdě: bez záplav by to nešlo, nebo šlo velmi těžko. Naléhavost daly výzvě právě povodně. Na druhou stranu – štěstí přeje připraveným a Nadace VIA uměla chytit příležitost za pačesy. A doufá, že cesta prošlapaná do nově založených fondů už nezaroste a že příznivci české kultury v zahraničí do něj budou přispívat i nadále.

(pol)

Pochopili jsme Kompas?

Z čeho se raduješ, na co se těšíš, co chystáš? Jsem zvyklý ptát se tak, aby za konkrétními a někdy zcela profánními slovy byly tyto základní otázky. A v tomto duchu kladu otázky i lídrům neziskových organizací v rámci programu KOMPAS.

Community Partnership Support – tři slova, která složila KOMPAS, v jehož pozadí stojí americká nadace Mott Foundation...

Všichni tušíme, že v reálu vypadají otázky jinak: jak to udělat, aby skutečně rostla společenská prestiž neziskových organizací, jak pomoci tomu, aby měly větší vliv na vytváření veřejného mínění, na tvorbu místních politik, aby byly vzorem dynamiky, která se může projevat i mimo stát a jeho instituce, jak to udělat, aby neziskové organizace mohly lépe přispívat ke změně a zlepšení celkového klimatu, aby se staly vzorem, inspirací...?

Všechny tyto otázky si kladou dárci zahraničních nadací již dlouhou dobu – a nyní se k tomu připojuje zvláštní akcent – jak to dělat nyní, kdy jejich aktivity v českých zemích směřují ke svému završení a ukončení?

Za poslední roky jsme se naučili vnímat nadační grantování jako samozřejmost. Nadace OSF, NROS, Nadace VIA a další patří v našem povědomí do spektra možných zdrojů. Málokdo si přitom uvědomuje, že nejde o statický zdroj – záměrem dárců bylo v převážné míře podpořit rozvoj, iniciovat ho, intervenovat tam, kde se mohl odkrýt existující potenciál, změnit myšlení. Rozuměli jsme dobře tomuto poslání? Žádná z těchto nadací nemá po-třebně nadační jmění, které by mohlo vytvářet trvalý zdroj příjmů pro jistý okruh organizací, aby mohla být chápána jako zdroj pro trvalou podporu nějakého typu činnosti.

Možná jsme v mnohém ohledu vůči americkým dárcům ještě v nesamostatném, pubertálním věku, ale už bychom se měli začít sami ptát – například jak využít zbytek času, než „budeme spolu“ takřkajíc v jedné domácnosti?

Budoucnost přináší nabídky a příležitosti, a ony někdy procházejí bez využití. Promeškají, promrhají je zpravidla ti pohodlní, zabezpečení, ti kteří nemají motivaci. Budoucnost přináší nabídky, a využije je ten, kdo je pro ni otevřen, kdo jí vychází vstříc. Činnost amerických nadací u nás je příležitostí – a ten, kdo ji chápe jen jako příležitost získat větší či menší balík peněz, ten nepochopí a v posledku ani nic nezíská. KOMPAS je nabídka příležitostí a orientace k budoucímu. V této fázi jde především o diskusi a pojmenování věcí, další fáze je diskuse o doporučeních a závěrech, ale pro ty, kteří neudělají první krok, jsou jakékoli závěry zbytečné – jsou ve svém pasivním světě uzavřeni.

JOSEF ŠTOGR

(KOMPAS – viz

<http://www.sweb.cz/nnokompas>)

Petr Pelčák, architekt:

Až donedávna se snaha Brňanů o návrat jejich města na kulturní mapu Evropy mýjela cíle. K novostavbě gotické pevnosti na Špilberku či Velkého Špalíčku s formou střechy kopírující oblíbená dožínková pódia zůstala Evropa hluchá. Až nyní svítla naděje. Světová nevládní organizace UNESCO uznala vilu Tugendhat za významnou památku! Chyťme se té příležitosti pevně a již ji nepouštějme! Když pražská radnice dala 39 milionů na opravu Müllerovy vily, nebojme se světovosti a dejme na Tugendhat rovnou 112 milionů! Že oprava má hodnotu tak třetiny téhle částky? Přece se nebudeme handrkovat o pár korun před očima celého světa! Brněnský daňový poplatník není malicherný a za své renomé kulturního člověka přinese

jakoukoliv obět. Těch 112 milionů je nám – kulturním Brňanům – málo! Dejme klidně i více! Jen k přípravě rekonstrukce nepouštějme žádné cizince! Stačí, že vilu pro německy hovořící židovskou rodinu vyprojektoval německý architekt a záhy pro svět objevil mladý americký kunsthistorik. Nyní již musí zůstat čistě naší záležitostí! Naštěstí městští zastupitelé moudře chrání naše zájmy a do Poradního sboru Rady města Brna pro rekonstrukci vily Tugendhat jmenovali jenom osvědčené a loajální domácí experty. Španělští architekti obnovivší nedávno Miesův pavilon v Barceloně, němečtí uměnovědci desetiletí se zabývající Miesovým dílem, američtí projekční spolupracovníci Miese z posledního období jeho života či rodina stavebníků vily, jež ji darovala státu – celá ta internacionální smečka, se kterou se stejně ani nedomluvíme, nám do našeho znovuvstoupení na kulturní mapu Evropy nemá co mluvit! A až celému světu ukážeme, jací my Brňáci jsme kabrháci, jenom skromně do beztak příliš velkého a prázdného obytného prostoru vily umístíme bronzovou desku. Zrovna takovou, jaká je v průjezdu také rekonstrukcí nedávno zničeného renesančního Domu pánů z Lipé.

Fedor Gál, sociolog:

Přečetl jsem si v minulých Bariérách glosu Úlet občanského sdružení. Podle toho, co vím, ne-

šlo o úlet, ale o zlý úmysl (Masarykova onkologického ústavu). Mé stanovisko je plně na straně lidí z občanského sdružení Masarykova čtvrť. Celá kauza je příkladem mediální manipulace, při které jdou oči v sloup. MF Dnes, televize, rádio... udělaly z lidí, kteří se starají o své a naše prostředí, hyeny, které nechtějí sdílet park s těžce nemocnými. Kašlat na pravdu, když jde o pozemky a kšefty, řekli si ti, kteří kauzu probudili k životu. Novináři si pak už jen nedali práci s ověřováním fakt. Podrobněji zde: http://www.c-mail.cz/masarykova_ctvrt/

M Y Z K O N C E S V Ě T A

Porozumění nade vše

Počátkem října jsme začali pátrat po „zapadlých vlastencích“. Řekli jsme si, dost bolo informací z metropolí a profilů mediálně známých veličin, je načase dát prostor tichým a nenápadným venkovským iniciativám, které se plaví vodami neziskového sektoru překonávající překážky, nad kterými neziskoví vlčáci velkých měst ohrnují nos...

Jako jeden z prvních ozval se nám spolupracovník Petr Anderle z Moravského Berouna:

„Pokud vlastenec bydlí v podhůří Jeseníků,“ píše, „a chce se zúčastnit neziskového života, má problém zcela zásadní: musí se nejprve naučit řeč, kterou se v neziskovém sektoru hovoří.“

Přijde mu například domů Pozvánka na setkání MANO – kulatý stůl k SOP RLZ. Pozvánku

mu poslalo CpkP Moravskoslezsko. Nebo se mu dostanou do rukou noviny neziskových organizací kraje, ze kterých se dozví, že 8. června se v Olomouci konala IV. krajská konference nestátních neziskových organizací. Zápis na této konferenci pořizovaly: Surmová CpkP a Keclíková EPICO. Program: Role SKRK pro NNO, zhodnocení činnosti SKRK, PRÚKOOK a Operační program Ol. kraje, aj. V rámci programu byly ustaveny pracovní skupiny PRÚKOOKU a byl přednesen návrh na zapojení NNO do těchto skupin. V usnesení KRAKON souhlasil s harmonogramem, KRAKON schvaluje složení volební a dozorčí komise, atd... A tak vlastence z hor napadá, jak si mají porozumět neziskové organizace se státní správou či samosprávou, s organizacemi ziskovými a k tomu ještě s občany, pro které to všechno je, když si nerozumějí ani mezi sebou...“ (red)

Moje kritika nadací se týká toho, že jsou příliš tradiční, příliš konvenční

Martin Kvítek a Anna Onucová vedli v devátém čísle časopisu *Grantis* inspirační rozhovor s Helmutem Anheierem, ředitelem londýnského Centra pro občanskou společnost. V první části Anheier vyslovuje politování, že nadace se chovají velice konvenčně a často dělají něco, na co by se vládní dotace hodily lépe. Zdůrazňuje, že nadace musí podporovat inovaci ve společnosti, aby plnily svůj úkol. Ve druhé části se zabývá pojmem občanská společnost a situací v USA. Odtud vyjímáme úryvek:

V České republice se začal po roce 1989 užívat termín neziskový, resp. občanský sektor. V nedávné minulosti jsme byli členění na třídy (třída dělnická, rolnická, pracující inteligence). Je vhodné členit společnost na sektory (neziskový, veřejný a podnikatelský)?

Ne! (smích). Ne, myslím, že obecně vzato ne. Záleží na tom, pro co tento termín používáte. Idea jakéhosi sektoru – ziskového, neziskového a veřejného – je docela nová, a to i na Západě. Pochází z ekonomie, kde můžete organizace rozdělit podle struktury jejich příjmů. Myslím si však, že v mnoha ohledech to není moc užitečné. A nezapomínejte, že občanská společnost není totéž co neziskový sektor. Občanská společnost je jiný úhel pohledu na věc.

Kde vidíte rozdíly mezi těmito dvěma termíny?

Myslím, že jeden způsob nahlížení na tento problém je ten, že neziskové organizace – nikoliv sektor! – jsou něco jako infrastruktura občanské společnosti. Ale občanská společnost je víc než organizace – je to také občanskost a jsou to lidské hodnoty a orientace. A také, občanská společnost je termín, který se mění v průběhu historie. Byly doby, kdy jsme trh považovali za součást občanské společnosti.

Jsem rád, že jste zmínil hodnoty. Náš prezident Václav Havel spojuje s občanskou společností kromě jiného tři pilíře: život spolkový (vede k autentické sebestrukturaci společnosti), decentralizaci státu (silná samosprávná větev veřejné správy) a delegaci výkonu některých funkcí státu na relativně samostatné subjekty (školy, nemocnice, divadla a další podobné instituce – pokud samozřejmě nejsou obchodními společnostmi) včetně jejich jednotlivých přínosů. Jiní dávají přednost pouze charakteristice občanské společnosti z hlediska hodnot, které přináší. Jaký přístup preferujete vy?

Myslím, že to, co navrhuje prezident Havel, je velmi působivé. Jsem si jist, že v jiných částech světa a v jiných zemích mají lidé trošičku jiné verze téhož. Myslím si, že to, co mají společné, že občanská společnost má co do činění se sebeorganizací, že má co do činění s občany a vládou a jejich vzájemným vztahem. Takže myslím, že obecně bych zdůraznil důležitost hodnot. A hodnota, to je především občanskost.

Takže je asi snazší shodnout se na pojetí či přístupu zdůrazňujícím hodnoty než na přístupu, který občanskou společnost nějak člení.

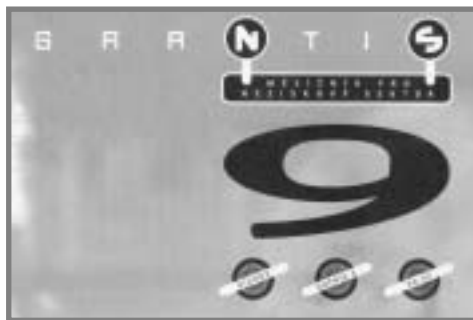
Ano.

Má další otázka se týká občanské společnosti v USA. Americký sociolog Robert Putnam analyzoval čtyři příčiny kolapsu občanské společnosti v USA (vstup žen do pracovního procesu, stěhování – nedostatečné sociální zakořenění, demografické proměny – rozvodovost ad., technologická proměna volného času). Jak se díváte na vývoj občanské společnosti v USA po teroristických útocích 11. září?

No, to jsou dvě témata: jedno je Putnam a druhé útoky. Nejprve bych řekl něco o Putnamovi. Myslím si, že Putnam vychází z velmi specifické americké perspektivy, kterou opravdu nemůžete použít pro Evropu. Ve Spojených státech je dlouhá tradice sebe-organizování a toto sebe-organizování se pořád mění a nabývá různých podob. A Putnam opomíjí mnohé z těchto nových forem organizování, takže si myslím, že celou věc přehání.

Nyní k útokům. Otázka zněla, zda vidíte nějakou souvislost mezi Putnamovým dílem a útoky. Mám teď na mysli souvislost s rozvojem, nebo zhroucením občanské společnosti.

Ne, nevidím vůbec žádnou spojitost. Myslím si, že útoky nebo vůbec to, že se objevila tato teroristická síť, je důsledek selhání západní zahraniční politiky. Nic

víc, nic miň. A musím ještě dodat jednu velmi důležitou věc. Myslím si, že je chyba řešit izraelsko-arabský nebo chcete-li palestinský konflikt a že je chyba arabských zemí, že si nevytvořily životaschopnou a moderní státní strukturu moderní společnosti.

I má další otázka se bude týkat občanské společnosti v USA. Co si myslíte o snaze zavést občanské průkazy v USA? Nebudou to mnozí považovat za překážku dalšího rozvoje občanské společnosti?

Nemyslím si, že se to stane. Zvedlo by se proti tomu příliš mnoho odporu. Idea zavedení občanských průkazů se pravidelně objevuje jednou za pár let a nikdy k tomu ještě nedošlo.

Stejně je to ve Velké Británii – i tam se o tom teď mluví. Ještě bych rád dodal jednu velmi důležitou věc. Já si nemyslím, že by občanská společnost ve Spojených státech byla v krizi. Myslím, že se mění, ale nevidím stejné problémy jako Putnam.

Vraťte se k sebe-organizování společnosti, o které jste se zmínil. Český trouha kontroverzní filozof Egon Bondy kdysi napsal, že termín občanská společnost považuje za „vyprázdněný“. Myslíte si, že lepší je termín samosprávná společnost. Jaký máte názor na to, že se termín „občanská společnost“ přežít?

Tohle je zajímavá myšlenka. Neznám práci filozofa Bondyho. Viděl bych to trochu jinak. Myslím, že je to stále užitečný termín tehdy, když ho používáme jako zkratku pro něco, co se po staletí měnilo. Když tento termín používal skotský osvícenecký filozof A. Ferguson, tak jeho smysl byl tehdy jiný než ten, v jakém ho užíváme dnes my. Zdá se, že tohle poukazuje na velký, stále aktuální a přetrvávající problém. Dovolte, abych uvedl ještě jeden příklad. Ernest Gellner, který také pracoval na londýnské LSE, poukázal na to, že občanská společnost je tu proto, aby jak stát, tak trh udržela v šachu, aby je udržela pod kontrolou. A pokud se trh rozšiřuje a stát také, potom je potřeba zrevidovat, co se děje s občanskou společností. (GRANTIS, ČÍSLO 9/2002)

NAPSALI ○ NÁS

BARIÉRY 6/2002 – „Časopis pro občanskou společnost“ má podobné poslání, jaké si předsevzala nová příloha těchto novin – poskytovat služby neziskovému (třetímu, občanskému...) sektoru. Zajímavá je již úvodní anketa s otázkou po slabinách občanské společnosti a po tom, jak může být zneužita. Bedřich Novotný, soukromý zemědělec, odpovídá zemitě: „A co to vlastně žere? (...) Zdá se mně, že ti na Hradě nemají ve skutečnosti co dělat a vymýšlejí si takové... – no, nechci říkat co! (...) Pořád se mluví jen o lidských právech, ale vůbec ne o lidských povinnostech. Ty se od sebe oddělovat nedají – je to jak rychlý auto a žádný brzdy!“ Také Josef Štoger, teoretik a praktik občanské společnosti, odpovídá nekonformně, ale jinak; zejména na rozdíl od výše citovaného bere onen pojem vážně. Občanská společnost je podle něj silná právě tím, že je proti svým nepřítelům – ideologiím a fanatismům – slabá. V jedné věci se však oba blíží shodě. Josef Štoger totiž říká: „Málo si uvědomujeme, že idea občanství je postavená na homogenizaci:

všichni máme stejná práva a povinnosti – ale kromě toho je třeba mít ještě druhý opěrný bod, vědomí odpovědnosti.“ O občanských aktivitách na Ukrajině píše pozoruhodně Radka Bzonková a je sympatické, že do občanského prostředí zahrnuje i církev. Totéž se mně líbí na článku šéfredak-

tora Antonína Hošťálka o papeži Janu Pavlu II. Nemyslím si spolu s některými pravicovými mysliteli, že občanský sektor je dalším vtělením ducha komunismu a levičáckého manipulátorství, na druhé straně je jasné, že nějaká nová těla onen duch hledat musí. A tak v prostředí občanských iniciativ skutečně nacházíme – například – protikřesťanské předsudky, antisemitismus v rouše antisionismu, a ovšem různé podoby mesiášství. Zde Antonín Hošťálek zejména hájí právo Jana Pavla II. na nonkonformitu vůči zlym či varovným projevům ducha doby. (Pisatel postižený polonofílskou obsesí si ovšem neodpustí poznámky: není snad důvod zčešťovat Wojtylu na Wojtylu; Adama Mickiewicze bych spíš označil za básníka než romanopisce.) Benjamin Kuras rád provokuje – tím méně bych od něj čekal klíšé, jež levicovou volbu redukuje na stesk „po starých zlatých časech“. Vcelku hodně zajímavé četby. Škoda že Bariéry – jak uvádějí – pronikly zatím jen do pražských a brněnských knihkupectví.

VÁCLAV BURIAN, Literární noviny

V materiálu, který předložil v září tohoto roku, navrhuje tehdy ještě ředitel Duhy Jan Beránek zásadní reformu, která by současnou organizaci oprostila od „konformismu, ustrašenosti, nedostatku invence a nápaditosti“ a vrátila jí tak pozici čitelné a radikální organizace z první poloviny devadesátých let. Reformu je třeba podle jeho názoru zahájit ihned, nejpozději v horizontu dvou tří týdnů.

Na začátku října o tomto návrhu hlasovala sedmičlenná Rada Hnutí Duha. Už to bylo výjimečné. Rada obvykle rozhoduje konsensuálně. Návrh byl zamítnut čtyřmi hlasy ze šesti (jeden nepřítomen). Na základě tohoto hlasování se Jan Beránek rozhodl z vedení Hnutí Duha s okamžitou platností odejít. Co bude následovat? Krize? Rozpad? Ztráta vlivu? Pravděpodobně ne. Spíš jde jen o logickou křižovatku, kterou prožívá každá organizace po deseti letech úspěšné „kariéry“, kdy se musí znova rozhodovat, co pro ni je a není důležité.

CESTA NA VÝSLUNÍ

Hnutí Duha založili dva osmnáctiletí studenti Jakub Patočka a Jan Beránek těsně před listopadovým převratem v roce 1989. Sami o ni

DUHA NA ROZCESTÍ

Každá nezisková organizace chce být známá a úspěšná. Co se ale stane, když opravdu dlouhodobě úspěšná je? Jak vypadá její „krize středního věku“? Dnešní případová studie vám přiblíží křižovatku, na které se ocitla naše nejznámější ekologická organizace Hnutí Duha.

tehdy mluvili jako o ekologické organizaci, stejně ji později vnímala veřejnost, ale je pravda, že už tehdy jejich názory obsahovaly prvky odporu k ekonomickým důsledkům globalizace a „zestejňování“ planety. V tom se Duha výrazně lišila od ostatních podobně zaměřených domácích organizací, které chápaly ochranu přírody v daleko doslovnějším slova smyslu. Přestože zaměření Duhy bylo poměrně široké, veřejnost ji začala vnímat až v souvislosti s rozsáhlými kampaněmi proti dostavbě Temelína a zbourání Libkovic z počátku devadesátých let.

Razantní vstup na veřejnou scénu měl své výhody i nevýhody. Duha se stala brzy natolik známou, že pro část veřejnosti byla synonymem ekologických organizací a začali ji tak brát i novináři. Pokud se řešil v tisku nějaký ekologický problém, bylo zvykem „zavolat i do Duhy“. Souběžně s tím ale Duha získala i pověst radikálů, „kteří se jen pořád někam přivazují a jsou proti všemu“. Do značné míry neoprávněně. Na téhle pověsti se podílela především nezkušenost veřejnosti, pro kterou byl tehdy jakýkoliv projev pasivního odporu radikalismem. Ve skutečnosti Duha využívala, srovnávali ji s obdobnými organizacemi v zahraničí, vždy jen ty mírnější formy protestu, jejichž smyslem většinou bylo především, aby byly mediálně zřetelné. Mediální politika Duhy vůbec byla na svou dobu mimořádně zpracovaná. V polovině devadesátých let bylo obtížné projít nějakou redakcí, aniž by člověk alespoň dvakrát nešlápl na fax s logem Hnutí Duha.

K veřejnému obrazu „radikálů z Duhy“ přispívala celkem logicky i osobnost jejího tehdejšího ředitele Jakuba Patočky. Patočka je založením ideolog, v dobrém i špatném smyslu toho slova. Je schopen jasně, přesně a přehledně formulovat ideové cíle organizace, ale na druhé straně jeho osobní vyhraněnost vždycky byla zdrojem konfliktů navenek i mezi spolupracovníky v Duze samotné.

Až do poloviny devadesátých let platilo, že Hnutí Duha bylo relativně úzkou skupinou „kamarádů“ se společnými názory, kteří na tu dobu nezvykle razantním a úspěšným způsobem prosazovali na veřejné scéně své názory na ekologické a společenské problémy.

LÉTA STABILITY

Druhá polovina devadesátých let byla pro Duhu etapou posilování její pozic. Zápas o Libkovic sice Duha prohrála, obec byla nako-

nec zbourána, ale veřejná pozornost, kterou se podařilo tomuto problému získat, uchránila další obce od podobného osudu. Obdobné to bylo se snad nejznámější kampaní Duhy, protestům proti dostavbě Temelína. I tady se dá říci, že Duha nakonec neuspěla, ale zcela nespornou zásluhou garanta této kampaně Jana Beránka a Hnutí Duha jako celku bylo, že se temelínské téma podařilo téměř deset let udržet na veřejné scéně. Mállokterý problém byl v médiích prodiskutován tak důkladně. Navíc nezbyvá než dodat, že v případě Libkovic i Temelína se předpovědi „amatérů“ z Duhy ukázaly daleko přesnější než expertní odhady vývoje ekonomiky, cen a spotřeby elektřiny. Důl Koh-i-noor, kvůli kterému byly Libkovic zbourány, byl uzavřen a kapacita Temelína je ve chvíli, kdy je uváděn do provozu, zcela jednoznačně nadbytečná.

Organizační struktura Duhy se v této době začala mnohem víc podobat srovnatelným organizacím ve světě. Kromě poboček, které byly zakládány v místech, kde se sešlo více aktivních členů, byla agenda v brněnské kanceláři rozdělena na jednotlivé kampaně (energetika, odpady, les...), které mají svého vedoucího. Počet za-

Temelín dodal Duze energii k mohutné kampani.

městnanců postupně narůstal až k dnešním dvaceti. Profesionalizace Duhy se projevila i jejím začleněním do mezinárodního kontextu. Stala se členem organizace Friends of the Earth (Přátelé Země). Vy-dává dlouhá léta i vlastní, velmi slušný měsíčník Sedmá (dříve Poslední) generace.

Jakub Patočka si v této etapě pečlivě hlídal, aby radikální pověst Duhy nepřekročila únosné meze. Dával veřejně najevo svou nechuť k anarchistickým tendencím. To byl také důvod, proč se po názorovém konfliktu v této době od Duhy oddělilo radikálněji orientované křídlo, ze kterého vznikla nová organizace Nesehnutí.

DUHA JAKO INKUBÁTOR

Jako známá a úspěšná organizace funguje Duha dlouhodobě jako inkubátor osobností, které jí procházejí při cestě za další kariérou. To by měl být obecně jeden ze smyslů dobrých neziskových organizací, který ale v našich podmínkách plní spíš výjimečně.

Výraznými osobnostmi, které Duhou prošly, je například Jan Piňos, dnes ředitel CHKO Broumovsko, Daniel Vondrouš, ředitel sekretari-

átu a poradce ministra životního prostředí Libora Ambrozka nebo Karolína Šulová, tisková mluvčí téhož ministra. Do stejné kategorie patří i sám Jakub Patočka, který z vedení Duhy odešel v roce 1999 (stále je členem Rady Hnutí Duha), protože mu začala její ohrádka být příliš těsná, a dnes je šéfredaktorem Literárních novin s ambicemi přesahujícími do politiky. Vedení Duhy po něm převzal Jan Beránek, člověk, který sice nemá Patočkovo ideové charisma, ale jemuž se nedá upřít mimořádná pracovitost, poctivost a zaujetí. On sám ale nepovažuje své tříleté působení v čele Duhy za příliš úspěšné. Právě pocit neúspěchu ho pravděpodobně vedl k rozhodnutí pro radikální reformu a návrat „ke kořenům“.

KŘIŽOVATKY

Křížovátka, na které se Hnutí Duha letos na podzim ocitlo, logicky vyrůstá z popsaného vývoje. V Duze sice vznikly dva proudy s odlišným pohledem na budoucnost, ale v popisu hlavních problémů se shodnou. Jako v každé organizaci i v Duze s léty přibýlo byrokracie. Už nejde o úzkou partu kamarádů, ale organizaci se zaměstnanci, jejichž nasazení je

přece jen méně osobní, protože už je nespojuje tak jasná společná vize.

Další problém je nedostatek kvalitních lidí schopných dlouhodobé a koncepční práce. S tím jsou spojené i velmi výrazné finanční problémy z posledních let. Činnost Duhy byla po léta hrazena především prostřednictvím grantů zahraničních nadací. Ty se po deseti letech logicky přesunují do potřebnějších zemí dále na východ, ale adekvátní domácí struktury, které by je nahradily, zatím ještě nevznikly. A mzdy, které je Duha schopná vyplácet, mohou snad stačit studentům po škole, ale nejsou přijatelné pro kohokoli, kdo musí živit rodinu. Neustálé shánění peněz ubírá Duze energii na vlastní projekty i plánování strategie.

A konečně dalším problémem je ztráta akčnosti. Duha je dnes mnohem více expertní organizací, seriózním zdrojem informací (podle jiných názorů naopak zručným manipulátorem) než organizací, jejichž hlavní činností jsou přímé akce. Mnohem častěji vyjednává v zákulisí o zákonech, než demonstruje v ulicích.

Reforma, kterou navrhl Jan Beránek, měla spočívat v radikálním omezení počtu zaměstnanců, uzavření kanceláře na několik měsíců, kdy bude vznikat nová koncepce pokud možno s novými lidmi. Skupina kolem Beránka chce směřovat od konformismu, ustrašenosti a přizemnosti k návratu k radikálním, vyhraněným postojům a akčnosti sevřeného týmu z první poloviny devadesátých let. K týmu, který se bude věnovat širšímu spektru společenských problémů než jen ekologii.

Oponenti jeho návrhu sice problémy vidí podobně, ale bojí se posunu Duhy do přílišné blízkosti politiky. Varováním pro ně je angažmá Jakuba Patočky a Jana Beránka v rámci Brandýského fóra, které mělo docela jednoznačné politické ambice. To byl také hlavní důvod, proč pokus o radikální reformu neprošel.

Nestalo se zase nic tak výjimečného. Zakladatelé Hnutí Duha v něm pomalu, ale nejspíš neodvratně ztrácejí vliv, jejich pokus popostrčit Duhu na cestu, kterou se vydali sami, nevyšel. Co bude dál, se uvidí. V každém případě je Duha pro ostatní neziskové organizace výborná učebnice. Nedostala se totiž do problémů proto, že by byla horší než ostatní, ale právě proto, že je v míře profesionality po mnoha stránkách dál, než je u nás zvykem.

TOMÁŠ FEŘTEK

Komu patří BÍLÁ PASTELKA?

Připomíná to pohádkový spor o jabloňovou pannu. Komu patří? Řezbáři, který ji vyřezal, nebo tomu, kdo jí vdechl život. Sbírková akce Bílá pastelka se konala poprvé v roce 2000. Pořádala ji Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých (SONS). Za bílé pastelky – symbol bílé slepecké hole – se tehdy podařilo na ulicích vybrat milion korun. Když byl o pár měsíců později založen Nadační fond Českého rozhlasu, který si dal za úkol pomáhat nevidomým, zdálo se docela logické, že se obrátí právě na představitele SONS. Domluvili se na spolupráci, příští sbírkovou akci uspořádají společně a dodají jí punc profesionality. Nadační fond se stal hlavním, úředně zaregistrovaným organizátorem sbírky a jeho spolupracovníci původní ideu domysleli – bílá pastelka je něco, čím můžeme kreslit do tmy, bílá pastelka na bílém papíře vidět není. Ale hlavně se věnovali shánění sponzorů a propagaci. Kromě celkem logické mediální podpory Českého rozhlasu zajistili inzerci v novinách a časopisech a především televizní spoty. V roce 2001 se patnáctého října vybíralo na Bílou pastelku se vši parádou. Na ulicích i prostřednictvím konta se vybralo 5 070 000 Kč. Důvod ke spokojenosti? Ne tak docela.

Představa Nadačního fondu byla taková, že vybrané peníze se budou rozdělovat na základě grantů, které si mohou podat všechny organizace podporující nevidomé a slabozraké.

„V tom jsme viděli smysl fondu, aby se k penězům dostaly i malé regionální organizace, které peníze shánějí jen těžko,“ říká Martina Kaderková z Nadačního fondu.

„Přece nebudeme žádat

o peníze z naší vlastní sbírky,“ shrnuje hlavní výhradu ředitel SONS Milan Pešák. V prvním roce tenhle spor ještě dopadl smírem. Peníze se rozdělily na základě grantů. V případě nadačního fondu to ani není jinak možné, navíc to umožňuje daleko přesnější kontrolu využití peněz. SONS získal na podporu svých středisek zhruba čtyři miliony, ostatní peníze šly menším organizacím. Ale když se začátkem tohoto roku rozjžděla příprava letošní Bílé pastelky, dali představitelé SONS najevo, že o další spolupráci už nestojí. A logicky došlo ke sporu. V právu se cítí obě strany. Nadační fond je úředně zaregistrovaným organizátorem, jehož nespornou zásluhou je profesionální image sbírky a její mediální známost. A SONS je oním původním „řezbářem“, považuje se za toho, kdo Bílou pastelku vymyslel. Vlastně jediným důvodem, proč tenhle spor nepřerostl v mediálně známý konflikt, byla obava obou stran, že by to uškodilo veřejné pověsti nevidomých a zvýšilo nedůvěru lidí ke všem sbírkám. Nadační fond nakonec ustoupil, Bílá pastelka se konala bez jeho účasti, SONS plně využil zavedené značky, kontaktů z minulého roku a vybral na svůj účet 5 200 000 Kč. Menší organizace nedostanou celkem pochopitelně nic a Nadační fond přemýšlí o nějaké nové sbírce, která by se vrátila k původnímu smyslu. A veřejnost? Je už dostatečně zralá, aby nahlédla, jak ostré jsou vztahy mezi neziskovými organizacemi? Nebo ji raději necháme v pozici neinformovaného platícího naivky s odůvodněním, že to sice je nemravné, ale slouží to dobré věci?

TOMÁŠ FEŘTEK

Foto: Reflex

CHANTAL, dcera Normandie

„Dlouho jsem si myslela, že nemám kořeny, ale teď už vím, že je mám,“ říká Chantal Poullain-Polívková. „Zjistila jsem, že jsem opravdu hrozně francouzská, vlastně francouzsko--česká!“ – dodává bez chvilky zaváhání žena, která má divokou normanskou krev. Narodila se 17. srpna 1956 v umělecké rodině, která má kořeny v Normandii. Na svět však přišla v Marseille, v proslulé Provinci. Navštěvovala klášterní školu a pak akademii herectví ve švýcarské frankofonní Ženevě. V roce 1978 se seznámila s hercem Boleslavem Polívkou, který často hostoval na Západě, a od roku 1982 s ním začala žít v Br-

ně, v tehdejší normalizovaném Československu. Vystupovali ve společných představeních, spolu natočili i film Šašek a královna. Později začala dostávat další role – k těm nejznámějším patří ty z filmů Kopytem sem, kopytem tam, Hrad z písku, Král Ubu a Vyhnaní z ráje. Hostovala v divadlech v Hradci Králové a v Brně. Nyní hraje v Národním divadle roli kněžny v Jiráskově Lucerně. Hraje i v Divadle na Zábřadě a v Ungeltu. Tam s Miroslavem Etzlerem a Jiřím Lábusem vystupuje i ve hře pro tři osoby – Play Strindberg, která měla premiéru 28. listopadu. Stojí v čele Nadace Archa Chantal, která již skoro deset let zkrášluje s výtvarníky a architekty prostředí dětských oddělení v českých nemocnicích. Věnuje se automobilovému závodění v Poháru osobností za tým Ford na brněnském okruhu. S Boleslavem Polívkou mají třináctiletého syna Vladimíra.

Tříkrát týdně přejíždí z brněnského domova do pražských divadel – cesta po dálnici jí trvá asi osmdesát minut. „Žiju, pracuju, bojuju,“ říká. „Obsahem mého života je syn Vladimír, divadlo, práce v nadaci! Kdy-

bych měla více dětí, žila bych jinak. Dva roky jsem bydlela v Olšanech – a už jsem nemohla dál!“ Teď se chystá přestěhovat i se synem Vladimírem do Prahy: „Oba se na to těšíme, ale budeme stejně pořád jezdit na Moravu!“ Někdy se jí stýská po Francii a s přibývajícím léty i po moři v Normandii, ale své zemi již odvykla, a tak prý se nejvíce cítí doma tady! V mnoha rozhovorech již paní Poullain-Polívková podtrhla, že země, kde by opravdu nemohla žít, je Amerika: „Spojené státy jsou v mnoha ohledech země skoro totalitní,“ zní pro nás překvapivě. „Lidé si myslí, že to je říše absolutní svobody a pravlast individualistů, ale všechno je tam hrozně reglementované a většina lidí se chová neuvěřitelně kolektivisticky, až stádně. Naše Evropa (doufám, že zůstane alespoň taková, jaká je!) má proti Americe úžasné kouzlo a atmosféru!“ praví způsobem, který je schopn svou evropskou hrdostí nakazit. Těžištěm aktivit paní Chantal zůstává její dobročinné působení. NADACE ARCHA CHANTAL, která je zaměřena na humanizaci dětských zdravotnických zařízení, založila v červnu roku 1993. Veškerá snaha směřuje k vytvoření podmanivého prostředí, které pozitivně působí na psychiku nemocných dětí. Projekty jsou originální svým námětem a každá jejich realizace znamená komplexní přestavbu všech částí interiéru do nejmenších detailů. Hodnota všech projektů dosáhla částky takřka 15 milionů korun. Pro léta 2003 a 2004 se počítá s částkou 33 milionů korun. Málokdo u nás ví, že lidumilná činnost paní Chantal Poullain- Polívkové má v sobě i silný náboženský náboj: „Jsem přesvědčena, že náš jedinečný kontinent by mohl vypadat úplně jinak, kdyby se každý Evropan snažil alespoň trochu udržovat a rozvíjet naše společné křesťanské dědictví. V souvislosti s houstnoucí sérií hrůzných masových vražd v poslední době – nejspodivější od nacistických zvěrstev před padesátí lety – se ukazuje, jak blahodárnou silou by naše křesťanská víra se svými pozitivními hodnotami, jakými jsou milosrdenství, soucit a láska k bližnímu mohla být!“

Text i foto: LADISLAV PLCH

V Z K A Z Y

Vzkaz mému dlouholetému známému z Wolfových Prostějovů a jiných festivalů, výbornému režisérovi a herci Radimu Vašínkovi, který se vyjádřil v Bariérách 6/2002 k mé osobě:

Milý Radime, Ty už jsi jako moje žena. Ta mi také říkala, že bariéry nemusejí být jen ty pro handicapované, ale také mezi lidmi vůbec. Tomu rozumím, odušil jsem. Já jen, že měsíčně posílám nějakou tu korunu na pomoc lidem imobilním, slepým, hluchým, především pak dětem a nechce se mi touto cestou přispívat na časopis, byť možná záslužný. Bariéry v občanské sféře jsem nepostavil,

tak ať je bourá ten, kdo je má na svědomí. A Fučíka do toho neplet, víš stejně dobře jako já, že to nebyla postava černobílá. Nicméně díky za to, že jsi mne alespoň v minulosti považoval za člověka normálního. Jenom nerozumím Tvé poznámce o tom, že bych neměl jít zase učit. Vždyť jsem ve své „nezděvenělé“ minulosti vychoval například pro divadla, televizi či rozhlas celou řadu ne tak špatných žáků. Ale neboj. Do ZUŠ ani na konzervatoř se už nevracím... A na Tvoje Divadlo Orfeus stále s láskou vzpomínám.

Upřímně Miloslav Kučera st.

Nesehnutí nesehnuti.ecn.cz

NEzávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ – Nesehnutí se věnuje ekologickým problémům a jejich sociálním příčinám i důsledkům. Důraz klade na decentralizaci a samosprávu spojenou s dobrovolnou proměnou hodnot. Jejich www stránky obsahují mimo jiné i odkazy na další samostatné tematické weby, které rovněž sprá-

vují Nesehnutí (věnovány jsou například ženským právům nebo hypermarketům). Dále je zde možno nalézt časopis Alarm (aktuální i starší čísla), který Nesehnutí v papírové i elektronické podobě vydávají. Aktuálnější rubriky jsou rozděleny na chystané akce (přednášky, demonstrace, benefiční koncerty apod.), kampaně, tiskové zprávy, odkazy a archiv předešlého. Ty nadčasovější přináší rozsáhlou virtuální verzi naučné stezky, možnost stáhnout si řadu zajímavých drobných textů, které hnutí vydalo, a zhlédnout i jím vydané letáky a plakáty. V rubrice Knihovna lze najít seznam většího množství domácích i cizojazyčných knih a časopisů, které je možné si v knihovně Nesehnutých vypůjčit, a to z okruhů lidská práva, gender, ekologie a ochrana práv zvířat. Jde většinou o knihy málo dostupné i v době svého vydání. Stránky mají velmi dobrou obsahovou i grafickou úroveň, nesporně by jim ovšem prospěla častější aktualizace. **stav ke 3. 11. 2002**

CO NÁM PŘIPRAVILI designeři WEBOVÝCH STRÁNEK

Diskusní portál Ideon www.ideon.cz

Ideon je studentský diskusní portál, zabývá se převážně architekturou, dalšími tématy jsou malířství, sochařství a – zatím nejméně zastoupený – tanec. Všechny tyto čtyři oblasti obsahují řadu samostatných článků, doprovázených většinou i kvalitními fotografiemi. Struktura oboru je vždy stejná – hlavní stránka s články, kalendář, odkazy a diskusní fo-

rum. Zdaleka nejrozsáhlejší (a také výchozí, ostatní obory byly přidávány postupně) je architektura, ta má navíc rubriky Soubory, Odkazy, Fotobanka, Panobanka, Audiobanka, Encyklopedie, Studentské práce a Burza práce. Některé materiály jsou převzaty z různých zdrojů, jiné jsou psány přímo pro Ideon (na architektuře jednoznačně převládají ty původní) – například série textů sociálního ekologa Bohuslava Blažka Kurs problémového vidění. Velmi zajímavá je tabulka deseti států, odkud nejčastěji podcházejí čtenáři Ideonu (za Českou republikou tu na dalších místech figurují USA, Slovensko, Finsko a Polsko) – jde o zatím neotřelý způsob vyjádření širšího záměru a konečniců i vyznění tohoto portálu. Stránky jsou obsahově velmi hodnotné, nedotaženou a rozpačitou grafiku zachraňují kromě příloh hlavně fotografie. Chybí stručné sebevysvětlení tvůrců stránek. **stav ke 3. 11. 2002**

Agentura Koniklec www.koniklec.cz

Agentura Koniklec je občanské sdružení pro lidská práva a životní prostředí. Zabývá se vyhledáváním efektivních forem práce a organizací netradičních projektů a programů v oblasti životního prostředí. Stránky obsahují několik samostatných oblastí. Sněm dětí České republiky pro životní prostředí – zřejmě neaktualizovanější část stránek – obsahuje krátké chronologicky seřazené informace (pro nezasečeného spíše neresrozumitelné) o průběhu tohoto projektu. V distribuci má agentura větší množství

knih, brožur, časopisů, CD ROM, audio i videokazet, v naprosté většině vydaných neziskovými organizacemi nebo za jejich příspěví a rozdělených do řady kategorií (domácí ekologie, hlubinná ekologie, předškolní ekologická výchova, programové dokumenty, globalizace a mnohé další). Jde o většinou o malonákladové tituly jinde buď vůbec nedostupné nebo rozebrané, jejichž hlavním tématem je životní prostředí – důležitou kategorií jsou různé metodické pomůcky pro pedagogy. Samostatnou upoutávkou má edice Živly, kterou agentura sama vydává – zatím vyšel Vzduch, ostatní se připravují. Jde o interdisciplinární pohled řady autorů na jednotlivé živly ve formě čtyř publikací, videokazet a CD ROM. Videotéka a videopůjčovna obsahuje zhruba 150 titulů věnovaných v nejbližším významu životnímu prostředí, které je možno si v Agentuře za velmi výhodných podmínek vypůjčit. V odkazech lze najít leccos zajímavého, ale i dávno nefunkční stránky, výroční zprávy jsou dotaženy až do loňského roku. Stránky jsou graficky velmi pěkné, ale je znát, že nejsou příliš často aktualizovány. **stav k 5. 11. 2002 PAVEL HLAVATÝ**

Z nabídky vzdělávacích programů AGNES

ŠANCE (STUDIUM PROBLEMATIKY NEZISKOVÉHO SEKTORU)

Vzdělávací program pro mladé lidi, zajímající se o problematiku neziskového sektoru. Jeho cílem je příprava pro další studium (zejména humanitních oborů na VŠ) nebo pro práci v neziskových organizacích. Nepovinnou součástí výuky jsou i předměty z nabídky učebního plánu Fakulty humanitních studií, s níž AGNES při realizaci tohoto studia spolupracuje.

ŘÍZENÍ NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

(Studium pro vedoucí pracovníky neziskových organizací)
Dvousemestrální specializační studium určené manažerům neziskových organizací. Kurs zahrnuje výběr témat ze základních oblastí problematiky neziskového sektoru, jejichž znalost je pro efektivní řízení neziskové organizace nezbytná. Kurs je akreditován na MŠMT ČR jako rekvalifikační.

PUBLIC RELATIONS – JAK ZÍSKAT DŮVĚRU VEŘEJNOSTI

Cílem programu je zvýšení profesionality v oblasti PR u vybrané skupiny pracovníků NNO, jejichž náplň práce je již v současnosti alespoň částečně věnována komunikaci s veřejností. Práce s médii, zkvalitnění propagačních materiálů, využití moderních prostředků prezentace (internet a specializovaný software) a zlepšení osobní komunikace pomáhá získat sympatie veřejnosti a definovaných cílových skupin. Kurz je realizován v Praze v termínu září 2002–leden 2003 a v Brně v termínu únor 2003–červen 2002. Kurz se skládá z pěti dvoudenních setkání (rozsah každého kurzu je 70 hodin přednášek, seminářů a cvičení).

MANAŽEŘI – NOVÁČCI (Vzdělávací program pro mladé lidi pracující v neziskovém sektoru)

Vzdělávací program zaměřený na širokou oblast témat souvisejících s řízením neziskových organizací, vedením projektů a manažerskými dovednostmi, určený pro bu-

doucí manažery neziskových organizací. Kurz se třikrát opakuje: 1. cyklus únor–červen 2002 byl již ukončen (viz seznam absolventů a jejich závěrečných prací), 2. cyklus se realizuje v termínu září 2002–leden 2003 a 3. cyklus v termínu únor–červen 2003. Konečný počet absolventů tak je 75 osob.

VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH PORADČŮ

Vzdělávací cyklus šesti dvoudenních seminářů, určený pro romské poradce nebo jiné regionální romské aktivisty.

Další informace:
www.agnes.cz

Projekt Kompas

Program o aktivitách neziskových organizací a způsobech, jak pomoci formování jejich rolí. Mapování názorů, přístupů, diskuse o způsobech podpory organizací.

Sumarizace výsledků a doporučení pro grantující nadace i neziskové organizace.

Máme shodná očekávání, když mluvíme o podpoře neziskových organizací, o vytváření sítí, koordinaci či vytváření společné reprezentace? Jsme schopni reflektovat dobu, v níž žijeme, její nabídky a příležitosti i limity? Pokud vás téma zajímá, zavítejte na webovou stránku Kompas. Program podporuje nadace C. S. Mott Foundation a představuje se na webové stránce <http://www.sweb.cz/nnokompas>. (r)

Občan, zákon a policie

Ekologický právní servis vydal publikaci s názvem Občan, zákon a policie, která je zaměřena na vysvětlení práv a povin-

ností občanů a policistů při jejich vzájemném kontaktu. Zaměřuje se i na problematiku práva shromažďovacího a mechanismů ochrany základních práv a svobod. Cena 75 korun, pro nevládní organizace 52 korun. Objednávky: EPS, Kostnická 1324, 390 01 Tábor nebo přes internet eps.tabor@ecn.cz.

Ekologický právní servis vydává 6x do roka bulletin Via iuris. Má napomáhat k ochraně veřejných zájmů cestou práva.

Objednávky:

EPS, Bratislavská 31,
602 00 Brno,
eps.brno@ecn.cz.

Otevřená společnost nabízí bezplatnou inzerci

Organizátorům školení, kurzů, workshopů nebo seminářů určených pro neziskový sektor se otevřela nová příležitost k bezplatné prezentaci svých vzdělávacích programů.

Pro tento účel zřídila Otevřená společnost, o. p. s., internetové stránky www.studujte.cz.

Otevřená společnost sledovala při jejich tvorbě jediný cíl – vytvořit společnou internetovou „nástěnku“, na níž se budou postupně shromažďovat informace o nejruznějších vzdělávacích programech určených pro neziskový sektor.

Obsah stránek je průběžně aktualizován, aby zájemcům o vzdělání poskytoval ucelený přehled o nabídce kurzů a školení v oblastech, které mohou pomoci neziskovým organizacím v jejich profesionálním rozvoji. Vzdělavatelé mohou svoji nabídku sami kontrolovat a obměňovat podle aktuálního stavu, a to pomocí přístupového hesla, které jim umožňuje kdykoli do jejich prezentace vstoupit. Otevřená společnost ve spolupráci s ICN, o. p. s., průběžně sleduje, zda je obsah stránky aktuální. Nadále sama monitoruje vzdělávací nabídku.

Otevřená společnost, o. p. s., zřídila tento server v rámci projektu „Posílení kapacity vzdělá-

vání nestátních neziskových organizací,“ podpořeného NROS z programu PHARE a Nadací OSF Praha.

Bližší informace o projektu a způsob inzerce viz URL:

www.studujte.cz
ic@osf.cz
tel.: 222 780 909

Příručka občana

(Praha, Centrum pro demokracii a svobodné podnikání, 64 s.)

Všem lidem, kteří se zajímají o dění ve společnosti, zvláště pak o řešení problémů ve svém okolí, je určena příručka přinášející potřebné rady a další nezbytné kontakty. Nevíte, koho z volených zástupců a jak oslovit, jak nejlépe poprvé kontaktovat svého starostu, hejtmana, poslance nebo senátora? Zajímají vás jednoduchá pravidla pro komunikaci s vaším starostou? Postrádáte kontakty na poslance, senátory a krajské úřady? Chodili jste do školy, v níž se ještě nevyučovaly základní principy politické moci v České republice? Nevíte, kolik má poslanecká sněmovna poslanců, senát senátorů, jak se dělí moc výkoná a soudní, jak funguje poslanecká sněmovna, senát, jejich kluby, komise, výbory, co je smyslem jejich práce? Chcete znát tolik potřebnou informaci, jak zákon putuje sněmovnou? Rádi byste si zopakovali, jak funguje státní správa, resp. samospráva, a kde najdete parlamentní politické strany? Pokud alespoň na jednu z položených otázek nedovedete přesně odpovědět, obstarajte si tuto příručku. Není to učebnice občanské výchovy, ale praktický pomocník, kterého se vyplatí nejen mít ve své knihovně, ale i pečlivě pročíst. Nejen teď před volbami, ale i po nich pomůže pracovníkům neziskových organizací být v obraze. Dnes i v budoucnu bude totiž stále více platit: „Kdo nemá informace, jako by ani nebyl.“

Kontakt:

Centrum pro demokracii
a svobodné podnikání,
Štěpánská 18,
110 00 Praha 1,
e-mail: jitkamaterova@cdfs.cz
tel./fax: 222 232 136–137.

Projekt AISIS

První moravské a české školy ověřují možnosti, jak účinněji pracovat s dětmi z národnostních menšin a zapojovat je do kolektivu českých dětí. Cílem projektu je propojování odlišných kultur a ve spolupráci s rodiči a školami předcházet xenofobním postojům.

Osou projektu je program rozvoje školy, metodická pomoc učitelům a vedení každé školy tak, aby se škola stala pro děti, učitele a rodiče prostředím společného zájmu. Jedná se o pilotní program rozvoje školy, který by měl být – za předpokladu úspěšné realizace – předán k následování dalším školám v ČR.

Co projekt nabízí pedagogům?

Především vzdělávání a osvědčené příklady – systém seminářů, z nichž některé jsou realizovány na jednotlivých školách, jiné na společných setkáních zástupců pilotních škol.

Co nabízí škole?

„Se školou spolupracuje dvojice složená z psychologa a romského lektora jako specialisty na strategii kontaktu s minoritou,“ přibližuje projekt Romana Ludvíchová. „A dále mimo jiné i interkulturní dílny, akce na školách a podporu menšinového jazyka a kultury.“

A co projekt přináší dětem?

Vytvoření příležitosti pro nalezení a uplatnění svého místa v třídním kolektivu a motivaci pro přijetí zodpovědnosti za své vlastní učení.

Koordinátorem projektu je AISIS, o. s. **AISIS – Škola pro všechny, 272 01 Kladno, Gorkého 499, Romana Ludvíchová** tel.: 603 907 399, 312 245 818, e-mail: romana.ludvichova@aisis.cz www.skolaprovsechny.cz

Další informace získáte: **Multikulturní centrum Praha**, tel.: 224 87 21 21, 732 822 253, e-mail: projects@mkc.cz

Nevšední aukce nevšedních věcí na www.dobrocinna.aukce.cz

Dobročinná aukce on-line je dlouhodobým projektem Nadačního fondu Českého rozhlasu. Ve speciálně zřízeném aukčním salonu na www.dobrocinna.aukce.cz si můžete kdykoli vydražit originální předmět a zároveň pomoci talentovaným nevidomým a těžce zrakově postiženým hudebníkům. Pravidelně zde naleznete nejrůznější osobní dary a kuriozity od předních osobností kulturního a společenského života.

– **ZŠ a MŠ Boženy Němcové 16, 750 00 Přerov**; ředitel **Jiří Vávra**, mobil: 602 500 681, e-mail: zsboznen@prerov.cz tel.: 581 218 321 nebo 581 217 116 – **ZŠ Na Závodí 70, 739 25 Sviadnov, okr. Frýdek-Místek**; ředitelka **Mgr. Svatava Mičulková**, telefon: 558 655 089, mobil: 604 388 358 – **ZŠ Vranovská 17, 614 00 Brno** – ředitelka **PaedDr. Jana Foltýnová**, telefon: 545 211 495, fax: 545 578 014

– **ZŠ Opavská, 794 01 Krnov**, ředitel **Vladimír Walder**, telefon: 554 611 199 školní kordinace: Radka Zlebčiková, Marcela Beránková, e-mail: zs3.krnov@worldonline.cz – **ZŠ Chářovská 54, 794 01 Krnov, okr. Bruntál**; ředitelka **Mgr. Dagmar Pavlíková**, tel.: 554 612 997 nebo 554 612 996, mobil: 606 585 472, e-mail: zs.charovska@quick.cz – **ZŠ Letohradská 1, 170 00 Praha 7**, telefon: 233 370 782, fax: 233 373 907; ředitelka **RNDr. Renata Fejfarová**, mobil: 603 411 095, telefon: 233 375 816, e-mail: letohradska@volny.cz

– **ZŠ Mírová 218, 417 03 Dubí 3** – ředitelka **Mgr. Blanka Zmitková**, tel. + fax: 417 532 349, mobil: 602 494 366, zástupkyně pí Říhová

– **ZŠ Lidická 18, 415 01 Bílina**; ředitelka **Mgr. Ivana Svobodová**, mobil: 723 050 705, školní koordinátor projektu Mgr. Zdeněk Svoboda, telefon: 417 823 170, fax: 417 820 949, e-mail: reditelka@zslidicka.cz

– **ZŠ Machovo nám. 688, 405 02 Děčín IV**; ředitelka **Alena Zemanová**, tel.: 412 531 729; školní koordinátor **Marcela Peremská**, e-mail: zsdcmach@space.cz – **ZŠ Palachova 337 a 283, 250 01 Brandýs n. Labem**; ředitel **Mgr. František Tomášek**, tel.: 326 902 336, 326 903 172, mobil: 602 362 010, e-mail: sfzs.palachova@brandysnlab.cz

Martina Kaderková, ředitelka Nadačního fondu Českého rozhlasu, telefon: 221 551 219, 218, mobil: 604 866 366

SKOK se transformoval

Stálá komise oborové konference nestátních neziskových organizací působících v sociální a zdravotně sociální oblasti – známá od roku 1996 jako SKOK – se transformovala v občanské sdružení se stejným názvem.

Občanské sdružení SKOK vzniklo proto, aby podobně jako dříve Stálá komise oborové konference pomáhalo poskytovatelům sociálních a zdravotně sociálních služeb. SKOK nyní nabízí členství všem, kdo se ztotožňují s jeho cíli a posláním. Sdružuje nejen poskytovatele sociálních a zdravotně sociálních služeb, ale i zaměstnavatele pracovníků v těchto službách.

Výhody členství v o. s. SKOK:

- Objektivní informace o dění v sociální a zdravotně sociální oblasti v ČR
- Informace o dokumentech a strukturálních fondech Evropské unie
- Účast na kulatých stolech a seminářích
- „Reflektování“ – diskuse na vybraná aktuální témata
- Možnost elektronického zasílání měsíčního Informačního bulletinu

SKOK (vychází od ledna 2002)

• Vytváření sítí organizací s podobným posláním – „seznamka“.
SKOK nevytváří struktury v krajích, ale má v nich své aktivní spolupracovníky. Jako dříve zachovává nezávislost organizací, poskytuje servis, monitoruje situaci, podněcuje diskusi. Šíří poselství o pluralitě nestátních neziskových organizací. Předsedkyní o. s. SKOK je MUDr. Milena Černá. V případě zájmu o členství v o. s. SKOK je nutné vyplnit přihlášku a zaslat ji na níže uvedenou poštovní nebo elektronickou adresu. Registrační příspěvek ve výši 250 korun je potřebné poukázat na bankovní účet, a to do jednoho měsíce po odeslání přihlášky.

Základní kontakty na SKOK, o. s.:

- Sídlo (poštovní adresa): Senovážné náměstí 994/2, 110 00 Praha 1
- IČ: 26591766
- Bankovní účet u KB Praha 1: 51-0902390247/0100, VS: 2002, SS: IČ organizace.
- E-mail: skok@cbox.cz, vdv@telecom.cz
- Telefon: 608 860 515 (p. Vostárek), 603 463 585 (pí Vlčková).

Z Prazdroje je nejen pivo, ale také OBČANSKÁ VOLBA

Občanská volba – to je váš projekt, váš nápad, anebo jste jej přejali od vašich jihoafrických šéfů? ptáme se jednoho z vedoucích pracovníků marketingu společnosti Plzeňský Prazdroj Alexeje Bechtina:

„Ne, ne, to je naše know how... plzeňské... v Plzni jsme to vymysleli,“ říká pan Bechtin.

Co to je Občanská volba?

„Plzeňský Prazdroj tak jako většina velkých podniků je každoročně zaválen žádostmi nejrůznějších občanských iniciativ, spolků a kulturních i sportovních organizací o sponzorování. Mezi těmi stovkami žádostí se samozřejmě těžko vybírá, a s těžkým srdcem se odmítá – proto jsme vymysleli Občanskou volbu. O tom, kdo dostane příspěvek, nyní rozhodují občané plzeňského regionu sami,“ říká A. Bechtin.

Prazdroj spolu s Plzeňským deníkem vyzvaly neziskové organizace všeho druhu, spolky, sportovní kluby, charitativní organizace v regionu, aby Prazdroji zaslaly své projekty pro rok 2002. Sešlo se jich jednašedesát. Rada reprezentantů, složená ze zástupců místních i regionálních institucí, vybrala ty, které vyhovovaly podmínkám, a předložila je veřejnosti. Ta svým hlasováním označila šestnáct, mezi něž pak bylo rozděleno 8,5 milionu korun. Hlasovalo tři a půl tisíce lidí. Výsledky byly vyhlášeny při nedávných oslavách stošedesátin Prazdroje.

Komu západočeská veřejnost přičkla finanční podporu pro rok 2002? Například hemato-onkologickému oddělení plzeňské Fakultní nemocnice

– 1,2 mil Kč, na obnovu plzeňského sportovního areálu po povodních půjde 1 milion, společný projekt sociální a asistenční péče získal grant ve výši 1, 626 mil. korun – podělil se o ně např. centrum denních služeb, městská Charita, která je využije pro osobní asistenci, na rozšíření lůžkové kapacity hospice sv. Lazara půjde dvě stě tisíc atd. Generální ředitel a předseda společnosti Plzeňský Prazdroj Tony van Kralingen k tomu podotýká, že jihoafrická nadnárodní společnost SAB Miller, která nyní vlastní Plzeňský Prazdroj (a s ním i pivovary Rade-gast a Velké Popovice – ke sloučení došlo 1. listopadu 2002), chce při řízení tohoto pivního kolosu uplatňovat mezinárodní standardy, k nimž patří i etická, sociální a ekologická odpovědnost a péče o rozvoj regionu.

Dodržování těchto zásad je podle T. Kralingena v dnešní době nezbytné, projevuje se v dobrém jméne společnosti, a to se nakonec odráží i v postavení společnosti na burze (SAB Miller každoročně předkládá burze v Johannesburgu nejen samár hospodářských výsledků, ale i přehled svých aktivit v oblasti sociální či personální – nikoli samozřejmě v českých zemích, ale v Jihoafrické republice, kde se sleduje například, jak se podnik stará o růst kvalifikace černošských zaměstnanců, a řada dalších údajů).

Plzeňská Občanská volba je, zdá se, dobrý nápad. Dala veřejnosti možnost rozhodovat, přispěla k průhlednosti u dílení grantů a prospěla popularitě firmy. **(lav)**

Prosím, seznamte se:

PROGRAM TRUSTU PRO OBČANSKOU SPOLEČNOST URČENÝ ČESKÉ REPUBLICĚ

Trust pro občanskou společnost ve střední Evropě neboli zkráceně CEE Trust – to je pojem, který v posledním roce zaslechl snad každý, kdo se pohybuje v českém neziskovém sektoru; pojem, který vyvolal mnohé úvahy, ale především mnohá očekávání. Po loňském roce, kdy Trust zahájil svůj program na Slovensku, nastal Den D i pro Českou republiku: Program Trustu zakončil svou přípravnou fázi a po oficiálním vyhlášení v listopadu se rozbíhá naplno. O čem tedy onen Trust vlastně je? Co se odehrává v ČR? A co se od tohoto programu dá očekávat? Pokusím se odpovědět.

Trust se představuje

Za myšlenkou a vznikem Trustu stojí skupina velkých amerických nadací, jimž rodící se občanská společnost v postkomunistických zemích vděčí za mnohé: Atlantic Philanthropies, Charles Stewart Mott Foundation, Ford Foundation, German Marshall Fund of the United States, Open Society Institute a Rockefeller Brothers Fund. Již více než deset let nám všem poskytují peníze, přístup k zahraničnímu know-how a vůbec všestrannou pomoc. Ani jejich zdroje však nejsou neomezené a ve světě existují oblasti potřebnější, než je ta naše. Program nazvaný Trust pro občanskou společnost ve střední a východní Evropě je tudíž jakýmsi dárkem na rozloučenou – poslední masivní pomocí pro náš region.

Jak vyplývá už z jeho názvu, záměrem Trustu je podpořit rozvoj a stabilizaci občanské společnosti v Bulharsku, České republice, Maďarsku, Polsku, Rumunsku, Slovensku a Slovinsku. V jednotlivých zemích bude působit prostřednictvím vybraných regionálních partnerů, a to postupně během následujících deseti let. První zemí, kde Trust zahájil svou činnost, se stalo v roce 2001 Slovensko. Letos byl vybrán regionální partner pro Českou republiku a granty byly uděleny čtyřem organizacím ve Slovinsku. V Maďarsku a Polsku výběrové řízení momentálně probíhá, další země přijdou na řadu v následujících letech.

Ve všech zemích, kde Trust působí či působit bude, chce sledovat tři základní cíle:

- přispět k vytváření právního, fiskálního a politického prostředí příznivého pro občanskou společnost,
- posílit neziskový sektor rozvojem jeho institucionální kapacity, a konečně
- přispět k dlouhodobé finanční

udržitelosti nevládních neziskových organizací.

Činnost Trustu řídí správní rada se sídlem v New Yorku. Výkonným orgánem je varšavská kancelář vedená ředitelem CEE Trustu Jackem Wojnarskim.

NA ŘADĚ JE ČESKÁ REPUBLIKA ANEB...

...kdo s kým...

Česká republika se stala druhou zemí, do níž Trust vstoupil. Výběr místního partnera probíhal od podzimu 2001 do dubna 2002, a to dvoukolově. Nejprve byly hodnoceny projektové záměry přihlášených konsorcií a jednotlivých organizací, poté byly čtyři organizace vyzvány, aby na základě stanovených kritérií zpracovaly podrobný projekt. V dubnu 2002 se v New Yorku sešla správní rada CEE Trustu a jmenovala svým regionálním partnerem Nadaci VIA. Zároveň přidělila na program pro Českou republiku sumu 3 000 000 dolarů na období tří let, od podzimu 2002 do podzimu 2005.

Nadace VIA přizvala ke spolupráci další přední české neziskové organizace – Fórum dárců, Nadaci Partnerství, Nadaci rozvoje občanské společnosti (NROS) a Open Society Fund Praha (OSF). Vznikl tak partnerský tým, který se bude společně snažit, aby program Trustu splnil v České republice svůj účel co nejlépe. Pomáhat nám bude poradní sbor složený z osobností z akademického světa, veřejné správy, podnikatelského a neziskového sektoru. Další odborníci budou přizváni do hodnotících komisí, v nichž se bude projednávat udělování grantů. A konečně – last but not least – doufáme, že budeme průběžně získávat nápady, podněty a zpětnou vazbu i od dalších lidí a organizací – od těch, kteří se budou programu tak či onak účastnit, ale i od těch, kterým prostě jen záleží na tom, aby u nás pojem „občanská společnost“ měl konkrétní obsah.

...jak...

Pojítkem všech grantových i operačních komponentů, z nichž program Trustu sestává, jsou tři základní charakteristiky:

Provázanost jednotlivých složek. Program Trustu je prvním rozsáhlým programem, který umožňuje pracovat provázaně v různých ob-

lastech souvisejících s rozvojem občanské společnosti a neziskového sektoru, vyhýbat se duplicitám a plně využívat synergií. Právě v tom vidíme hlavní potenciál, který je potřeba využít. (Naopak z finančního hlediska je program Trustu srovnatelný s prostředky, které neziskovým organizacím poskytují NROS či OSF.)

Otevřenost a transparentnost. Výběrová a grantová řízení, která budou probíhat, budou otevřena všem organizacím, jež splní stanovená kritéria. Výběr budou provádět nezávislé hodnotící komise.

Komplexní přístup. Program je ve všech svých částech zaměřen na systémová a dlouhodobá řešení, jež by vytvořila příznivější podmínky pro ty, kdo chtějí aktivně ovlivňovat chod věcí veřejných a život kolem sebe.

...o čem...

Program sestává z celkem jedenácti komponentů seskupených do čtyř programových oblastí, které jsou odvozeny od cílů CEE Trustu. Jedná se o následující oblasti:

Vytváření příznivého prostředí pro občanskou společnost. V rámci této programové oblasti se Fórum dárců zaměří na aktivity v oblasti legislativy a daňového prostředí. OSF podpoří projekty posilující roli veřejnosti při obhajobě veřejných zájmů a vznik nezávislých think tanků.

Posilování institucionální kapacity neziskového sektoru. Mají-li neziskové organizace plnit ve společnosti svou roli, musí se stále více profesionalizovat a zkvalitňovat svou práci – a musí k tomu mít patřičné zázemí. Nadace VIA jim proto v rámci programu Trustu nabízí následující pomoc: Granty na institucionální rozvoj pro organizace, které hrají významnou či klíčovou roli v jednotlivých oblastech neziskového sektoru. Dále pak pomoc při vytváření znalostního zázemí, a to jednak grantovou podporou pro zaplnění stávajících bílých míst v kapacitě neziskového sektoru, jednak vytvoření sítě či sítě expertů – školitelů, konzultantů, poradců – kteří jsou ochotni neziskovému sektoru pomáhat po odborné stránce.

Třetí cíl se týká záležitosti, která bývá neziskovým sektorem pocítována jako vůbec nejpálčivější – *trvalé udržitelosti neziskových organizací.* V programu Trustu jsou jí vyhrazeny dvě programové oblasti.

Jedna se věnuje udržitelosti organizací v regionech. Nadace Partnerství ve spolupráci se Vzdělávací nadací Jana Husa, Nadace VIA a Fórum dárců budou pracovat na posilování regionálních nadací, neboť právě ty jsou do budoucna pro menší neziskové organizace důležitým zdrojem příjmů. OSF podpoří modelové komunitní a regionální projekty, které se mohou pro ostatní stát příkladem, jak díky vytváření místních partnerství uspět s žádostí o podporu z fondů EU.

Další a poslední programová oblast Trustu se zaměřuje na posilování přístupu neziskových organizací k finančním zdrojům, které zatím nejsou plně či efektivně využívány. NROS bude zajišťovat, aby se k českým neziskovým organizacím dostávaly co nejpřesnější a nejaktuálnější informace o možnostech financování ze zdrojů EU a aby byl k dispozici dostatek kvalitních lektorů a konzultantů, kteří zájemcům pomohou těchto možností využít. Fórum dárců bude vyvíjet aktivity směřované na rozvoj firemního dárcovství a mechanismů spojených s dárcovstvím všeobecně. Nadace VIA pak bude pracovat na posílení schopnosti neziskových organizací získávat podporu od individuálních dárců a veřejnosti.

...a pro koho.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, program Trustu vyvolal mnohá očekávání. Ne všechna se naplní. Program, byť velkoryse dotovaný, nemůže pokrýt celou šíři neziskového sektoru – nemůže pomoci všemu a všem. Pokud by se finanční prostředky rozdrobily mezi velké množství jednorázových, oborově úzce vymezených projektů s omezeným časovým dopadem, záměr „otců“ Trustu by se minul účinkem. Proto se program zaměřuje na systémová řešení, podporu odborného zázemí a infrastruktury neziskového sektoru a na vytváření mechanismů, které budou přinášet prospěch plošně a dlouhodobě; určitý prostor skýtá též pro modelové projekty, které se mohou stát vodítkem pro ostatní. V konečném důsledku nicméně přinese obecnější prospěch: Schopným a aktivním pootevře dveře k novým finančním zdrojům, z kvalitní zázemí, o němž se neziskové organizace při své práci opírají, a snad – jak doufáme – pomůže vytvořit i přátelivější vztahy mezi neziskovým sektorem a sektory ostatními. Za Nadaci VIA jakožto regionálního partnera Trustu bych chtěla slíbit, že pro to uděláme všechno, co je v našich silách.

HANA PERNICOVÁ
programová ředitelka Nadace VIA

Příprava českých neziskových organizací na vstup do EU

Dnem vstupu České republiky do Evropské unie dojde k zásadní proměně prostředí i pro fungování neziskových organizací. Prakticky každá oblast našeho každodenního života bude ovlivněna evropskou integrací, občanský sektor nevyjímaje. Z jedné strany se před českými neziskovými organizacemi otevrou nové možnosti pro získávání nových finančních prostředků či partnerů pro spolupráci. Na druhou stranu se budou muset naučit, jak tyto možnosti využívat a jak se na ně připravit. Budou muset umět pracovat s fondy EU, vyplňovat standardní „unijní“ formuláře, psát různé zprávy podle předem nadefinovaných kritérií. Nové možnosti se také českým organizacím otevrou prostřednictvím zastřešujících evropských organizací, platforme a sdružení, kde se mohou stát členy a čímž získají na významu.

Těmto a podobným otázkám se

bude věnovat tříletý projekt Nadace rozvoje občanské společnosti „Příprava českých neziskových organizací na vstup do EU“, který je podpořen Nadačí VIA z prostředků Trustu pro občanskou společnost ve střední a východní Evropě.

Smyslem projektu je poskytnout co nejširšímu okruhu českých neziskových organizací nezbytný prostor, informace a možnosti připravit se na vstup země do EU. Hlavními aktivitami v prvním roce realizace (2003) budou:

- **8 regionálních školení** pro 200 zástupců českých organizací v oblasti přípravy a provádění projektů podpořených z fondů EU. Školení budou zahájena počátkem roku 2003 a budou určena především těm, kdo chtějí dále šířit získané zkušenosti a poznatky a předávat je i jiným organizacím ve svém okolí.
- Na školení bude navazovat tří-

denní pracovní návštěva v Bruselu, během které se vybraní účastníci školení setkají se zástupci institucí EU majícími v popisu práce komunikaci s občanskou společností či se zástupci evropských sítí neziskových organizací zastoupených v Bruselu.

- Vytvoření **internetových stránek** obsahujících přehled dostupných zdrojů financování z fondů EU a další aktuální informace ovlivňující vývoj českého občanského sektoru. Stránky na adrese www.ngo-eu.cz budou v částečném provozu na začátku roku 2003.
- Vydání souhrnné **publikace** představující možnosti finanční podpory ze strany EU pro občanský sektor a která bude věnována všem případným ucha-

zečům o granty z evropských programů. Publikace by měla být k dispozici v druhé polovině roku 2003.

- V průběhu příštího roku se uskuteční jednodenní seminář v ČR věnovaný evropským (především strukturálním) fondům, na kterém se budou moci zástupci českých neziskových organizací dozvědět a navzájem si sdělit zkušenosti a přípravy na jejich zavedení v ČR.
- V průběhu celého projektu budou všem případným zájemcům poskytovány poradenské služby ohledně využití možných fondů EU.

Všechny informace související s realizací projektu budou zveřejňovány na stránkách www.nros.cz a po zprovoznění stránek projektu i na www.ngo-eu.cz.

Mezitím se zájemci o jakoukoliv část projektu mohou obracet na Davida Stulíka, manažera projektu, e-mail: stulik@nros.cz, tel.: 220 514 032.

OSF: Program mezinárodní spolupráce East East

Program East East je zaměřen na podporu vzájemné konkrétní spolupráce a konstruktivního dialogu mezi zeměmi střední a východní Evropy s cílem podpořit a posílit roli otevřené společnosti. Přednostně jsou podporovány projekty dlouhodobější mezinárodní spolupráce nevládních a neziskových organizací, které pomáhají řešit společné či podobné problémy v postkomunistických zemích. Podpora je poskytována ve dvou rovinách: organizátorům projektu v zemi konání a účastníkům, kteří participují na projektu programu East East pořádaného v zahraničí.

PODMÍNKY: Podmínkou programu je aktivní účast Sorosových nadací v zemích (minimálně dvou) střední a východní Evropy na projektech, které slouží k výměně či předávání zkušeností a k prohloubení znalostí ve společenskovo-vědních oborech. Na programu se podílejí kanceláře Sorosovy nadace v Albánii, Arménii, Azerbajdžánu, Bosně a Hercegovině, Bulharsku, Estonsku, Gruzii, Chorvatsku, Jugoslávii, Kazachstánu, Kyrgystánu, Litvě, Lotyšsku, Maďarsku, Makedonii, Moldavsku, Mongolsku, Polsku, Rumunsku, Rusku, Slovensku, Tádžikistánu, Ukrajině, Uzbekistánu a v České republice.

PROCEDURA: OSF Praha vstupuje do programu ve dvou základních formách: a) jako hostitelská nadace, kdy podporuje akce, které se konají v České republice. Výběrové řízení je dvoukolové. Projekt je nejprve prostřednictvím koordinátora East East programu předložen komisi externích expertů při Nadaci OSF Praha, a pokud je doporučen do kola druhého – finálního, je odeslán regionálnímu řediteli programu East East se sídlem v Open Society Institute v Budapešti. Schválený projekt je pak vyhlášen v těch zemích regionu, ze kterých se předpokládá účast; b) jako participující nadace, kdy podporuje jednotlivce, kteří se účastní projektů konaných mimo ČR v zemích regionu.

ŽÁDOSTI: Žádosti o podporu projektu jsou přijímány průběžně, nejobdávěji však tři měsíce před konáním akce. V žádosti je třeba uvést podrobný popis projektu, program včetně námětů k diskusi, datum a místo konání, seznam pozvaných účastníků (včetně kontaktní adresy) či charakteristika a podmínky účasti, předpokládané finanční náklady, očekávaný přínos akce atp.

PODPORA: Z rozpočtu programu East East je možné finančně podpořit např. náklady na ubytování a stravování, v některých případech i náklady spojené s organizací příslušné akce (tlumočení, pronájem konferenčních místností, příspěvek na vydání sborníku apod.). O náklady na cestovné, kapesné či účastnický poplatek mohou po vyhlášení projektu účastníci ze zemí střední a východní Evropy požádat kancelář Sorosovy nadace příslušné participující země. Finanční podpora z OSF je vždy pouze částečná, nepokrývá náklady účastníků ze zemí západní Evropy a jiných kontinentů a nemůže být použita pro krytí celkových nákladů.

Informace o dalších projektech Open society fund na www.osf.cz

Nadace Charty 77 udělila Cenu Jaroslava Seiferta

Letošním laureátem prestižní literární Ceny Jaroslava Seiferta, udělované od roku 1986 z iniciativy prof. Františka Janoucha Nadací Charty 77 za vynikající beletristické dílo vydané v posledních třech letech, se stal Jiří Gruša za dílo: *Wacht am Rhein*.

Rozhodla o tom nezávislá porota pod vedením Vladimíra Karfíka. Členy poroty jsou: Petr A. Bílek, Jiří Brabec, Pavel Janáček, Dušan Karpatský, Jiří Kratochvíl, Zdeněk Pešat, Miloslav Topinka

Dosavadními laureáty jsou: Dominik Tatarka (1986), Ludvík Vaculík (1987), Ivan Diviš (1988), Karel Šiktanc (1989), Emil Juliš (1990), Jiří Kolář (1991), Josef Hiršal a Ivan Wernisch (1992), Bohumil Hrabal (1993), Milan Kundera (1994), Antonín Brousek a Petr Kabeš (1995), Jiřina Hauková a Zbyněk Hejda (1996), Karel Milota (1997), Věra Linhartová (1998), Jiří Kratochvíl (1999), Pavel Šrut (2000), Zdeněk Rotrekl (2001)

Ocenění je spojeno s finanční odměnou, která díky sponzorství Živnostenské banky činí 250 000 korun.

Program Solidarita po povodni

Česko-německý fond budoucnosti vyhlásil mimořádný program „Solidarita po povodni“, který je vybaven celkovou částkou 15 000 000 Kč, resp. 500 000 Kč. Hlavním cílem programu je pomoc při likvidaci následků povodní a zabezpečení lékařské, charitativní a sociálně-humanitární podpory nejhůře postiženým oblastem v České republice a Německu.

Program je určen převážně pro neziskový sektor, příspěvkové organizace a místní samosprávy obou zemí. Program není určen pro jiné nadační programy a podnikatelské subjekty. Zájemci, kteří disponují patřičnou zkušeností a konkrétními idejemi, by se měli obrátit na sekretariát Česko-německého fondu budoucnosti s konkrétními návrhy vlastních projektů.

Schvalovány budou zejména projekty opírající se o nejrůznější formy česko-německé spolupráce.

- O částkách do 100 000 Kč, resp. 4 000, bude rozhodovat bezprostředně sekretariát Česko-německého fondu budoucnosti po dohodě se žadatelem.
- O částkách nad 100 000 Kč, resp. 4 000, bude rozhodovat správní rada Česko-německého fondu budoucnosti na svých řádných nebo mimořádných zasedáních.

Žadatel je v případě schválení žádosti povinen předložit Fondu budoucnosti vyúčtování schválené částky, a to do měsíce po vyčerpání příspěvku. Součástí vyúčtování jsou originály, příp. kopie faktur nebo výdajových dokladů. Pro kontrolu, že byly poskytnuté prostředky řádně využity, předloží žadatel v rámci vyúčtování rovněž kopie výpisů z účtu, na kterých vyznačí příslušnou částku.

Více informací naleznete na: www.fondbudoucnosti.cz

směr Evropská unie

Vychází samostatně a jako příloha Mezinárodní politiky

Vydává: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
v rámci komunikační strategie před vstupem České republiky
do Evropské unie v edičním oddělení Ústavu
mezinárodních vztahů, Praha

Vyšly následující tituly:

Průvodce Evropskou unií
Průvodce občana Evropskou unií
Průvodce podnikatele Evropskou unií
Průvodce studenta Evropskou unií
Průvodce ochránce životního prostředí
Evropskou unií
Průvodce spotřebitele Evropskou unií
100 otázek a odpovědí o Evropské unií
ČR v hodnocení Evropské komise 2000
Evropská společenství - 1. pilíř
Evropské unie
Druhý a třetí pilíř Evropské unie
Schengenská dohoda
Průvodce daňovou správou před
vstupem ČR do EU
O Evropské unií

Uvedené tituly je možno zdarma objednat na telefonním čísle 02/72 70 01 02
nebo písemně na adrese:

Distribuční středisko
Ministerstva zahraničních věcí ČR
Česká pošta s.p.
P. O. Box 38
225 38 Praha 10

nebo e-mailem na adrese
tbozpz@czn.cz

Redakce a administrace:
Ústav mezinárodních vztahů (ediční oddělení),
Nerudova 3, 118 50 Praha 1,
tel. 51 108 107, e-mail: umvedo@iir.cz

Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS) a její grantové programy

Poslání nadace

Hlavním posláním NROS je úsilí o rozvíjení občanské společnosti v České republice. Prostředkem naplňování tohoto cíle jsou grantové programy, jimiž NROS podporuje projekty nestátních neziskových organizací jako jednoho ze základních článků občanské společnosti. V souvislosti se svým základním posláním se NROS věnuje též problematice přípravy neziskových organizací na vstup do Evropské unie. Hlavními tématy grantových programů NROS jsou zejména rozvoj neziskového sektoru, ochrana lidských práv a demokratických hodnot, vzájemné soužití a respekt vůči menšinám, pomoc ohroženým a znevýhodněným sociálním skupinám, ochrana a tvorba životního prostředí. Zvláštní pozornost je pak věnována cílové skupině dětí a mládeže. Grant z programů NROS mohou získat nevládní neziskové organizace registrované jako občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo účelová zařízení církve.

Financed by
the European Union's PHARE programme
Financováno z
programu PHARE Evropské unie

Programy

NROS v současné době spravuje a administruje několik grantových programů. Jsou to jednak **programy Evropské unie**, které jsou součástí národního programu Phare připravovaného Českou republikou ve spolupráci s Evropskou komisí. Aktuálně probíhá program **Phare 2000** zahrnující dvě komponenty – program romské integrace **Dživas Jekhetane/Žijeme společně (DJ)**, a program **Rozvoj občanské společnosti (ROS)**, s celkovou alokací určenou na příspěvky ve výši 2,7 milionů EUR. V roce 2001 proběhlo první kolo, bylo podpořeno 45 projektů. Uzávěrka druhého kola proběhla v květnu a třetího v září roku 2002.

Dále NROS vyhlásil program **Phare – Access 2000** s alokací 1 586 500 EUR a s důrazem na oblast sociální a zdravotní, ochranu zájmů ohrožených společenských skupin a problematiku životního prostředí. Další podpora z předvstupních fondů EU pokračovala v rámci programu Phare, s uzávěrkou na podzim roku 2002 a alokovanou částkou ve výši 2,7 milionů EUR.

Na oblast ochrany lidských práv se od roku 2001 zaměřuje další z grantových programů NROS s názvem **NIF – lidská práva**. Program je financován ročními výnosy z prostředků, které NROS získala z Nadačního investičního fondu. Předmětem programu je zejména výchova v oblasti lidských práv, právní poradenství, podpora rovných příležitostí a respektování práv menšin. V ukončeném druhém kole získalo grant pět organizací v celkové částce 1 659 458 korun, třetí kolo proběhne opět na jaře roku 2003.

Program Gabriel, zaměřený na děti a mladé lidi ve věku 6–20 let, byl založen v roce 2000 ve spolupráci s mezinárodní sítí nadací pro mládež (International Youth Foundation – IYF), jejíž členem NROS je. Program je realizován za finanční podpory německé nadace Robert Bosch Stiftung. Hlavním posláním tohoto programu je podporovat všestranný rozvoj osobnosti dítěte a mladého člověka a přispět tak k formování generace zodpovědných a tvořivých mladých lidí. V návaznosti na program Gabriel NROS v současné době připravuje další grantové programy orientované na podporu a rozvoj aktivit mladých lidí.

Zvláštní místo mezi grantovými programy zaujímá celostátní veřejná společná sbírka ČT a NROS s názvem „**Pomozte dětem!**“, jejíž výnosy jsou každoročně rozdávány ve prospěch ohrožených a znevýhodněných dětí. Cílem projektu je pravidelně oslovovat veřejnost a získávat finanční prostředky na včasnou, účinnou a trvalou pomoc pro ohrožené a znevýhodněné děti. Od roku 1998 se touto cestou podařilo vybrat a rozdělit mezi organizace pečující o ohrožené děti částku ve výši 21 223 041 korun.

Aukční salon Konta Bariéry

Obrazy, grafiky, sklo, kov i keramika

V pořadí už 6. aukční salon výtvarníků pro Konto BARIÉRY připravila Nadace Charty 77 na prosinec letošního roku. Ve středu 4. prosince bylo na výstavě v Křížové chodbě pražského Karolina představeno 417 darovaných uměleckých děl, vlastní aukce zde proběhla 15. prosince. „Všechny získané prostředky půjdou zdravotně postiženým,“ zdůrazňuje ředitelka Konta BARIÉRY, Božena Jirků.

„Konto BARIÉRY patří mezi naše nejúspěšnější projekty a vlastně navázalo na popularitu předchozího Konta Miša,“ říká Božena Jirků, která aukce výtvarných děl ve prospěch zdravotně postižených označuje za zdařilý počín.

Hranice možnosti

Poprvé přišlo Konto BARIÉRY s aukcí už v roce 1993, kdy bylo k účasti pozváno 169 dárců. „Přišli jsme s akcí, která u nás v té době nebyla obvyklá a její výsledek nás překvapil – prodejem obrazů a grafik, koláží a skleněných i kovových objektů jsme získali jeden a půl milionu korun,“ říká Božena Jirků. „Pak jsme aukce opakovali po roce a půl a poté jsme přešli na dvouleté intervaly.“

Dobrá zkušenost pracovníky nadace nadchla a rozhodli se zvýšit počet oslovených umělců. Pokaždé pak do jejich pomyslné kasy přibýly zhruba tři miliony. Předloni se však trochu zarazili. „Vlastně jsme vytvořili rekord,“ usmívá se paní ředitelka. „Oslovili jsme 331 dárců, což už bylo trochu nad naše síly, organizačně se to dalo jen velmi těžko zvládnout.“

Letos proto zvolili poněkud jinou strategii a počet oslovených výtvarníků omezili. „Předloni nám některé věci zbyly a ty jsme potom doprodávali. Letos jsme proto seznám výtvarníků malinko upravili. Máme už „jen“ 305 dárců a budeme dražit 417 uměleckých děl. Myslím, že se nám podařilo sestavit velmi krásnou a hodnotnou kolekci, podle mého názoru bychom mohli získat rekordní sumu – věřím, že výnos by mohl dosáhnout čtyř milionů korun. Moc bych si to přála.“

Protivníci v jednom sále

Katalog 6. aukčního salonu výtvarníků pro Konto BARIÉRY je opravdu slibný. Božena Jirků se velmi zdráhá některé ze zúčastněných jmenovat. „Musela bych ho snad přechíst celý,“ říká. „Víte, nečekáme, kdo nám co nabídne, ale oslovujeme ty, které považujeme za špičky naší výtvarné scény.“

V katalogu tak čteme jména jako Jiří Anderle, Adolf Born, Jiří David, Josef Jíra, Jan Koblasa, Karel Malich, Josef Liesler, Adriana Šimotová, Šárka Radová nebo třeba Ja-

san a Olbram Zoubek, syn a otec. Zájemci budou moci dražit díla autorů, kteří již nežijí – nejen Kamila Lhotáka, Arnošta Paderlíka, i těch, kteří zemřeli nedávno – Vladimíra Komárka, Jiřího Koláře a Stanislava Libenského, jehož skleněná plastika byla na aukci v roce 2000 vydražena za rekordních 505 tisíc korun.

Při prostém výčtu jmen se odborník zarazí. Na výstavě před samotnou aukcí pro Konto BARIÉRY se totiž často vedle sebe objevují díla výtvarníků, dá se říct až úhlavních protivníků v náhledu na výtvarné pojetí, tedy těch, kteří by se spolu za „normální situace“ nikdy v jedné výstavní síni nesetkali. Návštěvníci galerií a konec konců i dražitelé však tuto „nucenou jednotu“ oceňují. Mohou snadněji porovnávat a nemusí trátit čas cestováním. „Musím přiznat, že jsme velmi pyšní na to, koho jsme k účasti na aukcích přesvědčili,“ míní Božena Jirků. „Když jsme navštívili Jiřího Koláře, těsně před tím, než zemřel, říkal: Kdybyste to nedělali pro nic jiného než pro tu řadu katalogů, bylo by to skvělé. Připravili jste v nich velice reprezentativní přehledku českého výtvarného umění.“

Češi i Švéd

Mezi draženými díly najdete taková, která pohladí, rozesmutní, šokují i rozesmějí, jako se daří například sítotisku Karla Benetky „Grand restaurant“, kde vrchní netahá z hostovy polévky vlasek, ale hned celý cop i s mašlí a dívku ve fontánce polévá číšník šampaňským...

Někteří výtvarníci se letos objeví poprvé, jiní aukce provázejí od samého zrodu. „Ze tři čtvrtin představíme zájemcům obrazy a grafiky,“ konstatuje paní ředitelka, „ale nabídneme i skleněné objekty, sochy, kovové i keramické plastiky. Jejich autoři jsou především Češi, ale zpočátku jsme hodně oslovovali například i Slováky. Po rozdělení republiky nastaly problémy s dopravou a také s převozem děl přes hranice, a proto jsme od toho ustoupili. Přesto budeme letos nabízet například i koláž nazvanou Čajová lžička Blériota, kterou v roce 1970 vytvořil Endre Nemes. Naši

Jedno z dražených děl Adolfa Borna

nadaci ji ze Švédska věnovala jeho žena Britt-Louise Sundel Nemes.“

Bohdanová, Goldflam i Hüttnerová

Malou skupinkou, která aukce Konta Bariéry provází také od jejich vzniku, jsou výtvarníci-neprofesionálové. Jak jinak nazvat herce, zpěváky a další umělce, jejichž profese přímo s výtvarnictvím nesouvisí, ale malování je baví, mají je rádi, a najde se mnoho těch, kteří si jejich obrázky koupí.

Už tradičně se proto v aukční síni objeví starosvětské obrázky Ivy Hüttnerové, nechybí ani „Noční motýlí“ Blanky Bohdanové a Arnošt Goldflam nabídne svým příznivcům „Hřích mladí II“.

Jak se cítí oni ve společnosti uznávaných a renomovaných mistrů? „Pečlivě vybírám, co na aukci pošlu,“ svěřila se mi Iva Hüttnerová. „Moje obrázky se ocitnou vedle těch, které ve výtvarném umění patří mezi první ligu, a tak to nesmím podcenit. Sice se o mně mluví jako o malířce, ale cítím se nejistá, i když maluji třicet let. Přece jen nemám skutečné výtvarné vzdělání.“

Paní Iva tentokrát věnovala aukci Konta BARIÉRY litografií nazvanou „Restaurace“. Ta i ostatní přišly na svět v litografické dílně Tomáše Svobody, kde potkává „opravdové“ výtvarníky: „Tisknou tu třeba páni Born a Kulhánek, kteří jsou mému srdci nejbližší. Většinou mě překvapují vřídlnou shovívavostí, pan Born mi zdvořile říká paní kolegyně a pan Komárek mi psal paní Mistrová. Časem se mi potvrdilo, že čím víc si umělce vážím, tím je k mému malování vřidnější. Ti, co nejsou tak úplně slavní, z něj bývají otráveni.“

A proč dává Kontu BARIÉRY obrázky, které by jinak jistě výhodně prodala? „Člověk se samozřejmě musí nejprve seznámit s tím, kdo ho oslovuje, aby měl jistotu, že peníze půjdou správným směrem, ale o Kontu BARIÉRY jsem nikdy nepochybovala. Osobně znám paní ředitelku i Jana Kačera. Víím, že jsou i jiné projekty, ale nelze pomáhat všem, tolik toho nemalují. Ví-

te, musím přiznat, že dosud jsem nikoho, kdo přišel s prosbou o pomoc, neodmítla. To proto, aby mě pánbu nepotrestal. Dal mi velký luxus – dvě krásné děti a obě jsou zdravé, takže se snažím najít cestu, jak to těm potřebným jakoby vrátit.“

Co s penězi?

Peníze získané z 5. aukčního salonu pro Konto BARIÉRY jsou už dnes rozdány, nové snad přijdou do pokladny v polovině prosince. Kde končí, jak se s nimi hospodaří a kdo o nich rozhoduje?

Jedno je jisté – nadace je nepoužívá ke svému fungování „I když sehnat peníze na provoz bylo vždy to nejtěžší,“ říká Božena Jirků. „Dnes už to ale máme vyřešeno. Dvakrát jsme uspěli ve výběrovém řízení na získání finančních prostředků z Nadačního a investičního fondu, které šly do našeho nadačního jmění. Dnes tam máme přes šedesát milionů a ty tam už tam navždy zůstanou. Z jejich výnosů hradíme provoz nadace. Je to vynikající, protože nemusíme myslet na to, že by nebylo na platy zaměstnanců nebo na zaplacení telefonů, poštovního a tak dále. To není malá položka. Právě rozesíláme stovky pozvánek na výstavu. Na to nám žádný sponzor nedá. Peníze, které od nich dostaneme, používáme výhradně ve prospěch zdravotně postižených.“

A k nim dorazí i peníze z letošní aukce. Zatím není přesně určeno, kam půjdou. V lednu na prvním zasedání roku 2003 rozhodne třináctičlenná Rada Konta Bariéry, jak je rozdělí. Jisté zatím je, že jeden milion bude věnován na stipendia. Konto Bariéry má řadu projektů a v rámci jednoho z nich pomáhá třiapadesáti zdravotně postiženým vysokoškolákům a středoškolákům. „Peníze nejsou vázány na prospěch, i když předesílám, že většinou jsou to vynikající studenti. Hodně jich studuje v Praze, někdo v Olomouci, Ostravě, v Brně. Měsíčně dostávají maximálně čtyři tisíce, někdy i méně, podle skutečných nákladů,“ uzavírá Božena Jirků.

DANA FRANTÁLOVÁ

ČAS je realistický

Nový měsíčník spatřil světlo světa v jesenickém podhůří – v Moravském Berouně. Nese název ČAS a jeho tvůrce... zvolil tento název záměrně proto, že tak jako ČAS Herbenův a Masarykův chce i toto periodikum být listem realistickým a proevropským. Nový měsíčník navazuje na regionální list ČAS, který od roku 1991 až do letoška vydávalo občanské sdružení Vlastenecký poutník působící v Moravském Berouně. Nový měsíčník chce být periodikem nezávislým – a proto při svém financování spoléhá z valné míry na čtenářskou obec. Úkolem vydavatele je tedy získat asi tři tisíce předplatitelů. Při ročním předplatném 288 Kč by to mělo vyjít, říká zakladatel a jediný redaktor Času Petr Anderle. Nový měsíčník chce být programově mluvčím tzv. středních tříd, pomáhat při rozvoji neziskového sektoru a občanské společnosti, být spojujícím článkem mezi občany a samosprávou, být tribunou podnikatelů a živnostníků, pomáhat ke vstupu ČR do Evropské unie apod. Spojení k vydavateli je telefonem na č. 554 733 004 nebo 724 100 646, složenkou vám rádi zašlou, předplatné lze uhradit také přímo na č. účtu 271855530247/0001, VS 1122, KS 0308. (red)

Koncert pro G.

Celkem 12 milionů korun už bylo od roku 2000 věnováno na více než sto projektů, které měly v rámci programu GABRIEL přispět k rozvoji vlastních aktivit mladých lidí. Poslední akcí byl „Koncert pro Gabriel“ – to je název kampaně iniciované Nadací rozvoje občanské společnosti. Koncerty proběhly po celé republice v pátek 18. října ve dvaceti osmi nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež (NZDM). Jsou to zařízení klubového charakteru určená dětem a mladým lidem, kteří z různých důvodů nevyužívají běžnou nabídku využití volného času. Nízkoprahovost znamená, že mladí lidé mohou zařízení navštívit kdykoli během provozní doby a za vstup neplatí. Tyto kluby nabízejí mladým lidem realizaci vlastních aktivit, ale jejich pobyt v zařízeních není spoluprací na programu podmíněn. Součástí služeb je pomoc při překonávání životních problémů, zvyšování sociálních dovedností a zapojování mladých lidí do přípravy programu. Ten se v tomto případě sestával z koncertů skupin, které v těchto klubech působí. Koncert pro Gabriel lze na základě dosavadních informací od jednotlivých pořadatelů považovat za akci zdařilou. Setkala se i s pozitivním mediálním ohlasem. Informovala o ní Česká televize, Český rozhlas, MF Dnes, Literární noviny, Rádio Proglas a řada dalších, zejména regionálních médií. (hm)

Vyhlášení veřejné sbírky na záchranu archivu architektury

Člověk bez paměti je odkázán na milosrdenství okolí. Profese bez paměti je vystavena trnité cestě pokusů a omylů. Pod 313 centimetry kalné hnědé vody zmizely plány, skici, modely a fotografie umu českých stavitelů a architektů 19. a 20. století, uložené v depozitářích oddělení architektury a stavitelství Národního technického muzea v karlínské Invalidovně. Povodeň zasáhla zhruba 70 % archivních fondů.

Z iniciativy profesních sdružení Nadace české architektury, a České komory architektů byl založen zvláštní bankovní účet vedený u ČSOB, a. s., Praha, č. ú. 44222 / 0300 na podporu obnovy poškozených archiválií, plánů, fotografií a modelů.

Prostředky z tohoto účtu budou určeny na **konkrétní konzervátorské a restaurátorské práce**, případně na vybavení a materiál pro tyto práce nezbytný. Garanty účelného čerpání budou zástupci sdružení, která tuto výzvu iniciovala.

Prosíme všechny, jimž není lhostejný osud těchto sbírek, aby přispěli na účet č. 44 222 / 0300 u ČSOB, a. s., Praha, který byl pro tyto účely založen Nadací české architektury.

Bližší informace u ředitelky Nadace české architektury ing. Marie Krátké, tel. 224 932 929, e-mail: nca@nca.info a na webových stránkách NČA <http://www.nca.info>.

Pozvánka na cyklus seminářů o ženských právech

Od ledna do června 2003 připravují Nesehnutí již druhý ročník cyklu vzdělávacích seminářů na téma gender – role žen a mužů ve společnosti. Účast na seminářích je bezplatná, účastníkům bude proplaceno jízdné a obdrží i příspěvek na ubytování. Je ovšem třeba přihlásit se na celý cyklus.

Program:

1. 2003 Úvod do filozofie lidských práv se zaměřením na práva žen
2. 2003 Tradiční role
3. 2003 Násilí na ženách
4. 2003 Právní sebeobrana
5. 2003 Mateřství, rodina
6. 2003 Ženská hnutí ve světě

Bližší informace a přihlášky získáte na adrese: NESEHNUTÍ, Údolní 44, 602 00 Brno. Tel./fax: 543 245 342, e-mail: nesehnuti.brno@email.cz Tento projekt vznikl za laskavé podpory Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS).

Odměňování v občanském sdružení

Jsme občanské sdružení financované částečně ze státního rozpočtu a částečně ze sponzorských darů a vlastních příjmů. Je možné v takovéto organizaci „přejít“ z platových tarifů dle tabulek na smluvní mzdy?

Pro odměňování zaměstnanců v České republice jsou vydány dva zákony. Platové poměry zaměstnanců státu, organizačních složek státu, ozbrojených složek a některých příspěvkových organizací (nikoliv občanských sdružení) jsou upraveny zákonem č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a příslušnými nařízeními vlády. Tento systém poskytování platu je založen na jednoznačných podmínkách a konkrétní tarifní plat zaměstnanců je stanoven stupnicí platových tarifů podle platových tříd a platových stupňů, tedy podle vámi uváděné „platové tabulky“.

Ostatní zaměstnanci (převážně podnikatelské sféry), tedy i za-

městnanci občanských sdružení, jsou odměňováni podle zákona č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výděлку, ve znění pozdějších předpisů, a nařízení vlády č. 333/1993 Sb., o stanovení minimálních mzdových tarifů a mzdového zvýhodnění za práci ve ztíženém a zdraví škodlivém prostředí a za práci v noci, ve znění pozdějších předpisů.

Z uvedeného vyplývá, že „platové tabulky“ pravděpodobně využíváte podle vámi zpracovaného vnitřního mzdového předpisu, do kterého jste převzali systém odměňování podle zákona č. 1431/992 Sb., což zákon č. 1/1992 Sb. umožňuje.

Jste-li tedy opravdu občanským sdružením založeným podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, nic vám nebrání v uplatnění „smluvních mezd“ pro zaměstnance, kteří mají se sdružením uzavřený pracovní poměr.

**ING. VLADIMÍR HÁJEK,
VERLAG DASHOFER**

Rozlišování nákladů na jednotlivá střediska v občanském sdružení

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, neukládá občanským sdružením rozlišovat v účetnictví náklady spojené se správou od nákladů na hlavní činnost a činnost spojenou s pronájmem nebytových prostor. Požadavky na oddělené účtování nákladů a výnosů ve vztahu ke stanovení základu daně z příjmů stanoví § 18 odstavec 6 a 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění.

Je několik způsobů, jak lze dostat požadavkům zákona o daních z příjmů a případně i požadavkům poskytovatelů dotací na oddělené účtování o přijatých dotacích za příslušné účetní období. Záleží na podmínkách a technickém vybavení občanského sdružení. Rozlišení nákladů a s nimi souvisejících výnosů podle činností (podle poskytovatelů dotací)

lze provést například důsledným členěním syntetických účtů nákladů a výnosů na analytické účty. Pokud je software, na němž je zpracováno účetnictví občanského sdružení, způsobilé rozlišovat náklady a výnosy na tzv. „střediska“, lze využít tyto přednosti.

Další z možností je účtovat o nákladech a výnosech za celou organizaci a konkrétní náklady a výnosy související rozlišovat v jakési pomocné evidenci, například s pomocí tabulkových procesorů. Zákon o daních z příjmů neuvádí konkrétní metodu rozlišování nákladů a souvisejících výnosů podle jednotlivých druhů činností, ale požaduje, aby tak účetní jednotka učinila nejpозději ke dni sestavení účetní závěrky.

**BLAŽENA PETRÁKOVÁ,
VERLAG DASHOFER**

Návrh na zápis nadačního fondu do rejstříku nadací a nadačních fondů

Vzor návrhu na zápis nadačního fondu do nadačního rejstříku

Krajskému soudu v .....
Nadačního rejstříku .....

Věc:
Návrh na zápis Nadačního fondu do nadačního rejstříku

Navrhovatel:
.....
IČO .....
se sídlem .....
jako zřizovatel Nadačního fondu .....

Přílohy:
Nadační listina
Prohlášení správce vkladu zřizovatele
Výpisy z trestního rejstříku členů správní rady

Výpisy z trestního rejstříku revizora (dozorčí rady)
Prohlášení členů správní rady
Prohlášení členů dozorčí rady (revizora)
Souhlas s umístěním sídla nadačního fondu
Výpis z katastru nemovitostí

Zřizovatel dne ..... zřídil v souladu s § 3 zákona č. 227/1997 Sb. Nadační fond .....

Navrhuje, aby rejstříkový soud povolil
zápis
nadačního fondu do nadačního rejstříku takto:

Název: .....
Sídlo nadačního fondu: .....

Právní forma: Nadační fond
Zřizovatelé nadačního fondu: .....

Účel nadačního fondu: .....
Výše vkladu zřizovatele: .....
Výčet majetku: (např. finanční prostředky).....

Správní rada:
Člen .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....
Člen .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....
Člen .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....

Způsob jednání jménem nadačního fondu:

Revizor:
.....
r. č. ....
trvalý pobyt .....

popř.
Dozorčí rada:
Člen .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....
Člen .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....
Člen .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....

V ..... dne .....

Zdroj: www.neziskovky.cz

Vzor nadační listiny nadačního fondu

Nadační listina Nadačního fondu
r. č. ....
trvalý pobyt .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....
jako zřizovatelé nadačního fondu uzavřeli níže uvedeného dne, měsíce a roku v souladu s § 3 zákona č. 227/1998 Sb., o nadacích a nadačních fondech, tuto zakládací smlouvu:

Čl. I

Název a sídlo nadačního fondu
1. Název nadačního fondu zní: Nadační fond ..... (dále jen „nadační fond“).
2. Sídlo nadačního fondu je .....

Čl. II

Účel nadačního fondu
Účelem nadačního fondu je účinná podpora .....

Čl. III

Výše majetkového vkladu
1. Majetkový vklad do nadačního fondu tvoří vklad zakladatelů, a to ..... ve výši 500 Kč; ..... ve výši 500 Kč.
2. Majetkové vklady spravuje do vzniku nadačního fondu .....
Správce vkladu převede vklady zřizovatelů na účet nadačního fondu do 15 dnů po jeho vzniku.

Čl. IV

Správní rada
1. Správní rada má 3 členy.
2. Prvními členy správní rady zřizovatelé jmenují:.....
r. č. ....
trvalý pobyt .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....

r. č. ....
trvalý pobyt .....
3. Funkční období členů správní rady je tříleté. Funkční období se stanoví pro všechny členy ve stejné délce. Neprovádí se každoroční obměna jedné třetiny členů správní rady.
4. Člen správní rady může být do své funkce zvolen opětovně.
5. Správní rada zvolí ze svého středu předsedu správní rady. Předseda správní rady svolává a řídí zasedání správní rady nejméně dvakrát ročně. Předseda je povinen svolat správní radu vždy, požádají-li o to nejméně dva členové správní rady nebo revizor.
6. Správní rada může odvolat člena správní rady z důvodů stanovených zákonem.
7. Správní rada je usnášeníschopná, jsou-li přítomni alespoň dva členové správní rady.

8. K rozhodnutí správní rady o sloučení s jiným nadačním fondem nebo jinou nadací je třeba souhlasu všech členů správní rady. V ostatních věcech rozhoduje správní rada nadpoloviční většinou všech hlasů. Hlasovací právo všech členů správní rady je rovné. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedajícího správní radě.
9. Zřizovatelé mají právo zúčastnit se jednání správní rady. Požadají-li o slovo, musí jim být uděleno.
10. Jménem nadačního fondu jedná předseda správní rady. Po podpisování se za nadační fond děje tak, že k vytištěnému nebo napsanému jménu připojí předseda správní rady svůj podpis.

11. Správní rada rozhoduje o věcech svěřených jí zákonem a dále o:
a) schválení nadačních příspěvků;
b) stanovení pravidla pro omezení nákladů souvisejících se správou nadačního fondu, a to jednou za pět let;
c) zřízení funkce ředitele nadačního fondu, o rozsahu jeho plných mocí a výši jeho odměny.

Čl. V

Revizor
1. Revizorem nadačního fondu je: .....
r. č. ....
trvalý pobyt .....
2. Funkční období revizora je tříleté.

Čl. VI

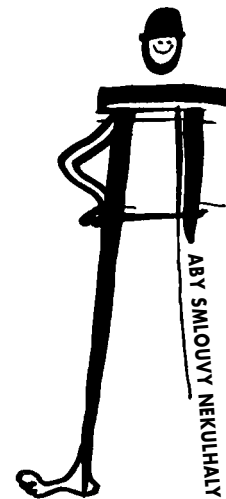
Náklady na správu nadačního fondu
Celkové roční náklady nadačního fondu související se správou nadačního fondu budou stanoveny statutem nadačního fondu, který vydá správní rada v souladu s § 4 zákona č. 227/1997 Sb. do 30 dnů ode dne vzniku nadačního fondu.

Čl. VII

Podmínky pro poskytování nadačních příspěvků
1. Podmínky pro poskytování nadačních příspěvků a okruh osob, kterým bude možné příspěvek nadačního fondu poskytnout, nadační fond stanoví ve svém statutu.

Čl. VIII

Výroční zpráva
1. Nadační fond vypracovává vý-

roční zprávu každoročně do 30. června.

2. Výroční zpráva bude uložena u rejstříkového soudu. Zpřístupněna bude též v sídle nadačního fondu v úředních hodinách.

Čl. IX

Závěrečná ustanovení
Tato nadační listina se vyhotovuje v pěti stejnopisech, z nichž po jednom obdrží každý zřizovatel, dva budou přiloženy k návrhu na zápis nadačního fondu do nadačního rejstříku a jeden bude založen v dokumentaci nadačního fondu.

Zřizovatelé prohlašují, že tato smlouva je výrazem jejich svobodné a pravé vůle, že nebyla uzavřena v tísní ani za nápadně nevhodných podmínek. Jako výraz souhlasu s textem smlouvy připojují své podpisy.

V ..... dne .....

Zřizovatelé:
.....

Vranov tí nikdy
nebyli nábo ensky
zalo ení, potvrzu-
je místostarosta
Hole ovsk

JAK SE MODLÍ NEZNABOZI

Uprostřed širých lesův a hor vysokých a malebných nalézá duch i tělo člověka půvab neobvyklý. Toto místo jako by vyvoleno bylo pro tiché oddechnutí, pro soukromé rozjímání vzdálí hlučného světa, pro přípravu k pokání a odpočinku v Bohu. Zde na výšinách zdá se člověku, jako by byl blíže nebi, píše v roce 1892 vranovský farář A. Weinlich... Z Brna, Králova Pole, sem jezdí autobus č. 43. Poutní místo jmenuje se Vranov.

V hlubokých lesích vranovských udál se léta Páně 1240 za Václava I, krále českého a markraběte moravského podivný jev, traduje se mezi lidem a v literatuře. Zemským maršálkem na Moravě byl tehdy šlechtic Vilém, po mnoho roků slepý. Jednoho dne ve snu zjevila se mu Panna Maria. Vilém ji požádal o přimluvu u Pána, by znovu obdržel zrak. „Přičiň se, aby na skále vranovské postaven byl kostel pro Pána,“ řekla Marie. Vilém se dal do stavění a tu mu v noci pomohli andělé, kteří přenesli pokácené duby z lesa na staveniště. Mezi stromy byla nalezena soška Panny Marie z lipového dřeva, v modrém rouše, posetém hvězdami, s hlavou napravo nakloněnou, jakoby naslouchající prosbám. Po dostavění kostela šlechtic Vilém nabyl zrak.

Od těch časů putují každoročně vždy v září do Vranova zástupy věřících. Poutě zde bývaly po celý měsíc. Procesí chodívala pěšky, cesta trvala i několik dnů a věřící přicházeli z širého okolí Brna i z Rakous. A to po všechna staletí, i když Husovo bludaření mnoho pravověřících převracelo, i přes zpupné řádění Lutherových přívrženců mezi lety 1576 až 1620 píše A. Weinlich, ba dokonce i za časů reálného socialismu, říká pan Skoupý, bývalý starosta, a to zejména díky družstevníkům z moravských krajů, kteří pod hlavičkou autobusového výletu do Moravského krasu absolvovali vranovskou pout.

Co vlastně po dlouhá staletí až do dnešních časů nutí stovky a tisíce věřících, turistů a zvědavců, aby místo zasluženého odpočinku u televizoru podstoupili někdy i fyzicky náročnou cestu a náboženské poutní ceremonie? Je to duch onoho místa? Působivá přírodní scenérie prostoupená energií proseb i díků? Nebo člověk odjakživa hledá bezprostřední přítomnost Boží a té snad jako by se mu dostávalo víc v místech domnělých či snad skutečných zázraků?

Historik, prozaik, esejista, překladatel i básník Zdeněk Kalista (1900–1982) tvrdí, že kdesi v podtextu putování za přítomností Boží je úzkost. Naše vlastní i ta spjatá s historickými událostmi. Na Vranově zněly ohlasy tatar-

ských nájedů, neklidu husitské doby i třicetileté války. Lidé hledali útočiště v náručí Panenky Marie. Té nelehké barokní době dominuje postava Maxmiliána z Lichtenštejna. Vranov získal v roce 1597. Byl to účastník bitvy na Bílé hoře, (jeho bratr Karel soudil, prý mírně, české pány po bitvě bělohorské). Maxmilián však je spjat spíše s taženými císařskými vojsky. Léta byl jejich vrchním velitelem.

Jeho duchovními barvami byla rudá z krve a černá z dýmu bojišť – a přece se tento člověk nakonec v úzkosti z iracionálna nepochopitelných a nepostižitelných sil, které přivádějí tisíce lidí na jatka, obrací k modlitbě, k Bohu. Na Vranově dal vystavět kostel a rozlehlý klášterní areál pro řád Nejmenších bratří sv. Františka z Pauly.

Vranovská legenda dostala další injekci za švédského obléhání Brna – soška Panny Marie jako zázrakem přestála nepoškozena požár Nového hradu u Blanska, kam ji pauláni převezli z Vranova.

Pověsti i literatura nabízí další podivuhodné události a zázračná uzdravení, které byly česky poprvé zaznamenány a vydány v roce 1756. To proto, že se začalo probouzet národní povědomí a sílily obavy z úplného poněmčení Brna a možná celé Moravy. Byla to historická úzkost?... A tak Vranov je ve spisku vylíčen i jako významné hospodářské a kulturní centrum, na které mohou být Moravané hrdí – pauláni tu vybudovali prosperující pivovar – ale také školu pro děti z Vranova a okolí. V roce 1880 bylo na Vranově padesát čísel – a šest hospod. Do Vranova přicházely početné zástupy českého obyvatelstva takřka z celé Moravy, i z Čech, až ze Žamberka a Náchoda. Tajemno a působivost místa umocňuje hrobka Lichtenštejnů, v níž byl jako první pohřben zmíněný Karel a kterou přebudoval o dvě stě let později do nynější vznešené, avšak věkem poznamenané podoby kníže Jan. V hrobce odpočívají předkové dnešního mocného rodu Lichtenštejnů, jejichž majetek u nás byl vyvlastněn Benešovými dekrety. V soudních sporech o jeho návrat, které stále probíhají, se jeho cena odhaduje na jednu miliardu dolarů.

V roce 1784 Josef II. zrušil většinu klášterů a mezi nimi i vranovský, který byl navíc ze dvou třetin zbořen. Řád nejmenších bratří sv. Františka z Pauly se do Vranova vrátil v roce 1992. Páter Václav Havlát charakterizuje poslání paulánů takto: chceme přispívat k duchovní obnově kraje. Jak ale dnes? V době roztěkané, plné nejrůznější zájmů a lákadel, mediálně přesyčené, uprostřed nábožensky vlašných Čechů, kteří na zázraky nevěří? Pauláni na Vranově stávají. Bude to rozlehlá budova, sledující prostorové dispozice bývalého kláštera: Centrum pro duchovní obnovu. Má sloužit Brnu a okolí. Bude hotelového typu, samostatný pokoj se stravou za cca 450 Kč na den. Už dnes se zde totiž konají exercicie, duchovní cvičení pro nevěřící, pro učitele, podnikatele, školí se zde věřící mládež...

Stavba je do jisté míry kontroverzní. Vyvolává dojem, že pauláni jsou bohatí. Vedení obce má za to, že by se měli víc podílet na jejich každodenních problémech. Páter Havlát krouží hlavou. „Chtěli po nás například, abychom složili do banky milion korun jako kauci, že upravíme komunikaci, kterou poničila auta při přepravě materiálu. My tu silnici samozřejmě dáme do pořádku, ale milion do banky – to mi připadá jako vydírání...“ „Pauláni žijí v minulosti,“ míní místostarosta Karel Holešovsky (KSČM), „v dobách, kdy si obyvatel-

stvo pokládalo za čest i za svou povinnost živit kláštery...“ Vranov a Vranovští vlastně nikdy s řádem nesplynuli, míní...

A dokonce jako by na obyvatele Vranova nepůsobilo ani fluidum místa. Na rozdíl od okolních obcí Šebrova, Kateřiny, Lelekovic a dalších Vranovští nikdy nebyli nábožensky založení. Sláva Bohorodičky jim nesloužila k duchovnímu obohacení, ale k obživě, říká pamětník pan Jiří Skoupý. Tisíce poutníků přespávaly ve světničkách a na půdách, prodaly se jablka a švestky, hospodyně vyráběly obrovské placky z tenkého těsta, které se sušily na plotech a pak se z nich krájely lokše – tenké nudle. Lokšová polívka byla podstatnou a někdy i jedinou součástí stravy nenáročných poutníků. Ještě dnešní čtyřicátníci vzpomínají, co jako děcka všechno museli, aby pouť přinesla nějakou tu stovku do rodinné pokladny. Odměnou byly kolotoče, houpačky a všelijaké cetky.

Kolotoče, houpačky, cukrová vata – tehdy. Dnes: obří podia, dunící reproduktory, zpěváci pop muziky, folku i folklorní, v hledišti předseda vlády, vrcholní představitelé církve římskokatolické i ostatních, slavný hokejista, slavný oštěpař, pětadvacet tisíc poutníků. Velehrad v předvečer svátku sv. Cyrila a Metoděje. Kde je tu místo pro kontemplaci, zamyšlení, tiché soustředění? Kam se to propadly poutě u nás? Kam směřují náboženské oslavy tuzemské i v zahraničí? Může být Ježíš přítomen v Disneylandu? ptá se anglický sociolog David Lyon v knížce stejného jména (vydala Mladá fronta, nedávno). A odpovídá: Může. Ba musí. Náboženství se musejí vyrovnat s novými technologiemi a konzumní orientací společnosti...

Během roku proběhnou v republice desítky poutí – na Sv. Kopečku, na Hostyně, na Zelené Hoře, Svaté Hoře, Křtinách, Mikulčicích, abychom jmenovali jen ta nejproslavenější místa. Poutě zaujaly i filmaře. Česká televize uvedla třináctidílný seriál o nejznámějších poutních místech v českých zemích. Ze tři sta šedesáti míst si producent a režisér Jiří Šindar vybral desítku nejznámějších. S poutěmi jako by se roztrhl pytel.

Je to snad renesance tohoto fenoménu v České republice, známka duchovní obrody katolického náboženství nebo snad i národa? Jakou roli hraje v obnově poutního dění snaha o zviditelnění místa, regionu, katolického kléru či

politiků? Má-li církev katolická církev dostát svému poslání, opravdu potřebuje táborové mítinky?

Koordinátor oslav v olomoucké arcidiecési P. František Hanáček říká: „Poutí myslí se cesta k Bohu. Je to prosba o pomoc, díkůvzdání za pomoc, cesta zamyšlení a rozjímání. Kolotoče a cukrová vata, popoví zpěváci a politikové v hledišti nejsou poutí. Na druhé straně poctivému rozjímání, myslím, nebrání. Oslavy sv. Cyrila a Metoděje navíc jsou zvláštní poutí. Jsou i státním svátkem a připomínkou nesnadného putování našich národů k svébytnosti a samostatnosti. A nejen našich. Jan Pavel II. prohlásil sv. Cyrila a Metoděje patrony Evropy. I to je důvod k zamyšlení, chcete-li i k rozjímání...“

Skončila vranovská pouť. Nebyla tentokrát nijak honosná. Přijelo několik autobusů, procesí oběšlo jen kostel. K večeru zmizeli stánkaři i atrakce pro děti. Páter Havlát není zklamán. Počet poutníků klesá, ale ti, co přicházejí, vědí proč, říká. Dřív byl život víc spjat s přírodou, prosilo se za úrodu, děkovalo se za každý den. Dnes hledáme novou spiritualitu, novou výzvu, nové téma. Náš řád nejde okázalou cestou. Denně se děje mnoho krásných věcí, uzdravení duše i srdce. Jsme přesvědčeni, že na tomto místě je nahromaděno mnoho síly, že vnímavé a toužící duše z ní dokážou čerpat. Místní to možná necítí, ale ti, kdo přicházejí z venku, jsou znovu a znovu zasaženi zvláštní konfigurací terénu a kostela a budov, legendami i přítomností...“

Procházel jsem Vranovem a očekával, kdy to i na mne padne. Kdy i mne osloví ona zvláštní směs historických dějů i legend, umocněná šuměním hlubokých okolních lesů. Byl podvečer, utichl stavební ruch na paulánském hotelu a duchovním středisku, do maringotek odešli i zedníci opravující lichtenštejnskou hrobku. Vranovský chrám Páně byl ještě otevřen. Na oltáři zářily do šera zlaté hvězdičky na modrém šatě Panny Marie, podobny hvězdičkám v emblému EU. V ten den zrovna obědval ministr zahraničí Cyril Svoboda v rakouském Alpbachu s delegací z Lichtenštejnska. Nálada byla prý dobrá, přestože Lichtenštejnsko s námi nemá oficiální diplomatické styky a přesto, že kníže Hans Adam II. nepřispívá na opravu vranovské rodinné hrobky, dokonce i přes to, že se před lety pokusil zadržet v Německu slavný obraz Velká vápenka od Pietra van Liera, který byl z valtického zámku zapůjčen na výstavu v Kolíně nad Rýnem. Obraz měl být symbolickou náhradou za zabavený majetek na Moravě.

Bohorodička vranovská v nebesky modrém šatě nemá ruce seřpytá pevně, jsou lehce pootevřeny, snad aby se do nich vešla všechna naše trápení a všechny naše prosby. A že jich musí vyslechnout... Polovina Vranovských se například domnívá, že Vranov by měl být samostatnou obcí, druhá, že by se měl připojit k Brnu. Měli bychom levnější dopravu do Brna, kam stejně všichni jedeme, říkají jedni. Ale měli bychom dražší odvoz odpadků, namítají jiní. Ale všichni jsou více méně zajedno v tom, že územně správní členění je zmršeno, protože pověřenou obcí je pro ně Kuřim, kam není spojení téměř vůbec žádné.

Z ochozu před hrobkou je krásný pohled do údolí, do zahrad a dvorků, na střechy rodinných domů a vilek. Po návratu z práce nastupovali Vranovští do druhé směny. A že je intenzivní, o tom svědčí upravené zahrady a dvory, opravené fasády, výstavní vilky... Má-li ta obec nějaké fluidum, napadlo mne, pak je to fluidum píle a málo vidané pracovitosti. Zdálo se mi, že neznaboží ve Vranově se takhle podivně modlí.

LADISLAV VENCÁLEK

Foto: L. Speratová a J. Štreit

Třeštík své úvahy začíná mj. skeptickým pohledem na historický předpoklad, že Cyril a Metoděj přinesli na Moravu písmo. Na Velké Moravě nebylo nalezeno ani jediné hlaholské písmeno na nějakém předmětu, píše, a tradovaný názor, že lid přijal s nadšením tuto novinku, protože konečně porozuměl slovu božímu hlásanému slovanským jazykem, je romantická buditelská konstrukce. Třeštík zpochybňuje význam obou jako misionářů a šířitelů křesťanství ve střední a východní Evropě. Podle něj to byli jen školitelé domácích kandidátů na kněžství. Šlo o politiku? – ptá se a odpovídá: Šlo, ale ne o takovou, jakou nám předkládají mnozí historici a jak hlásali politici panslavismu a která přežívá v neoslavistických teoriích – totiž, že tehdy (i dnes) bylo nutno se přimknout k velkému dubisku na Východě a že mise vytvořila hráz proti franskému (germánskému) pronikání. Nic takového tehdy samozřejmě nikoho ani nenapadlo, říká Třeštík. Byl to podle něj především Svatopluk, který svou politikou (za spoluúčastenství Metoděje, což nepopírá), dosáhl velkého mezinárodně politického vítězství – zřízení samostatného arcibiskupství pro Moravu, kterou pak „daroval“ papeži a tím znemožnil, aby si na ni činilo nárok císařství. Byl to geniální Svatoplukův tah, kterým dosáhl pro Moravu rovnoprávného postavení mezi ostatními evropskými státy. Ty se později řídily touto koncepcí a politicky zformovaly střední Evropu do podoby, jež v podstatě přetrvává dones. V tom a ne v cyrilometodějské misi je skutečný význam Velké Moravy. Neměli bychom tedy mít státní svátek dvou Byzantinců, ale svátek realistického státníka Svatopluka, dodává Třeštík. A jde ještě dál – a to je zajímavé i pro dnešní konkrétní politiku. Podle něj mýtus kolem slovanských věrosvědů podstatnou měrou přispěl ke komunistickému puči v únoru 1948. Ten byl přímým důsledkem Benešových omylů a ty mají svůj původ v poválečném neoslavismu – v obdivu k velkému dubisku na východě, ke kterému je nutno se přimknout, máme-li být navždy ochráněni před germánskou rozpínatostí. Třeštík současně vybízí k diskusi o rozporuplné postavě Benešově... Zkrátka a dobře vláčet se po Evropě s výbavou hesel nezištného budování mostů mezi Západem a Východem (jak hlásá kupříkladu papež Jan Pavel II.) a nákladem dalších podobných dědičných nesmyslů by bylo smutným divadlem, končí své úvahy Třeštík.

O názor na jeho úvahy jsme požádali několik osobností.

Politolog Jaroslav Šabata (Brno)

„Iritující neuctivost, s níž Třeštík naložil s cyrilometodějstvím, reprezentovaným ‚dvěma Byzantinci‘ lze pochopit i jako útok na moravskou katolickou tradici i útok na Eduarda Beneše.“ Jenže Benešova koncepce „socializující demokracie“ se od Gottwaldovy odlišovala v samých základech a sama o sobě přímou cestu k únoru

nedláždila. Třeštíkův nesporný předpoklad, že „současná válka benešoviců a antibenešoviců, která tady nyní v Česku zuří za vydatné palné podpory přes hranice“, bude rozhodnuta dějinami, jež nás usadí v Evropě, je pobídkou k osvětlení úlohy prezidenta Beneše. A totéž platí o dvou moravských Byzantincích. Ostatně nenabízí se zdvořilá otázka, proč je Jan Pavel II. ustavil coby patrony Evropy prahnoucí po jednotě? V celé té debatě se ovšem vyjevuje jeden ze základních roz-

ném rozdělení Československa. „Tehdy jsme se lehce dokázali zbavit odkazu Velké Moravy, která mohla inspirovat česko-slovenskou vzájemnost. Bohužel, česká politika postrádá cit pro význam symbolů (například ve státním znaku federace, navrhovaném prezidentem Havlem, se ocitla orlice Moravského markrabství místo ku příkladu velkomoravské péřové koruny...) Dnešní debata přichází s desetiletým zpožděním. Již v polovině osmdesátých let se touto problematikou v emi-

CO SLAVÍME 5. ČERVENCE?

Po státním dvousvátku Cyrila a Metoděje a J. Husa vyšel v Salonu, příloze Práva, článek historika Dušana Třeštíka s názvem *Co vlastně slavíme 5. července?* – a o měsíc později další jeho stať na toto téma. Třeštík je znám svou averzí vůči snahám zviditelnit v českém prostředí roli „obou Byzantinců“, jak je nazývá. Podle něj se dnes jejich role zveličuje, je vykládána v rozporu s historickými ději a je zneužívána. Třeštík dokonce vidí přímou souvislost mezi vzýváním obou věrozvěstů a komunistickým pučem v roce 1948.

porů českého historismu: svár v pojetí dějin – katolického a protestantského. Katolický teolog Karel Skalický psal svoje Prolegomena k budoucí filosofii českých dějin (1976) tak, že je uvedl cyrilometodějstvím. V protestantském pojetí tato kapitola přirozeně chybí. Na tutéž mezeru naráží Dušan Třeštík svým esejem o Velké Moravě. Velká Morava, píše, není přímou součástí české národní mytologie, žádného ze „smyslu českých dějin“. Nabízí se však otázka – katolická verze českých dějin není tedy součástí sváru našich tradic? Lze „vymyslet“ moderní národ tak, že se dějinnotvorné mýtovně procesy obejdu? V nic podobného nevěřím...

Sociolog a religionista Petr Schnur (Hannover):

„Svátek Cyrila a Metoděje byl evidentně zaveden jako protiváha vzpomínky na upálení M. Jana Husa. Oba svátky stojí sice, stále ještě, více či méně proti sobě, nicméně oba jsou produkty osobitého civilizačního usilování našich předků, spojeného s politickou vůlí po svéprávném autonomním vývoji. Ale proč nezměnit negativní návaznost v pozitivní? To by znamenalo vyjmout Velkou Moravu jak z konfesijního, nábožensky motivovaného pohledu, v němž se stále ještě střetávají pobělohorský katolicismus s husitsko-bratrskou reformací, i z dosahu zideologizované politiky – vyspělý Západ versus zaostalý východní byzantinismus.“ Schnur pak nalézá ozvěny těchto pohledů i v nedáv-

graci zabýval historik Jan Tesař (viz například *Dialogy*, 7–8, Paříž, 1984). Jeho analýzy a prognóza budoucích událostí zůstaly bez odezvy, píše Schnur a dodává: „Jsem na rozdíl od Třeštíka přesvědčen, že právě svátek obou věrozvěstů má v českém kalendáři své hluboké opodstatnění. Jejich působení mělo duchovní, politický i kulturní význam v evropském měřítku. Biskup Metoděj bral svůj úřad jako posláni a nebyl jakousi pouhou převodovou pákou mocenských ambicí panovníků, jak tomu bylo zvykem ve Franské říši. Neměli bychom dopustit, aby svátek věrozvěstů byl parciálními zájmy dnes vulgarizován.“

Teolog Richard Čemus (Řím):

Teolog Richard Čemus z papežského Orientálního ústavu v Římě uvádí svou úvahu ústředním motivem pontifikátu Jana Pavla II.: výzvou „naučit se opět dýchat oběma plícemi“. Aby ještě v době hluboké totality, kdy „Evropa“ se jaksi samozřejmě chápala jen jako „Západ“, upozornil na to, že Evropa má také svůj Východ, přidružil Jan Pavel II. k svatému Benediktu, kterého Pavel VI. prohlásil za patrona Evropy, Cyrila a Metoděje. Byl to jeden z prvních v řadě počínů „papeže, jenž přišel z Východu“, které nakonec významnou měrou přispěly k tomu, že padla železná opona. Na výslovné přání Václava Havla přijel pak první slovanský papež oslavit tento dějinný zlom do Československa. Původní přání Jana Pavla II. přítom bylo nejet ani do Prahy, ani do Bratislavy (což se nakonec stalo nevyhnutelným), ale pouze na Velehrad. Odtamtud v dubnu 1990 adresoval Evropě apel k vzájemné „výměně duchovních darů“, a speciálně „východní“ Evropě k tomu, aby svou zkušeností „babylonského zajetí“ přispěla k vytvoření jediné Evropy.

Proč si Jan Pavel II. vybral právě Velehrad, je zřejmé: jako symbolické místo duchovního propojení evropského Západu a Východu, jehož ztělesněním byli svatí Cyril a Metoděj. Že se jejich pro latinský Západ netradiční způsob inkulturace, překlad bohoslužebných knih do slovanských jazyků a způsob slavení liturgie setkal s benevolencí Říma, je v pohledu zpět něčím neuvěřitelným. Tehdejší odpor německých biskupů je naopak pochopitelný. Dochází-li historik Třeštík k závěru, že Svatoplukovi nešlo „o žádné rozhodování mezi Východem a Západem, ale o rovnoprávné začlenění do společenství křesťanských států a národů mimo jakoukoliv říši, ať byzantskou nebo franskou“, pak to nemusí být popřením významu cyrilometodějské misie, ale paradoxně jejím potvrzením. Vždyť hlavním nástrojem k dosažení Svatoplukových politických cílů bylo zřízení samostatného arcibiskupství pro Moravu, čehož, jak sám Třeštík konstatuje, dosáhl r. 880 právě Metoděj spolu se Svatoplukem. Nebyla to tedy jen „originální“ myšlenka „realistického státníka, knížete Svatopluka“, ale stejně tak, ne-li víc, prvního moravského arcibiskupa Metoděje.

Přetrvávali Svatoplukův „politický recept i zánik Velké Moravy“, je to historicky významné, dnes ale sotva aktuální. Naopak cyrilometodějská idea evropské duchovní syntézy, dýchat oběma plícemi, je ve sjednocující se Evropě životní nutností. Nikdo dnes nevyznává panslavismus a sotva by se u nás našel, kdo by politicky hledal oporu u velikého dubiska na Východě. Kdo se však začte do Špidlíkovy *Spirituality křesťanského Východu* (která v těchto dnech vyšla na Velehradě) nebo do jeho *Ruské ideje* (jež vyšla právě v Německu), odloží je s pocitem, že náš přínos do Evropy musí být kulturně-duchovní syntéza: 28. září ji načrtl kardinál Vlk, když hovořil o *svatováclavské, husovské a cyrilometodějské tradici*. Co tedy slavíme 5. července? Jeden z pramenů našeho evropanství! Možná se na cestě do Evropy lépe najdeme, budeme-li z něho intenzivněji čerpat.

(lav)

Příští papež – Kristův manažer?

Zatímco v tuzemském mediálním rybníku se přetřásá otázka, kdo po Václavu Havlovi, ve světových médiích se stále častěji objevují úvahy, kdo po Janu Pavlu II. Troufáme si tuto paralelu použít, protože tak jako Václav Havel je prezidentem z úplně jiného těsta než ti předchozí, tak je jiný i Jan Pavel II. na papežském stolci....

V minulém čísle Bariér jsme přinesli portrét Karola Wojtyły, klerika, básníka i sportovce, prvního neitalského papeže, prvního slovanského papeže, jak je často v zahraničních médiích prezentováno, snad proto, aby byl vysvětlen jiný duch jeho činů.

Debata o Wojtyłově nástupci je pestrá. Například Vittorio Messori, přední katolický italský novinář v turínském deníku La Stampa, prohlásil, že více než dvacet let slovanské výjimečnosti a „vzrušených debat“ je pro církev až dost a že je zapotřebí vrátit se k normálním poměrům – čímž měl na mysli návrat k italskému papežství. Italoové, tvrdil Messori, jsou svou vrozenou povahou disponováni k tomu, aby zastávali papežský úřad a obratně manévrovali mezi útesy a mělčinami dějin. Jinými slovy – bude příští papež manažerem víry, manažerem Ježíšovým nebo bude nový papež pokračovat v misijním díle Jana Pavla II., pro kterého církev je zde pro tento svět a pro jeho spásu?

V našem tisku se zatím objevila na toto téma snad jen úvaha George Weigela – v časopise Střední Evropa. Píše se tu: S druhým vatikánským koncilem autoritativně interpretovaným a ztělesněným Janem Pavlem II. prošla církev „pastí dějin“, za níž již nevede žádná cesta zpět. Příští papež, po příští papež, jeho čtvrtý či čtrnáctý nástupce – ani jeden z nich možná zřejmě nepřinese úřadu svatého Petra zdaleka tak výjimečné dary ducha a intelektu. V evangelizačně-pastoračním modelu papežství existuje logika (či teologika, chceme-li), již dal Wojtyła tak vynikající a jasnou formu, že bude velmi obtížné tento model zvrátit. V čem tkví jeho působivost? V Novém zákoně není jeden obraz Petra, ale spíše celá tapiserie podob: Petr – rybář a žák, který opustil všechno, aby následoval Ježíše, Petr – svědek velkých okamžiků Ježíšova konání, Petr – pastýř, jemuž byly svěřeny klíče ke království nebeskému, Petr – první vyznavač a také hlasatel víry, Petr – vizionář, jemuž bylo dáno nadpřirozené vedení, Petr – křesťanský mučedník, jehož služba znamená nechat se vést, a to i tam, kam nechceš. Avšak vláknem, jež drží tento různorodý obraz pohromadě, je Petrovo poslání být posilou svým bratřím, příkaz Páně, tak často citovaný Janem Pavlem II.

Jan Pavel II. oživil prastaré počáteční kořeny papežství, vyrůstající z novozákonního vyličení Petrovy jedinečné role coby apoštola, který svými apoštolskými cestami dává sílu svým bratřím na celém světě. Cesty Jana Pavla II. mají zde své kořeny. Vydá se jeho nástupce jinými?

Zajímalo nás, jak to vidí představitelé katolické církve u nás. Otázka zněla: *Bude příští papež manažer-byrokrat, nebo bude i příští papežství evangelijně-pastorační jako za Karola Wojtyły?* Odpovědi jsme se nedočkali.

Vlastně ano:

Váženy pane redaktore, asi Vás nepotěším, ale zapojím se do řady těch, kteří nechtějí odpovídat. Tato otázka je natolik spekulativní, že asi těžko najdete někoho, kdo ji bude ochoten uchopit. S pozdravem Daniel Herman, mluvčí České biskupské konference.

Odpovědět nechce ani biskup Václav Malý, v něhož jsme spolehali, protože je znám svými nekonvenčními názory, neodpověděl páter Halík, ani mnoho dalších.

Samozřejmě můžeme spekulovat proč. Možná že je náš dotaz netaktní – vždyť Jan Pavel II. je stále ve službě. Ale byli bychom asi velice naivní, kdybychom si mysleli, že zákulisní úvahy a debaty neprobíhají. Všeobecně se proslýchá, že se odehraje souboj mezi třemi proudy: ten první charakterizuje onen italský novinář – dosti bylo produchovnění údajně slovanskými rysy a možná se zapomene i na evropský ekumenismus i sblížení velkých světových náboženství. Možná také bude lobbovat třetí svět – papežem by měl být tentokrát černoch. Anebo bude tažení Slovanstva pokračovat – jistě jste již zaznamenali úvahy o kardinálu Vlkovi. To by do jisté míry mohlo vysvětlit i mlčení našeho vysokého kléru.

Ostatně, co si o tom myslíš ty, náš čtenáři? (red)

Mítink srbské opozice. Foto: Reflex

JUGOSLÁVIE: VÍC NEŽ NÁZEV

Marko Ivanovič konstatoval v Bariérách 3/4 a 5, že zesnul stát zvaný Jugoslávie. Chtěl bych se zmínit o aspektech, kterými se jeho článek zabýval jen okrajově – Jugoslávie coby politická idea překonávající osobitým způsobem náboženské a etnické hranice jihoslovanského prostoru, ve střetu s *universálně* chápanou a prosazovanou expandující neoliberální politikou Západu

Idea vzájemnosti

Někteří pozorovatelé a analytici používají pro rozpad posledního zbytku bývalé Jugoslávie výraz transformace. Ze státoprávního hlediska mohou mít pravdu. Zda se jedná o státoprávní reformu či o závěrečný akt dramatu jejího rozpadu, nám ukáže budoucnost. Fenomén zániku státu se ale můžeme pokusit zachytit i z jiného úhlu – skrze ideu jeho vzniku. K dobrému tónu novodobého salonního intelektuálního proudu patří zdůrazňovat, že pokud jde o Jugoslávii, šlo o uměle splepený státní útvar, předem odsouzený k zániku. Jako důvody rozpadu jsou dávány k dispozici jednoduché šablonovité důvody: celková tradiční etnicko-náboženská rivalita a liknavost, ba dokonce neochota ortodoxních a tedy „balkánských“ Srbů transformovat vlastní společnost do občanské podoby s prozápadní orientací. Z toho plyne jakási směsice srbských -ismů (jako by chorvatské či jiné neexistovaly).

S touto charakteristikou ale nevystačíme, a sice ani v jugoslávském ani v celoevropském měřítku. Při objektivním a nezaujatém pohledu na politickou mapu Evropy zjistíme hned několik jiných „slepenců“, držených pohromadě pouze efektivní státní mocí

včetně policejního násilí; Belgie a Velká Británie jsou toho klasické příklady, ale vzpomenout můžeme i španělské Baskicko či francouzskou Korsiku. Klade se otázka, proč na rozdíl od nich Jugoslávie, ale i Československo, již neexistují.

Rozřešit ji odkazem na komunismus v oně často slýchané, zvlagarizované podobě by bylo hrubě ideologické zjednodušení. Myšlenka jihoslovanské (i československé) vzájemnosti je totiž mnohem starší a vzešla z vlastního emancipačního zápasu „zdola“. Separatistické tendence a jejich dynamika jsou navíc určovány mechanismy, které nelze beze zbytku vměstnat do kategorie protikladů svobodné a totalitní společnosti. Poválečná Jugoslávie se do zásuvky s nápisem „totalitní státy“ prostě jen tak uzavřít nedá.

Jugoslávská federace byla rozhodně víc než „umělý slepenec“ a právě nám, Čechům i Slovákům, nepřisluší se o ní vyjadřovat s despektem. A nejde jen o někdejší vytoužené výjezdní doložky. Stačí, abychom se rozpomněli na osudové okamžiky našich moderních dějin a připomněli si vlny nebyvalé politické i mezilidské solidarity: srbská z roku 1938/1939 a celojugoslávská v roce 1968.

Titova moderní idea překonat roztržštěnost jihoslovanského prostoru jeho politicko-státním sjednocením čerpala sebevědomí a sílu nejen z úspěšného partyzánského protinacistického odboje, nýbrž i ze svébytného vývoje po roce 1945. Tamní společnost charakterizovala četná specifika (tržní a samosprávné prvky v hospodářství, federativní struktura státu, která nebyla pouhou formalitou, svoboda pohybu a tím pádem i informací) dokazující vysokou autenticitu jugoslávského modelu. Ten skutečně až do určité doby fungoval, a to z velké většiny i mezilidsky; Sarajevo a nespočet dalších měst, vesnic a celých regionů byly v pravém smyslu fascinujícími, fungujícími multikulturními místy, sjednocené celojugoslávskou politickou identitou.

Idea rozpadu

V sedmdesátých letech však začaly západní země, nadnárodní koncerny a mezinárodní finanční a hospodářské instituce vyvíjet snahu o aplikaci „svobodného trhu“ na jugoslávské poměry. V letech následujících sklízely snahy Bělehradu o přizpůsobení kapitalistickému trhu u západních zemí potlesk, ale po rozpadu východního bloku koncem osmdesátých let se situace radikálně změnila. Jugoslávie přestala být v neutrální podobě pro Západ výhodou. V té době hospodářský egoismus bohatšího severu Jugoslávie ruku v ruce s egoismem jeho politické špičky a sociální dopad hospodářské krize (vyvolané restrukturalizací ekonomiky) vytvořil prostor pro nacionalistickou agitaci. Neschopnost či neochota dát přednost zájmům celku před zájmy parciálními nastolila ideální podmínky pro ven-

kovní síly, které – ať již z ekonomické či politického důvodu si nepřály další trvání jugoslávské federace.

Západem podporované popřípadě trpěné odtržení čtyř svazových republik (Bosna a Hercegovina byly do své nezávislosti Amerikou doslova dotlačeny) bez předem stanovených „pravidel hry“ uvedlo do pohybu mechanismy oživované myšlenkami, majícími často své kořeny v destruktivní, svému okolí nepřátelské nacionalisticko-kmenové ideologii.

Je nutno se zamyslet nad rolí, kterou právě „občanský“ Západ v jugoslávské tragédii sehrál. Již na přelomu osmdesátých a devadesátých let multikulturní Jugoslávii pohřbívaly salonní (pseudo)liberální intelektuálové, kteří ji poděl starých konfesních hranic rozdělili na „Evropu“ a „Balkán“. Do první kategorie měly patřit Slovinsko s Chorvatskem, do druhé zbytek. Rigorózní politika Světové banky, agresivní neoliberalní trend současné politiky, jakož i jednostranná a nevyvážená politika západních vlád (zejména Německa) vůči Jugoslávii na počátku devadesátých let pak dokonaly dílo zkázy. Jugoslávie coby politický projekt a zároveň multietnická a multikulturní vize je tedy mrtvá. Tento název symbolizoval a i nadále symbolizuje snahu aktivně zasáhnout do historie a překonat její limity. Nový název Srbsko a Černá Hora nemusí nutně znamenat předzvěst konce státoprávního soužití obou zbylých republik. Ukazuje ovšem, že společný stát má být symbolizován názvem, zdůrazňujícím etnicko-teritoriální různost, nikoliv ideu vzájemnosti a tedy společnou politickou myšlenku.

PETR SCHNUR

K boji o češtinu ve sněmovně

Pan Ladislav Vencálek v článku „Zmizí čeština v propadlišti dějin“ dvakrát připomíná (jako by to bylo na závalu), že u nás jazykový zákon navrhli a pokusili se prosadit komunisté. Jenže ono to bylo trochu jinak, neboť jedním z předkladatelů nebyl poslanec KSČM, nýbrž ČSSD, totiž jistý Miloslav Kučera st. A nejen to. Jako jeho spolupředkladatel jsem ho v poslanecké sněmovně jménem všech předkladatelů obhajoval. S poslankyní doc. Svobodovou, CSc., jsme získali k tomuto účelu odborná stanoviska celé řady předních lingvistů. Nejen p. Krause, ale také například p. Sticha, Uličného a dalších. A je nutno

říct, že to nebyla vždy stanoviska záporná. A ani s tím smetením zákona ze stolu ve druhém čtení, jak píše pan Vencálek, to není tak docela pravda. Zamítnut sice byl, ale zdaleka ne nějakou zásadní většinou. Zajímavé je, že poslanci hlasující proti jazykovému zákonu zdůvodňovali svůj postoj tím, že v době příprav vstupu ČR do EU nebudeme přece zdůrazňovat a zveličovat nacionalistické téma. Kupodivu to byli v drtivé většině titíž, kteří nacionalistickou kartu českého vstupu do Evropy s hlavou hrdě vztyčenou rozehráli v letošní volební kampani...

MILOSLAV KUČERA st.

„Většina mých pokusů zprostředkovat zkušenost z pobytu v osadách na východě Slovenska ztroskotává. Je tak jedinečná, tak nepředstavitelná,“ píše autorka knížky Chaos totalos Inge Antalová, působící v Nadaci Milana Šimečky. Čtème...

Videla som niekoľko desiatok osád, kolónií, ulíc, domov, kde bývajú Rómovia. Bieda, špina, neuveriteľné konštrukcie obydli z ešte neuveriteľnejších materiálov, neidentifikovateľný zápach a hlavne milión detí v najšialenejších odevných kreáciách. To sú osady... Zakaždým mi chvíľu trvá, kým sa začnem cítiť a chovať uvoľnene.

Obyvatelia osady v Hermanovciach sú zvyknutí na gádzov. Každú chvíľu si ich príde niekto poobzerať. Naposledy skupina filmárov z Talianska, zajtra tiež určite niekto.

Prvýkrát som rómsku osadu zažila v čase, keď som pracovala na projekte Osudy tých, ktorí prežili holokaust. Jedna

OSUDY

jeho časť sa venovala zabudnutému rómskemu holokaustu Porraimos – téme, ktorou sa dovtedy na Slovensku nezaoberal takmer nikto. Počas výskumných ciest, keď sme navrhávali rozhovory s Rómami o ich príbehoch, trávila som s nimi dni a týždne a mala som možnosť „príučnuť si“ k ich spôsobu života i k problémom, s ktorými sa potýkajú. A strávila som potom niekoľko mesiacov stretávaním sa s ľuďmi, ktorí „vedia viac“. Chcela som nájsť niekoho, kto ma posunie z teoretickej roviny do roviny praktickej realizácie pomáhajúcich projektov. Na moje veľké sklamanie som zistila, že aj prostredie tretieho občianskeho sektora je konkurenčné. Je ťažké nájsť niekoho, kto je ochotný ísť do práce tímovo, poskytnúť informácie, zveriť sa so skúsenosťami. V Nadácii Milana Šimečky sme sa museli rozhodnúť, či do toho ísť aj sami. Rozhodli sme sa, že to skúsime. A odvtedy jeden z našich projektov realizujeme v obci Hermanovce.

Obec Hermanovce leží v okrese Prešov. Je súčasťou tzv. veľkej štvorky, ktorú tvoria obce s vysokým percentom rómskeho obyvateľstva: Svinia, Jarovnice, Chminianske Jakubovany a Hermanovce.

Majú 1473 obyvateľov, z toho 363 Rómov. Všetkých 62 rodín žije v segregovanej osade v 45 chatrčiach, s výnimkou jednej rodiny – ide o Rómku, ktorá sa vydala za „gádzu“ a žijú spolu s deťmi v rodinnom dome v dedine. Výhodou práce v Hermanovciach je fakt, že je to relatívne malá komunita. Všetko je veľmi transparentné. Ak niekto ochorie, vieme to okamžite. Ak niekto niečo ukradne, vieme to v podstate ešte skôr, ako sa to stalo.

Osada je od centra dediny, ktoré tvorí obecný úrad, potraviny a krčma, vzdialená asi sedem minút pešej chôdze. Všetky domy – chyže, chatrče sú postavené na tzv. pôde nikoho, alebo na pôde obecnej, prípadne majetkovo nevyšporiadanej. V chatrčiach sa kúri drevom dovezeným z okolitých lesov, celá osada má k dispozícii jednu studňu s hygienicky závadnou vodou. Na ostrove, na ktorom sa osada rozkladá, žije z roka na rok viac obyvateľov, vznikajú nové a nové provizórne obydlia.

Komunikácia medzi osadou a majoritným obyvateľstvom je komplikovaná. Rómovia nenavštevujú miestne pohostinstvo a ani v kostole nie sú „bielymi kresťanmi“ vítaní. Rómovia nemajú v obci nijakú politickú ani ekonomickú moc, čo samozrejme spôsobuje, že sú v obci trpení ako negatívny element, ktorý má jasne vymedzený spoločenský priestor. Sú to cesty, ktorými deti chodia do školy, do obchodu, na zástavku autobusu, obchod, pošta. Ľudí, usilujúcich sa komunikovať s Rómami, majorita odsudzuje.

Pred niekoľkými rokmi postavili v dedine školu. Rómske deti však navštevujú inú budovu, tzv. špeciálne triedy s vyučovacím programom osobitných škôl. Vraj sem patria všetky bez výnimky, vzhľadom na ich intelektuálnu a sociálnu vyspelosť. Oficiálnym dôvodom segregovaného školstva v Hermanovciach je nevôľa rodičov „bielych“ detí zapisovať svoje deti do jednej školy spolu s rómskymi žiakmi. Financie na chod školy sú síce spoločné, ale hygienické a technické vybavenie špeciálnych tried je nevyhovujúce. Aj preto naša spolupráca so školou začala postavením suchých záchodov pre deti.

Nezamestnanosť Rómov je takmer stopercentná, na obecnom úrade je dlhodobo zamestnaný jeden muž. Niekoľko mužov pracuje na čierne u miestnych tzv. gádzov. Za takúto prácu dostávajú okrem peňazí aj nejaké jedlo, pálenku.

pravdepodobne, že bude opäť zvolený. Usilujeme sa hovoriť s poslancami a nájsť medzi nimi aspoň niekoho, kto by bol starostovi oporou. Pomaličky, krôčik po krôčiku sa snád posúvame. Už nie sú na nás až takí agresívni ako na začiatku. Vypočujú nás a síce debatu zväčša skončia s tým, že aj tak to nemá zmysel, ale aspoň už na nás hystericky nekričia, ako tomu bolo na začiatku. Najvyššiu je asi príbeh okolo unimobuniek. Minulý rok na jar sme sa rozhodli zabezpečiť si bývanie mimo osady a zriadiť vysunuté pracovisko nadácie. Keďže nájsť si bývanie v obci nepripadalo do úvahy, rozhodli sme sa zakúpiť dve unimobunky - jednu na bývanie, jednu ako pracovný priestor. Požiadali sme obecné zastupiteľstvo o poskytnutie miesta na ich postavenie. Poslanci na všetkých sedeniach, na ktorých sme sa im pokúšali vysvetliť našu misiu, otvorene zastávali jeden jediný spôsob riešenia: vykopáť pre Ró-

školských pomôcok, spolupracujeme pri príprave spoločenských podujatí pre deti a rodičov, pripravili sme niekoľko výletov, v lete v priestoroch školy organizujeme denný detský tábor, pripravili sme deti na prijímacie pohovory na učňovské školy...

Ďalšími našimi aktivitami je sociálne, rodinné a zdravotné poradenstvo. Priebežne sa snažíme pomáhať starostovi pri organizovaní brigád, organizujeme zbierky obnoseného oblečenia, knižiek, hračiek, vypísali sme v čase sčítania ľudu sčítacie háry, ...

Pri všetkých činnostiach sa usilujeme spolupracovať aj s nerómskymi obyvateľmi obce. Chceme, aby všetky aktivity boli prístupné aj majoritnému obyvateľstvu. S deťmi sa nám začína dariť. Pripravujeme spoločné divadlo, na jeseň sme mali spoločnú fotografickú výstavu rómskych aj nerómskych detí v Bratislave. Pred pár

OBYWATELŮ OBCE HERMA

Keď sme začínali v Hermanovciach, nikto z nás netušil, že táto spolupráca bude niečím špeciálna. Obec sme si nijakým špeciálnym spôsobom nevybrali. Úplne náhodou sme sa stretli s jednou z učiteliek, ktorá bola účastníčkou kurzu v rámci nášho projektu Ľudské práva v škole. Dohodli sme sa, že spolu s dvoma študentkami pripravíme pre deti letný denný tábor. Neúspešne sme sa snažili prenajať izbičku na bývanie niekde v obci. Keďže sa to nepodarilo a my sme chceli zostať, boli sme nútené bývať priamo v rómskej osade, v rovnakých podmienkach ako všetci ostatní. Bez vody, bez sociálnych zariadení, často bez elektriky, s blchami, so všami, so žltáčkou, v blate so stovkami špinavých detí. Päť dní v kuse bolo maximum, čo sme boli schopní stráviť v takomto prostredí bez možnosti normálne sa umyť...

Rok a pol sme sa pokúšali pochopiť fungovanie komunity, zblížiť sa s ňou, nájsť si v nej svoje miesto a samozrejme otestovať samy seba - či sme schopní v takomto prostredí pôsobiť dlhodobo, či nás komunita prijíma a ako. Naša pozícia bola spočiatku komplikovaná aj tým, že nie sme prví gádzovia, ktorí v osade pôsobia. Automaticky sa od nás očakávalo, že sa budeme správať tak, ako všetci naši predchodcovia. Osada je vizuálne zaujímavá, takmer denne sa tu objavovali fotografi, filmári, novinári. Prišli nafotili zopár filmov, natočili dokument, nasľubovali hory-doly a už sa nikdy nevrátili. Veľmi dlho nám trvalo, kým si komunita uvedomila, že neurobíme to isté, že sa nás tak ľahko a skoro nezabavia...

Podobne to bolo aj so starostom. Faktom je, že každá nadácia, ktorá sa v Hermanovciach objavila, prišla a odišla. V osade pôsobili ľudia, ktorí sa nechovali veľmi profesionálne a ľudia v obci sú na všetkých „pomáhačov“ Rómom naštvatí a čiastočne aj oprávnené. Vytvoril so starostom tím nám aj preto trvalo rok. V tejto chvíli je našim najdôležitejším a žiaľ jediným partnerom. Ani v obci, ani v obecnom zastupiteľstve nemá vo svojom úsilí riešiť problém rómskej osady podporu. Našťastie, robí pre obec množstvo iných pozitívnych vecí, takže je veľmi

Foto: archiv

mov jamu a zaliat ich v nej vápnom. Samozrejme, boli proti tomu, aby sa niekde v ich dedine nejaké unimobunky umiestňovali. V tom čase sme spolu so starostom pripravovali pre Phare projekt na podporu infraštruktúry v obci a podmienkou jeho podania bola sociálna práca v obci. Preto sme požiadali o pomoc ľudí z vlády. Prišla Jana Kviečinská z Úradu vlády a celú noc sa pokúšala reagovať na výkriky poslancov, ako: My žiadne Phare nepotrebujeme, my nepotrebujeme žiadne peniaze, my sa potrebujeme zbaviť Cigánov. Snazila sa im vysvetliť, čo to znamená pomoc obci a že bez sociálnej práce nijaká podpora z Phare nepríde. Nakoniec sa jej ich podarilo presvedčiť o tom, že financie z Phare chcú, len o tom nevedia a v tom prípade musia chcieť aj unimobunky. Vďaka tomu ich máme postavené hneď vedľa obecného úradu. Bývame tam, pracujeme a v súčasnosti, keďže sú problémy s využívaním priestorov školy, máme tam každý deň aj krúžky s deťmi - varenie, šitie, kreslenie, divadelný.

Napriek ťažkostiam sa snažíme so školou spolupracovať: prispievame finančne na nákup

drámi bola vernisáž aj v hermanovskom kultúrnom dome, nikto s gádzovských rodičov s výnimkou jednej mamičky sa na fotografie svojich detí pozrieť neprišiel. Bežne sa však stáva, že na naše unimobunky búchajú a chcú si kresliť deti nielen z osady. Ide to pomaličky, na nerómske deti „hrajúce sa s nami“ dedina ukazuje prstom.

Keď hovorím o nás, myslím tým dve študentky sociálnej práce, momentálne trvalo bývajúce v Hermanovciach a seba, ktorá tam cestuje dvakrát-trikrát do mesiaca. Vieme už, že jedinou schodnou cestou je systematická dennodenná práca sociálnych pracovníkov a budovanie komunitných centier, ale je často takmer nemožné nájsť niekoho, kto by takúto prácu robil. Je to práca veľmi náročná, emocionálne vyčerpávajúca, pohlcujúca a pre ľudí, ktorí do toho idú s celým srdcom, bez možnosti cesty späť. Je ťažké žiť s tým, že každý deň môžeme dostať svrab a že sa musíme po príchode z práce zakaždým vytriasť od blch, ale pokiaľ sa nám nepodarí takýchto ľudí nájsť, zostanú ľudia v osadách izolovaní a situácia sa bude len zhoršovať. Nám sa v Hermanovciach za dva roky nedarilo motivovať k spolupráci žiadnu z učiteliek. Neboli ochotné pomôcť nám ani pri voľnočasových aktivitách, hoci sme boli ochotní a schopní spolupracovníkom platiť honorár. Jedna z učiteliek sa nakoniec predsa len - napriek veľkému neporozumeniu zo strany kolegov - rozhodla spolupracovať. Od januára vedie skupinku malých detičiek, ktoré nastúpia od septembra do prvého ročníka. Robí to v spolupráci s jednou rómskou mamičkou, ktorá jej deti privedie, odvedie a počas stretnutí pomáha s prekladom. Pokusom o začatie spoločných aktivít sme venovali obrovské množstvo času a energie. Bývalé, ani terajšie vedenie obce neurobilo a nerobí nič pre to, aby sa rómske deti neučili v cigánskej škole, aby neboli prváci automaticky zaradovaní do špeciálnych tried, aby sa mohli prihlásiť na učilišťa, aby ich neučili ľudia, ktorí na deti počas

celej hodiny neprehovorila. Výsledkom je, že štrnásťroční deti nevedia písať a čítať, a to len pre absolútnu neschopnosť učiteľa, ktorý má otca vo funkcii „na školstve“. V tejto chvíli máme problém používať priestory školy na mimoškolské aktivity, a tak nám nezostáva nič iné len sa pokúsiť osamostatniť. Hľadáme prostriedky na kúpu domu blízko osady, kde by sme mohli sústrediť všetky naše aktivity pod jednu strechu.

Jeden z najväčších problémov v mnohých osadách je úžera. Úžerníci sú členovia komunity, ktorí požičiavajú peniaze na úrok. Na veľmi vysoký úrok. Momentálne si v Hermanovciach môžete požičať 500 korún, a vrátite dve tisícky. Úrok sa ešte zvyšuje, ak peniaze nevrátite hneď nasledujúci mesiac. Bežné je fyzické vymáhanie dlhov. Vo februári napadla rodina úžerníkov rodinu v najchudobnejšej

NOVCE

časti osady, strhla sa obrovská bitka, výsledkom bolo päť chlapov ošetrovaných a hospitalizovaných v nemocnici. V čase najväčšieho hladu, povedzme týždeň pred vyplácaním podpory sa nepožičiavajú len peniaze. Úžerníci predávajú v osade chlieb, kurence, cestoviny. Všetko je viac ako dvesto-tristo percentne predražené. Rodiny dostanú tovar za prísľub zaplatenia v deň podpory, keď si to úžerník vyinkasuje spolu s ostatným dlhom. Situácia sa veľmi zhoršila, odkedy sa znížili dávky sociálnej pomoci. Začali sa zadlžovať aj rodiny, ktoré sa dovtedy strážili a radšej týždeň nevarili, ako by si mali počítať. S týmito rodinami sme sa rozhodli pracovať. Vieme, že budú robiť všetko, aby splatili dlh, a dostali sa spod závislosti od úžerníkov. Poskytujeme im na splatenie dlhu pôžičku. Za asistencie autority starostu podpíšeme zmluvu a dohodneme splátkový kalendár. Výsledkom je postupné oddlžovanie momentálne desiatich rodín, ale aj obrovská ostražitosť voči nám zo strany úžerníkov. Sme pre nich nebezpeční, pretože strácajú klientov.

Napriek tomu je situácia v osade z mesiaca na mesiac horšia. Podmienky, v ktorých rómske rodiny žijú, sú stále zložitejšie. Lahostajnosť voči vlastnému osudu sa prehľbuje. Zdravotný stav sa zhoršuje, nie sú peniaze na cestu autobusom k lekárovi. Novorodiatka sa po prepustení vracajú podvyživené späť do nemocnice. Bežná je neidentifikovaná a teda neliečená žltacka, pred pár týždňami sme mali zápal mozgových blán, bežný je svrab, rôzne ekzémy, vši, blchy, ... Stále horší zdravotný stav najmä detí súvisí s hladom. Niektoré rodiny, tie úplne závislé na úžerníkoch hladujú celé mesiace. Presne sa vie, ktorá rodina dnes varila. Deti, ktoré sa nehanbia, si prídu s miskami vypýtať. Tie, ktoré sa hanbia, zostanú hladné. Sú potom agresívne, nevedia sa sústrediť. Začínajú si kraďnúť medzi sebou: drevo, oblečenie, jedlo. Bitky sú pomaly na dennom poriadku. Už malé deti si začínajú prilepšovať požičiavaním peňazí...

Knihu v týchto dňoch vydáva nakladateľstvo G plus G.

Někdy neškodí zalistovat ve starých novinách: „Povodí Vltavy si dost často přeje, aby Prahu postihla povodeň. Mám z ní strach, ovšem na druhé straně pokud nějaká větší voda nepřijde, nikoho to nebude zajímat. Člověk je asi nepoučitelný. Řeší se kolaps pražské dopravy a prostředky na koncepční – přinejmenším stejně důležitou ochranu Prahy před velkou vodou zůstávají mimo pozornost. Menší záplavu bych přivítal, ale bojím se, aby na nás nepřišla rovnou stoletá voda“ – psaly Lidové noviny 16. srpna roku 1995. Citovaly ředitel závodu Dolní Vltava ing. Pavla Uhra.

CO VODA VZALA, CO DALA

O pár řádků dál pronáší prorockou úvahu prof. ing. Pavel Gabriel, DrSc., z Českého vysokého učení technického: „V případě, že nastane stoletá voda, by byla zaplavena velká část Starého Města až k Staroměstskému náměstí, obrovská část Karlína včetně Invalidovny, Malá Strana by plavala až po Karmelitskou ulici, postiženy by byly části Holešovic a Smíchova a také okolí pražských potoků... Sklárky a stavby, dřevo, lehké plovoucí stavební hmoty, boudy zahrádkářů, můstky k lodičkám, vyvrácené stromy, paradoxně často bráněné ekology, to všechno by brala voda a z Negrelliho viaduktu a z Karlova mostu by se staly obrovské bobří hráze...“

V článku Tomáše Pudila se potom hovoří o laboratorních a počítačových animacích a jak tehdy odborníci vzali na projíždku magistrátní úředníky a všechno jim vysvětlili a předali i studii. Říkalo se v ní, že při stoleté vodě poteče do bot i vládě ve Strakově akademii a autoři se těšili, že tahle vidina pomůže k nápravě.

Až na drobnosti se nic nestalo, a tak natelko do bot nám všem.

To jen na okraj dalších úvah. I nyní se totiž rozhoduje o tom, zda si zmáčíme nohy i při příštích „déletrvajících srážkách“. Nejspíš ano. Úpravy krajiny, úpravy toků či tvorba poldrů, ve kterých by se vody rozlévaly bez větších škod, natož pak nějaká globální opatření, která by zklidnila vrtošivé počasí posledních let, nejsou v dohledu. Že by lidé nestavěli v zátopových územích, že by oželeli chaty v údolích řek, toho se taky nedočkáme. Než přece jen se něco děje. Například budoucí Karlín bude mít nejen protipovodňové bariéry. Nové, případně rekonstruované objekty mají mít v přízemí už jen garáže nebo lehce opravitelné provozy a také budovy budou stavěny delší hranou ve směru povodňových vln, aby usnadnily proudění vod. Nový Karlín se už podle tisku rýsuje v úvahách Konsorcia pro Prahu 8, které sdružuje firmy, investory i občanská sdružení. Konsorcium hodlá vystavět 450 tisíc metrů čtverečných kanceláří a stovky komfortních bytů a ke spolupráci hodlá přizvat německé a nizozemské architekty, kteří mají s úpravami po povodních zkušenosti... Doufáme, že to všechno vyjde a zárukou snad může být i jméno p. prof. Gabriela, který byl do tvůrčího kolektivu přizván.

Nicméně v Karlíně budou objevovat dávno objevené. „Staré Město například bylo původně založeno o celou jednu úroveň níže. Zkušenosti z povodní přinutily obyvatele zasypat přízemí a přestěhovat se o patro výš. Proto mají Staré Město i Malá Strana tolik nádherných suterénních prostor. Jsou také stavěny tak, že velká voda do nich vteče a brzy odeče na rozdíl například od Holešovic, nebo Karlína, jejichž pravoúhlá uliční síť se s náporom vody vyrovnává daleko hůř,“ konstatuje ing. arch. Vlado Milunič. Karlín, možná i Holešovice, zdá se, vyrovnají se s povodněmi úspěšně. Konsorcium zřejmě bude mít peníze. A proto může mít i úspěch. Hor-

ší to ovšem bude mimo Prahu nebo i v Praze s drobnými majiteli nemovitostí či bytů v nájemních domech, za nimiž žádné konsorcium nestojí a kteří chtěli do zimy bydlet. Jak stavět, kde stavět a hlavně za co, z čeho opravovat?

Bezprostředně po srpnové povodni se noviny a internetové stránky zaplnily nabídkou tzv. povodňových domů. „Zvláštní, jak domy, deklarované ještě začátkem srpna jako ‚levné‘, ‚zlaté‘

Foto: Reflex

a podobně se během povodně staly ‚povodňovými‘,“ říká ing. arch. Michal Bartošek, jeden z funkcionářů České komory architektů. Ta se proto rozhodla, že vypíše soutěž na opravdický povodňový dům. Nazvala ji Úsporný dům 2002. Výsledky putují nyní ve formě výstavy zaplavenými krajinami a k získání je také katalog. Sešlo se 66 návrhů, ale sám předseda soutěžní poroty ing. arch. Jan Linek je skeptický. „Nevím, zda ty domky a vilky budou mít u stavebníků úspěch. Mnohé z nich vypadají hezky, ale myslím, že do požadované ceny jednoho miliónu či něco málo navíc se dostanou jen tehdy, když lidé budou stavět sami, svépomocí – ale to samozřejmě do zimy nestihnou. Kromě toho jen čtyři z těch šestašedesáti návrhů skutečně počítají se záplavami, takže stojí na nějakém vyšším soklu nebo pilířích...“ – „Stavby z cihel nebo ze dřeva jen na základové desce povodeň lehce podemele. První obytné podlaží by mělo být nejméně nad úroveň stoleté vody, dům by měl být postaven tak, aby kladl co nejmenší odpor proudící vodě...“ doplňuje arch. Bartošek a jistě nám podobně poradí i další zkušený, a možná, že by i nás, nestavaře napadlo totéž. Stačí zdravý rozum. A ten se diví. Kroutí naší hlavou například nad velkorysými slovy z úst ministra zemědělství, který stavebníkům nabídl, že si mohou z lesa odvézt dříví na stavbu, na krovy... tedy zřejmě čerstvé, nevysušené. Nebo nad slovy pana Křečka, předsedy svazu nájemníků, který radikálně požadoval od majitelů zchátralých činžáků s redukováným nájemným v Karlíně a dalších zatopených oblastech nové byty pro nájemníky.

Povodně mnoho odnesly, ale taky přinesly. Doufáme, že přinesly i další várku poznání a zkušeností. Ale lidská paměť je prý krátká. Co se povodní týče, prý tak jedno nebo dvougenerační. A někdy ani to ne. Stačí se vrátit k úvodu tohoto článku. **LADISLAV VENCÁLEK**

Povodňová vlna v našich médiích již opadla, přesto se k povodním vracíme, a to pohledem geologa RNDr. Václava Číleka.

Foto: archiv

Žijeme v období neklidu

„Někdy kolem roku 1995 jsme jako střední Evropa (spolu s částí západní) vstoupili do období povodňového neklidu,“ tvrdí Václav Čílek. „Z historických údajů víme, že většinou trvá kolem dvaceti až třiceti let a během této doby obvykle přichází jedna až tři větší povodně a řada menších. Dá se téměř s jistotou říci, že povodně budoucnosti budou nejspíš větší než ty minulé. Proč? Lesy nedokážou zachytit tolik vláhy, krajina také ne a co víc – přibývá vybetonovaných ploch, takže staré dělení na stoletou, pětisetletou apod. vodu ztrácí opodstatnění...“

A navíc – skutečně velké povodni se čelit nedá, konstatuje. Objem vody, který proteče během velké povodně, odpovídá několika desítkám přehrad. Ty mají navíc pro zachycení vody jen velmi malý prostor, pouze něco mezi deseti až dvaceti procenty svého objemu.

Co tedy s řekou?

„Úplně nejlepší je, když se má kam rozlévat. Rakušané jdou tak daleko, že stěhují osady dál od řeky. To u nás zatím nejde, lidé nemají peníze a obce pozemky nebo dobrou vůli, aby jim je poskytl, chybí také peníze na vybudování nových inženýrských sítí. Takže lidé jsou nuceni se skřípěním zubů stavět na stejném místě s rizikem, že zažijí další povodeň.“

Jak tedy stavět...?

„Snad po způsobu našich pradědů. Například barokní mlýny – a obecně barokní domy – většinou bývají povodněmi poškozeny jen málo. Znamená to orientovat dům delší stěnou podél směru toku – tehdy bylo běžné mít jedny dveře, kudy voda vtékala, a druhé, kterými vytékala. Stavět dobré základy a počítat s tím, že první patro může být zaplaveno. V Třebíči jsem viděl ve dveřích zárubně se zářezy, do kterých se v případě potřeby vsouvají prkna... Zdá se, že dobře jsou postaveny některé vesnice či města v Polabí – Čelákovice nebo Přelouč. Všechno je na návrších, deset až dvanáct metrů nad řekou. Nebo na Berounce – historické středě obcí, například Řevnic, jsou velmi daleko od řeky. Ale někdy ani to nepomůže. Velmi mne zaskočilo zaplavení Prachatic, které leží poměrně vysoko nad nevelkou říčkou. Ale nad nimi se zdvihá masiv Šumavy a od Libínského sedla vede údolí dalšího potoka, a ten spláchl dřív připravené na zimu. Z něj se udělala bariéra, voda se za ní nejprve nahromadila a poté ji prorvala a vyplavila střed města, který leží prokazatelně mimo jakýkoli kontakt s vodou. Další příklad nečekaného bylo drama, které kvůli přeplněným rybníkům prožívali lidé okolo Třeboně, o čemž se bohužel moc nemluvalo, protože povodňové zpravodajství bylo velmi pragocentrické. Co se týče Prahy, staroměstský kostel sv. Mikuláše nebo kostel sv. Jiljí mají přesně tolik schodů, aby se tam povodeň prostě nedostala. Problém je, že třeba v takové čtvrti, jako je Karlín, už nejde udělat nic jiného, než vymyslet velmi dobrou centrální ochranu. Kamarád z Karlína mi líčil začátek tamní povodně: stál na ulici a nejdřív slyšel syčení mezi dlažebními kostkami, pak se objevovaly bublinky a nakonec se ozývaly rány

a začaly lítat poklapy kanálů, které se rychle změnilo v gejzíry a během dvaceti minut zaplavily celou ulici. Tedy žádná povodňová vlna, ale zpětné zatopení kanalizací.“

Spodní voda – kudy přišla?

„Mezi 16. a 19. stoletím fungovaly lokální stoky – od každého domu zvlášť – a teprve koncem 19. století vznikala centrální kanalizační síť. Tehdy byly všechny staré stoky odříznuty a zapomenuty. Některé z nich jsou vyplněny sedimenty, jiné mají volné prostory a právě těmi se voda téměř okamžitě dostává desítky nebo i stovky metrů od řečiště.“

A průnik současnými sítěmi?

„V zásadě mohou nastat tři případy. První, že moderní kanalizace netěsní a vede povodňovou vlnu, druhý – netěsnící potrubí s tlakovou vodou, kde unikající voda vymílá dutiny vedle potrubí. A konečně třetí případ, nové inženýrské sítě – může to být třeba plynové potrubí – jsou nedostatečně zahrnuté a voda snadno proudí v jejich okolí. Proto se v Karlíně nejvíce propadaly ty chodníky, kde byl před rokem překopáván plyn. Obecně jsou nebezpečná místa, kde se proud zužuje. Tam se zrychlí tok, a když má rychlost kolem dvou a půl nebo tří metrů za sekundu, vznikají velké vlny, protože tekoucí voda naráží na stojatou a ta se vybouluje. A v těchto lokalitách roste zrychlení druhou mocninou, což znamená, že když se jen o málo zrychlí tok, tak už nebere písek, ale dlažební kostky. A když je zrychlení dostatečně velké, objevují se věci, které jsou mimo zkušenost – například že při povodni plavou tvárnice. Znamená to, že od určitých rychlostí proudy přestávají platit empirická pravidla. Takže plavaly nejenom jednotlivě, ale zcela plynule i celé kubické metry tvárnice zabalených do igelitu.“

Existují zkušenosti, které by mohly pomoci?

„Zkušenost je v zásadě nepřenosná, ale přesto: dobří jsou Holanďané a Němci, tam bych – spolu s Rakouskem – hledal nejvíce. Jednak je to blízko a jednak se tomu dlouho a seriózně věnovali. Jiná věc je, že my nemusíme zas tak moc hledat, protože většina řešení je skutečně zjevná: zadržet vodu a dát jí prostor. V mnoha případech by možná stačilo, aby se pár rozumných lidí sešlo, společně prošli svůj úsek řeky a přemýšleli, co a jak tam funguje.“

A máme už snad vlastní zkušenosti. Povodně na Moravě v roce 1997 přece jen vedly k tomu, že krizové štáby i záchranáři reagovali mnohem lépe a pružněji, než kdyby jich nebylo. Morava tak do určité míry zachránila Prahu. Mimochodem k těm záchranářům: fakt, že žili nebezpečně, málo spali a celkově fungovali ve špatných podmínkách, se dá samozřejmě očekávat. Ale mnohem horší jsou reakce nervózních lidí, kteří o všechno přišli. Záchranáři toho vydrželi daleko víc psychicky než fyzicky. Asi by se taky mělo mluvit o sousedech – Němci a Rakušané v podstatě bez řečí sbírali peníze, přijížděli do Prahy a odevzdávali je potřebným lidem nebo do kostelů. A co je důležité, v Německu nezaznělo: ti blbí Češi si tak zhuntovali krajinu, že povodně jsou teď velké a ničivé a jak my Němci k tomu přijdeme. Možná že máme lepší sousedy, než si myslíme.“

A lidská zkušenost?

„Když mluvíte s postiženými lidmi, tak opakovaně říkají: když začne pršet, hned dostanu strach – to jsem nikdy dřív neměl. To, že si o něčem povídáme, se do paměti kóduje naprosto povrchně. Informace verbálního rázu neovlivní skoro nic. Ale autentický zážitek se často vrací třeba ve snech a výrazně ovlivňuje naše chování. A snad jsme si uvědomili, že nejsme úplně pány ve svém vlastním domě, jsou tady živly a my s nimi musíme nějak počítat. Jiná otázka je, zda napříště lidé uvěří autoritám – například příštím pražskému primátorovi, nebo co udělá pád mýtu o pražském metru a civilní obraně.“

A zisky?

„Doufám, že změněný pohled na armádu. Samostatní velitelé a vojáci na jednu dokázali udělat obrovský kus práce a pomoci lidem. Druhá věc, která je skoro zázračná, jsou nevládní organizace – vzdýř před několika lety tady vůbec nebyly a dnes fungují lépe než ty vládní. A další velmi důležitý přínos je, snad, pozměněný pohled na roli EU. Přírodní katastrofy jsou lokální – avšak peníze se sbírají kontinentálně. Snad je už zřejmější, že EU může nejen pomoci, ale může fungovat i jako určitý typ nadregionální a nadnárodní pojistky, a to pojistky proti katastrofám daleko horším, než byly letošní povodně. Má na mysli například ekonomickou krizi – třeba takovou, jako byla v Argentině. Ta stála několik celoročních národních důchodů, životy stovek lidí, přinesla řádění pouličních gangů, několikánásobně vyšší počet sebevražd apod. Takže i hodně velká povodeň na Vltavě je nesporně menším rizikem než riziko latentně skryté ve sféře ekonomiky a politiky...“

PAVEL HLAVATÝ

Nový časopis pro náboženství, kulturu a veřejný život

Teologie & Společnost

Časopis

Teologie & Společnost

**vychází šestkrát do roka
v rozsahu 48 stran formátu A4**

Přehled témat ročníku 2003:

1. Izrael zápasící, trpící
2. Kulturní boj v moderní době
3. Paradoxy utopického myšlení
4. Stát, národ a symboly identity
5. Vojna a mír
6. Křesťanství a česká politika

Ukázkové číslo časopisu vám zašleme zdarma. Cena jednoho čísla je 59 Kč.

Roční předplatné (6 čísel) činí 300 Kč. Roční sponzorské předplatné činí 500 Kč.

Adresa redakce, objednávky, ukázkové číslo zdarma:

CDK, Venhudova 17, 614 00 Brno, tel./fax: 545 213 862, e-mail: cdk@iol.cz, www.cdkbrno.cz

HOST

měsíčník pro literaturu a čtenáře

osobnosti, kritika, poezie, próza,
překlady, aktuální informace,
ankety, eseje, rozhovory,
polemiky, fotografické profily,
literární historie, recenzní příloha,
příloha světová literatura

Michal Ajvaz, Jan Balabán, Václav Bělohradský, Petr. A. Bílek, Petr Borkovec, Vratislav Brabeneč, Eugen Brikcius, Jiří Drašnar, Ota Filip, Sylva Fischerová, Viola Fischerová, Jiří Gruša, Alexander Hammid, Ivan M. Havel, Daniela Hodrová, Martin Hilský, Martin Hybler, Věra Chase, Bohdan Chlíbec, Květoslav Chvatík, Jan Jandourek, Slávek Janoušek, Josef Jařab, Ivan Jelínek, Ivan Jirous, Věra Jirousová, Vladimír Justl, Petr Kabeš, Václav Kahuda, Zeno Kaprál, Dušan Karpatský, Jan Knap, Jan Koblasa, Petr Kofroň, Pavel Kohout, Pavel Kolmačka, Zdeněk Kožmín, Petr Král, Jiří Kratochvíl, Vít Kremlička, J. H. Krchovský, Jiří Kuběna, Ludvík Kundera, Milan Kundera, Věra Linhartová, František Listopad, Roman Ludva, Martin Mainer, Zdeněk Mathauser, Jaroslav Med, Ivan Medek, Věroslav Mertl, Petr Motýl, Alena Nádvorníková, Jaromír Nohavica, Jiří Olič, Fanda Pánek, Jiří Pelán, J. A. Pitínský, Pavel Raisenauer, Josef Rauwolf, Martin Reiner, Břetislav Rychlík, Ivan Slavík, Andrej Stankovič, Viktor Stoilov, Václav Stratil, Milan Suchoň, Karel Šiktanc, Josef Škvorecký, Jan Štolba, Jana Štroblová, Ivan Štrpka, Pavel Švanda, Miloslav Topinka, Jáchym Topol, Jiří Trávníček, Jan Trefulka, Bogdan Trojak, Vlastimil Třešňák, J. F. Typlt, Milan Uhde, Petr Váša, Zdeněk Vašíček, Jiří Veselský, Michal Viewegh, Ivo Vodseďálek, Václav Vokolek, Ivan Wernisch, Karel Zlín, Jiří Žáček

**Staňte se
našimi
hosty!**

Objednávky předplatného na adrese: Host, Přizova 12, 602 00 Brno;
tel.: 543 216 807 (809), e-mail: redakce@hostbrno.cz; www.hostbrno.cz

Manželé Alvin a Heidi Tofflerovi zřejmě na svých slavných knihách spolupracovali od samého počátku, ale jejich první bestseller *Šok z budoucnosti* (1970) vyšel ještě jen pod jménem mužovým. Okamžitě se jím zařadili mezi první desítku světových futuristů – jak si oni sami říkají – nebo prognostiků, jak se za totality začalo říkat u nás, abychom se tím distancovali od „buržoazní futurologie“.

I jejich poslední kniha *Nová civilizace* (1994) vyšla se jmény autorů v pořadí nejdřív on, potom ona. Soudobý feminismus mnoha svými myšlenkami sice dokonale zapadá do vize nastupující civilizace třetí vlny, kterou ve svých knihách ohlašují (1. vlna – změny spojené s nástupem

podivu – vyhýbají pojmu „občanská společnost“. Mají za sebou ranou marxistickou epizodu a také cosi, co marxisté za sebou naopak většinou nemají – několik let dobrovolně strávených v továrnách. Z té jejich mladistvé fáze se datuje jejich vhled do skutečné podoby práce, již se většina lidí živí, ale i jistá posedlost triadickým schématem. Naštěstí odvrhli Hegelovo pojetí sebe sama a jeho vlastní doby jako syntézy všech syntéz a stejně tak i chybný závěr Marxův, že svět ze všeho nejvíc potřebuje politickou revoluci. Jsou zastánci radikální otevřenosti, ale místo toho, aby o ní po existencialisticku mlhavě řečnili, nalézají, popisují a dešifrují jeden její konkrétní případ za druhým.

ty, pracují na nových zakázkách. Spíše než vědci jsou mimořádně odborně připravenými konzultanty a publicisty.

Jejich jazyk se vyznačuje neustálým prostřiháváním mnoha slohových poloh: některé kapitoly mají ráz stručných dějin určitého fenoménu, jiné by se daly chápat jako esej z filosofie dějin, najdeme tu komentované přepisy rozhovorů, teoretické syntézy, popisy nových sociokulturních jevů, reportáže akčního typu připomínající *Life* (Alvin do tohoto týdeníku ostatně kdysi psával), ale také intelektuální polemiky, nechybějí stránky bližící se satíře... Pro překladatele (to říkám po dvou knihách) je tato stylová mnohvrstevnost lahůdkou, často jsem si ale mohl vylámat chrup

Foto: archiv

Tofflerovi za jednocestným zrcadlem

pluhu, 2. vlna – změny spjaté s mechanickými stroji, 3. vlna – změny související s informační technologií), ale dá se říci, že feminismus formou své sebe prezentace spíše jen berou na vědomí, než že by byli jeho předvojem.

Tento detail je pro ně příznačný. V žádné oblasti nejsou aktivisté. Nespojují se s žádnou ideologií, politickou stranou ani hnutím. („Nejsme republikáni ani demokraté,“ říkají v *Nové civilizaci*, „nejde jen o spory republikánů s demokraty ani levic s pravíci, a dokonce ani liberálů s konzervativci, jde o něco významnějšího.“) Jsou angažovaní, ale způsobem, který si do značné míry určují sami.

Nejsou ale ani striktně neutrální. Jejich popisy znají zaujaté vzrušení. Dokážou nám vylíčit strojovou civilizaci druhé vlny jako obludu – ovšem terprve od té doby a v těch místech naší planety, kdy a kde se stává „zastaralou“ oproti nově nastupující informační třetí vlně. Tu pak líčí jako cosi, co je sice nezadržitelné – jako „zákonitost“ – ne však předem dané. Nepromítají do humanitní roviny myšlenkové schéma přírodních zákonů, které nemají výjimky, ale zachycují tuto nastupující strukturu jako nehotovou. Její dynamiku chápou jako větvenou a v tom, zda to bude vývoj k horšímu nebo lepšímu, spatřují výzvu pro všechny dnes žijící. Specifikum této nově nastupující civilizace pak mimo jiné je, že je **demasifikovaná**, což znamená, že každý jednotlivec může reálně přispět svým osobním postřehem nebo nápadem k jejímu formování.

Tento model myšlení a jednání nazývají **participativní demokracií**. Přitom se – tak trochu ku-

Neučí lidi formulám ani nové terminologii, popravdě řečeno ani nebudují soustavnou vědeckou teorii, ale zjišťují vnímavost pro dvojí: pro to, jak věci skutečně jsou, a zároveň pro to, jaké jsou potenciality současného stavu. Jejich oči by se daly přirovnat k rentgenu, který pod povrchem každodennosti odhaluje hlubinné spojitosti a s jejich rozpoznáním naplnitelné/odvratitelné možnosti. Analogicky k Millsovu pojmu „sociologická imaginace“ by se vzhledem k jejich neustálému vztahování se ke konkrétnímu kontextu dalo hovořit o **sociálně ekologické imaginaci**.

Podobně jako s feminismem je to u Tofflerových i s dalším fenoménem typickým pro nastupující civilizaci, s neziskovými organizacemi. V knize *Válka a antiválka* (1993) věcně ukazují, jakou nezastupitelnou roli sehrávají některé z těchto organizací na poli „antiválky“, tedy prevence války a zmiřňování jejich průběhu a následků, ale nevidí v nich žádný všelék ani nepatří k jejich hybatelům. Naopak je najdeme jako zakladatele poradenské firmy Toffler Associates, Inc. (<http://www.toffler.com/default.shtml>), která o sobě říká: „Pomáháme firmám a vládám vytvářet jejich budoucnost v rychle nastupující ekonomice třetí vlny.“

Všechny jejich práce se opírají o obrovské literární zázemí. Nejsou to jen odborné knihy a studie, ale často i novinové články. Takřka výlučně odkazují na literaturu v angličtině, takže lze předpokládat, že v jiných jazycích nečtou. Podstatné na jejich práci s prameny nicméně je, že nikdy nepišou jen „knihy z jiných knih“. Neustále cestují, nahrávají si mnohahodinové rozhovory s exper-

(= uříznout si ostudu) na neustálých odkazech a narážkách na realie amerického života. Protože jsem v této zemi nikdy nebyl, dopadlo by to s překlady špatně nebýt amerického přítele českého původu Jana Mlíječkovského, který mi k mým dotazům postupně poslal sbírku glos, jež by se dala číst jako studie o tom, co všechno v Evropě na rozdíl od Ameriky (někdy naštěstí, někdy bohužel) nemáme.

Podobně odměření jako k feminismu a neziskovým organizacím jsou Tofflerovi i vůči jevu, který je snad nejvíc ze všech vtělením konceptu třetí vlny, k internetu. Žádné domovské stránky, žádná interaktivita, žádná e-mailová adresa. Tofflerovské odkazy najdete na <http://www.alteich.com/tidbits/t071700.htm> (žel když jsem je zkoušel, velká část z nich zrovna nefungovala). Pohořel jsem, když jsem se pokoušel nalákat je na Forum 2000 a na tiskovku při příležitosti vydání překladu jejich knihy, neodpověděli mi ani slovem na otázky pro dálkový rozhovor. Připadají mi, jako by sledovali náš svět zpoza jednocestného zrcadla, které používají psychiatři: tedy za kterým je my vidět nemůžeme, ale oni nás ano.

Možná je to dobře. Alvin (*1928) a Heidi (*1929) jsou ve věku, kdy už musejí myslet na to, jak šetřit síly. Vůbec bych ale nevyučoval, že jejich triologie *Šok z budoucnosti–Třetí vlna–Posun moci* dostane čtvrtý díl, na který si udělali čas právě díky svému odstupu od mediálního víru. A není vyloučené, že se jim podaří opět dokázat světu, že neviděl to, co po přečtení jejich knihy dokáže vidět každý.

BOHUSLAV BLAŽEK

Časopis **Střední Evropa**

K časopisům, o kterých bychom měli vědět, patří revue *Střední Evropa*. O zvolené problematice referuje z více úhlů, ale na rozdíl od časopisů, jejichž redakce se tváří nezaujatě, o stanoviscích *Střední Evropy* nemůže být pochyb. Jde o konzistentní konzervativní přístup, který chce být protiváhou vůči dnešnímu pokleslému myšlení. Redakce se zároveň vymezuje vůči některým typům liberalismu, které zjednodušují a stávají se ideologií.

Střední Evropa, číslo 112, má jako nosné téma: *Role církví a občanská společnost*.

„V západních společnostech probíhá vlna nového promýšlení vztahu demokracie a občanské společnosti k náboženství a církevním organizacím. Západ si uvědomuje, že demokratické instituce, principy lidských práv a jejich účinná obhajoba před ohroženími nejrůznějšího druhu nejsou možné bez živého vztahu k náboženským – křesťanským a židovským – kofenům jeho civilizace.“

Tak začíná úvodní poznámka šéfredaktora Rudolfa Kučery – jde o to ukázat, že kultura, ve které žijeme a která vytvořila ideály i praxi občanské společnosti, je neoddělitelně spjata s židovským i křesťanským myšlením.

Pokusím se nastínit základní teze dvou zásadních příspěvků: *Davidova Novaka* a *Thomasa Molnara*.

David Novak učí na katedře židovských studií na universitě v Torontu. Je praktikujícím Židem a ukazuje, že rozdíl mezi Židy a křesťany je sice zásadní, ale umožňuje využívat společný kulturní prostor. Židé a křesťané patří k euroamerickému světu a podíleli se na jeho formování. Židé ani křesťané nemohou souhlasit s tím, že moderní státy se staví nad člověka s jeho vyznáním. Protože se Novak cítí být příslušníkem národa Smlouvy, odmítá koncepci společnosti, která nezná závazky a přesah přes každodennost. Citlivě indikuje, že zastánci sekularismu nemají žádné nástroje na to, aby omezili moc státu a se zcela mimořádným vzhledem rozebírá povahu současných dogmat o individuálním vlastnictví a individuálních právech na rozhodování o sobě.

Novak neteoretizuje o dějinách nebo povaze občanské společnosti, zajímá jej praxe: jak zachovat svobody a hodnoty spojené se současným životem občanské společnosti, a jak se vyhnout tomu, aby židovství a křesťanské náboženství bylo zneužito a manipulováno ve světě, který spěje ke konfliktu kultur.

Thomas Molnar, profesor filosofie narozený v Budapešti a žijící v USA, postupuje jinak. Systematicky probírá pradávno téma tří pilířů moci: palác, chrám – a občanská společnost. S mírným zjednodušením, které odpovídá povaze eseje, ukáže, proč ke klasické

dvojici „náčelník–šaman“ přidává třetí prvek, společnost obchodníků, měšťanů. Poukazuje na nárůst vlivu občanské společnosti, důkazem toho je počínání soudců a kněží. Soudci ještě nosí taláry a faráři pluviál, ale i oni již „v civilu“ používají měšťanské oblečení. Autor ale upozorňuje, že identifikace společnosti s „občanskou společností“ může být zhoubná a že „palác“, „chrám“ a „občanská společnost“ musejí hledat trvalejší podobu vzájemných vztahů a nové cesty ke stabilitě.

Nejbližší realitě našeho neziskového sektoru měl být text Michaely Freiové. Bohužel není dostatečně hluboce založen. Opírá se o studii Rogera Scrutona „Význam neziskového sektoru“, který prý rozlišuje mezi „starými dobrými charitami“ a „mocenskými nevládními organizacemi“. Autorka je velmi kritická především vůči „samozvaným“ představitelům neziskových organizací, které se pokoušejí o globální politiku. Nedaří se jí však postihnout podstatné – jak tedy v prostředí neziskových organizací oddělit koukol od pšenice. Její příspěvek by však mohl otevřít diskusi na toto téma.

Střední Evropa 112 přináší i další články vztahující se byt okrajově k danému tématu. Čtenář jistě některé z nich ocení jako dokreslení celého obrazu. Pro ty, kteří chtějí mít pohled ještě širší, doporučuji k nahlédnutí také číslo 111 – „Etika a svoboda“, ale sondou se pro čtenáře může stát prolitování kteréhokoliv z předchozích čísel. **JOSEF ŠTOGR**

Střední Evropa: revue pro středoevropskou kulturu a politiku, vydává čtvrtletně Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, šéfredaktor Rudolf Kučera, Vyšehradská 2, 128 00 Praha 2. Cena jednoho čísla je 95 Kč. Časopis vycházel již v samizdatu, letošní ročník je osmnáctý.

Revue **Prostor**

Již dvacet let vychází revue *Prostor* (v letech 1982–1989 jako samizdat). Časopis je černobílý, obálka má barvu navíc. Grafická úprava využívá klasické postupy. Střídmost, tak vzácná na českém časopiseckém trhu, nebrání obsahovému rozpětí. Časopis usiluje o nekonvenční pohled na aktuální problémy doby a všímá si širších souvislostí společenského dění. *Prostor* má podtitul společensko-kulturní čtvrtletník a stejně jako *Střední Evropa* se věnuje jednomu tématu či problému, který zkoumá z mnoha úhlů a pohledů, což si běžné časopisy nemohou dovolit.

Poslední 54. číslo je zasvěceno tématu *Zrychlování života – zrychlování času*. Diskuse a úvahy o tom prolínají celým *Prostorem*.

Téma otevírá provokativní stať Blumfelda S. M. o čase, který začal kroužit na místě. „Již žádné další začátky nového, pouze zadržnutí, opakování, opakování, opakování. Již skutečně nic nového, ale ani nic starého, jen předstírání vývoje, předstírání času,“ píše. Mezi autory je Jan Sokol, Tomáš Vystrčil či fyzik Ludvík Bass, kteří odpovídají na otázku, jak osobně vnímají současnou rychlokulturu, jejímž symbolem je mobil. Zajímavý je astrofyzický esej Romana Erbeny o krácení času a stať Miloslava Krále o synchronicitě jakožto Boží bezčasovosti, tedy o zvláštním souběhu událostí, které se nedají příčinně vysvětlit tradiční karteziánsko-newtonovskou vědou. Na stať navazuje rozhovor s M. Králem, který originálně propojuje poznatky moderní vědy, hlubinné psychologie a křesťanské teologie.

Časopis patří k tomu nejlepšímu v oblasti naší časopisecké kultury. Je kultivovaný, velmi dobře poskládaný. Texty ve valně většině nabízejí podnět k zamyšlení, nejsou určeny ke krátkodechému glosování.

Adresa redakce: Revue *Prostor*, šéfredaktor Milan Hanuš, adresa: Politických vězňů 15, Praha 1, 110 00 Praha 1, 222 248 052, e-mail: revue.prostor@atlas.cz **(ahk)**

Tibetské listy

Tibetské listy mají podtitul nezávislý čtvrtletník pro věci tibetské a jsou vydávány občanským sdružením *Lungta*. Na poměrně malé ploše přináší koncentrované a přitom kvalitní informace o Tibetu, jeho minulosti i současnosti.

V pravidelných rubrikách redakce přináší rozhovory se zajímavými osobnostmi z ČR, které mají nějaký vztah k Tibetu (lékař praktikující tibetskou medicínu, filmový režisér natáčející v padesátých letech v Tibetu a jeho syn, který se o desítky let později vydal po jeho stopách ad.), drobné zprávy ze světa věnované tibetské problematice, stručnou historii země na pokračování, informace o tibetských exilových vládních i nevládních institucích a kontakty na ně, zprávy o porušování lidských práv v Tibetu a výpovědi obětí mučení, recenze na dostupné produkty tibetské kultury (výstavy, filmy, CD apod.), projevy, vyjádření a drobné texty J. S. Dalajlamy, profily českých neziskových organizací věnujících se z různých úhlů Tibetu, zajímavé monotematické materiály (duchovní hierarchie Tibetu a vývoj tamního náboženství, vznik a historie tibetských novin a časopisů, tibetština ad.), tibetské recepty i pohádky apod.

Skromně vyhlázející časopis s černobílými fotografiemi je vyvážený, nepreferuje ani nevylučuje drastické či tragické informace a snaží se představit Tibet ve vši jeho složitosti. **(ph)**

Vážení přátelé,
Vaší ctěné pozornosti nabízíme
novinky internetového časopisu *Lumír*,
který najdete na adrese
www.3glav.cz/lumir

Docela rád bych zmínil téma, které jsem už několikrát glosoval. Ale řekl jsem si, že když člověk vlastně o něčem mluvil v dobrém úmyslu a pro účel, který si rozhodně pozornost a péči zasluhuje, pak není opakování na škodu. A tak se tedy vracím k tématu frekventovanému – nicméně bez zřejmého efektu.

Nejprve pohled zvenčí. Sešli se dva ministři, český a slovenský, rokovali o romské otázce a domluvili se nějak, tak se to aspoň zdálo, tak to vypadalo. Dále tu byla několikrát se opakující aféra

peníze, aby tam mohli také, nebo až trochu dorostou. Přičemž vzor mají před očima – hery a jejich návštěvníky. Hned vedle heren jako houby po dešti rostou zastavárny. Tam mohou tihle mladí lidé nosit k zastavení nebo prodeji věci, které nepotřebují, ale také ty, které ukradnou doma nebo kdekoliv jinde. Ta touha hrát, navštěvovat hery a utrácet peníze je vede k tomu chovat se stejně jako ti dospělí nebo výrostci, které před sebou každodenně vidí jako dostižné vzory. Jen někde něco šikovně splašit a dát do zastavárny.

Foto: archiv

s pokusem Romů, resp. jen některých, samozřejmě, do zemí, kde by necítili diskriminaci, nebyli by ohroženi a – opět pro některé by požívali výhod bohatších zemí a jejich sociálního systému, zkrátka, měli se tam lépe, aniž by se museli nějak zvláště namáhat. Čili – důvody byly různé, některé opodstatněné a poctivé, jiné méně hodnotné a uznání hodné.

A nyní pohled takřkajíc zevnitř. Bydlím v brněnském Bronxu, to je okruh ulic kolem Cejlu, Bratislavská, Francouzská a ještě pár dalších. V této čtvrti či v tomto okruhu částečně bydlím nebo se aspoň nějak pohybuju od druhé půle šedesátých let. Mohu konstatovat, a to přestože se opravují některé domy, a to hlavně soukromou iniciativou, že se poměry značně zhoršily. Ano, je tu sice též i romské kulturní a vzdělávací středisko, pořádají se zde opět v jiném sálku např. výstavy a různé akce. Na druhé straně tu vznikl, vlastně jakoby s tendencí vytvořit či udržet zde jakési ghetto, dům pro neplatiče. Večer, když se vracím domů, procházím kolem heren, je jich snad už kolem osmi. Venku se houfují mladí lidé, kouří, pokřikují na sebe a dívají se okny do heren dovnitř, do modravého světla lidských akvárií. Čekají, až seženou nějaké

V proluce vchodu do bývalého kina Lípa a posléze mládežnického klubu, nyní budovy zčásti opuštěné, stojí za chladného večera několik postav a choulí se do bund a kabátů, až po obočí mají zakrytou tvář. Fetují tam toluen nebo něco. I když jsem si původně myslel, že je jim zima. Za dne zase, jiný den ráno, jdu po Bratislavské. Malý hoch, asi desíti–jedenáctiletý mě prosí o peníze, nebo spíše žádá. Když mu nechci dát, nabízí mi orální sex, a když ani s tím neuspěje, pak vyhrožuje, ovšem z bezpečné vzdálenosti.

Docela by mě zajímalo, kolik je v této oblasti sociálních pracovníků, těch, kteří se věnují mládeži, kolik je tam street-workerů, jaká je šance mladých Romů, ale ne jenom jich, dostat se z bludného kruhu nevzdělanosti, kriminality a drog, v tom prostředí, které tam je, které se tam ještě rozrůstá a bují, aniž jak se zdá, to někomu nějak zvláště vadí. Protože si myslím, že jinak by přece nebyl takový vývoj vůbec možný! A to je kousek od středu města, mezi Janáčkovou operou, dětskou nemocnicí, palácem IBC... Je to časovaná bomba, o které víme, ale doufáme, že její výbuch zasáhne někoho jiného.

ARNOŠT GOLDFLAM

Skepse i ke skeptikům...

Již po dvakrát jsme v této rubrice hovořili o aktivitách občanského sdružení Sisyfos. V č. 5 jsme například uvedli jména jedinců a institucí, které Sisyfové ocenili Bludnými balvany – od Sisyfů je dostávají ti, kteří se ponejvíce zasloužili „...o šíření pavěd, jako je alternativní medicína, astrologie, okultismus, parapsychologie, proutkařství, spiritismus, ufologie, výzkum geopatogenních zón apod.“

Koutek skeptiků, který jsme v našem časopise zavedli, vyvolal odezvu některých našich spolupracovníků i širší veřejnosti. Ne, neozvali se potřešení, kteří od Sisyfů dostali Bludný balvan, například PhDr. Marie Říhová, která do rádia řekla: „...pokud se setkáte s takovým dítětem, které nemá ruce nebo nohy, a zjistíte, že to byl v minulém životě gestapák, který házel děti do plynu, tak na jednu vidíte, že je všechno, jak má být...“

Skepse ke skeptikům nepochází z těchto kruhů. Ostatně poslechněme si, jak své protivníky vidí sami skeptikové. Pavel Vachtl na www. stránkách Sisyfa píše: „Klub Sisyfos je v Čechách vystaven cílené diskreditační kampani ze strany především postmodernisticky orientovaných novinářů, preferujících de facto vědecké a iracionální přístupy oproti vědě, někdy i přímo pseudovědu jako takovou – články tohoto typu se objevily například v Reflexu a v Lidových novinách. K této diskreditační vlně se někdy připojuje i jistá část redakce a někteří autoři z okruhu přírodovědeckého časopisu Vesmír...“

Co tedy má proti skeptikům „jistá část redakce“ časopisu Vesmír?

Šéfredaktor Ivan Boháček říká, že skeptici i jejich protipól – lidé, kteří věří, stručně řečeno, na nadpřirozené – patří k táborům, které sotva kdy najdou společnou řeč a v podstatě ji ani nehledají. Oba tábory si vedou svou a žádný nepřízná, že na obou stranách mohou být věci složitější. „Skeptici samozřejmě dělají mnoho dobré práce, například při odhalování šarlatánů a podvodníků, na druhé straně některá jejich vyjádření nezůstávají v rovině vědeckého rozboru, ale jako by balancovaly na jemné hraně osobního odsudku a – řekneme to na rovinu – i kádrování. Vyjádření typu – jak může takový člověk učit na Karlově universitě tento nádech mají,“ říká Ivan Boháček a dodává: „Pokud se zabývají evidentními podvodny a lidskou hloupostí, respektují je jako občanské sdružení lidí, kteří na to mají chuť a čas. A dokonce si jich vážím za to, že tomu jsou ochotni svůj čas věnovat. Těžko je však mohu brát vážně, pokud si činí nárok být arbitrem ve vědeckých sporech.“

I v tom bude možná jeden z balvanů skeptických úrazů. Skeptikové zkrátka jako by někdy překračovali mez věcné diskuse a argumentace. Copak to na nás vane z článku Čeňka Zlatníka o waldorfské pedagogice? Prof. Zlatník ji charakterizuje jako „...iracionálně založenou pedagogiku začleněnou do absurdního, okultního obrazu světa.“ Upozorňuje, že „v souvislosti s populistickou protivědeckou vlnou je znovu křížena a na odív stavěna Steinerova antroposofie,“ (ze které waldorfská pedagogika vychází) a v závěru vyzývá: „Nebudme k tomuto napadání kultury lhostejní.“

Nedýchl na nás hon na čarodějnice?

Je ale také pravda, že Čeněk Zlatník v dovětku ke svému článku uvádí, že se nebrání diskusi a že waldorfské pedagogy několikrát k debatě vyzval, ale oni neměli zájem, ba přímo nechťeli.

Co na to waldorfsťáci?

Potvrzují slova prof. Čeňka Zlatníka. Nechtějí diskutovat. Neobávají se prý o své argumenty, ale... „Byla by to nerovná diskuse. Kdo zná waldorfskou pedagogiku a její propagátory? Co se o nich ve veřejnosti ví? Vždyť když se skeptikové zaštití takovými jmény – fyzika Jiřího Grygara, neurofyziologa Františka Koukolíka, či filosofa Egona Bondyho, pak je vítězství už z poloviny jejich...“

Zdá se, že diskuse by byla ale potřebná.

Nesměla by ovšem probíhat tak jako v Radiofóru Českého rozhlasu v sobotu 9. listopadu, kde se jako atraktivní a už od rána inzerované posluchačské téma probíraly geopatogenní zóny. Paní redaktorka zpovídala Jiřího Grygara jako jejich odpůrce a jako protiváhu geofyzika Evžena Andrese. Udělala to šikovně, s co nejmenšími výdaji a ztrátou času. Natočila každého v jednom kuse, pak to rozstříhala, aby to vypadalo, jako že diskutují. Ale každý si povídal to své a nesetkali se. Nejen u mikrofonu, ale ani u jádra věci.

LADISLAV VENCELEK

Regionální znamená autentický

Vládní pokus o razantní rušení regionálních tratí v roce 1997 vedl ke vzniku Koalice za záchranu železnice, ve které se ke spolupráci sešly obce, železniční odbory, intelektuálové (profesor Erazim Kohák se stal předsedou) a neziskové organizace. Toto zájmové ad hoc uskupení tenkrát zvítězilo, ale kromě přímo postižených už dnes málokdo ví, co že se to vlastně podařilo zachránit.

Kniha Stanislava Pavlíčka o místních dráhách v Čechách, na Moravě a ve Slezsku se věnuje širším souvislostem tohoto fenoménu. Obsahuje i velmi stručnou historii železnice u nás a zaznamenává klíčové zákony, nejruznější finanční a jiné tlaky, či zestátnění a naopak prodej do soukromých rukou (společností zaměřených na výstavbu místních drah byla u nás tehdy celá řada) apod. Bez zajímavosti není v této souvislosti fakt, že soukromému kapitálu pomáhaly garance měst a obcí, které musely po dráze každý rok přepravit takové množství zboží a na takovou vzdálenost, aby byla zajištěna prosperita dráhy (inspirace pro současnost?).

Cosí o našich nejnovějších dějinách napovídá tabulka ukončení provozu regionálních tratí. Zatímco za první republiky ukončilo provoz jen několik tratí a pár dalších (v pohraničí) těsně po druhé světové válce, zdaleka nejvíce jich bylo zrušeno za minulého režimu; po listopadu 1989 pak zatím jenom tři (výčet ovšem končí rokem 2000).

Ačkoliv slovo regionální má dnes v některých – i politických – kruzích negativní podtext jakési podivné směsi provinciálnosti a marginality, jde o důležité synonymum autentické sítě osobitých tradic, místní kultury a mezilidských vztahů.

Možná právě proto občanská společnost zareagovala v případě (sebe)obrony těchto pilířů regionální svébytnosti tak rychle a úspěšně. (ph)

Kreativní čtenář, kreativní divák

Německá psycholožka Vera F. Birkenbihl se dlouhodobě věnuje rozvoji kreativity, psychologii komunikace, vývoji osobnosti a dalším obdobným tématům; její knihy patří ve svém oboru k absolutní špičce a mají i významný a dlouhodobý čtenářský ohlas. Kromě publikací vydává i úspěšné audio a video kazety a pořádá různé výukové semináře.

„Nebojte se myslet hlavou“ je překlad 37. vydání knihy, která byla od svého prvního zveřejnění v roce 1983 již několikrát radikálně přepracována. V předmluvě autorka vysvětluje, že toto vydání je poprvé zpracováno formou modulů (tj. relativně samostatných tematických částí) a nikoliv lineárně. Jak sama doporučuje: knihu je možno číst po samostatných blocích a pomocí síťových „hypertextových“ odkazů putovat na důležitá a související místa zcela podle potřeb a znalostí toho kterého čtenáře.

Zjednodušeně lze autorčinu knihu označit za manuál technik duševní práce, jiná výstižná charakteristika by zněla učebnice tvořivosti. Kniha obsahuje řadu tréninkových modelů na zlepšení paměti, kreativity, rychlosti, paralelity vnímaných informací a práci s nimi. Autorka v knize hovoří jak o osobní odpovědnosti těch, kteří učí (pedagogové, přednášející,

ale i nadřízení, manažeři apod.), tak i těch, kteří se učí. Učit se je třeba navzdory všem, kteří podávají informace nezajímavým, suchým a znehodnocujícím způsobem. Důležité je podle ní upravit informace tak, aby byly pro mozek snadno „stravitelné“ a rychle vstřebatelné. Několik technik je převzato od jiných odborníků, ale naprostá většina z nich byla vytvořena přímo autorkou. Smutné je, že po zkušenostech se zneužitím jednoho ze svých starších termínů autorka momentálně ke všem pojmům či spojením, které nějakým způsobem vytvořila, přiřazuje ochranné copyrighty. V našich podmínkách to působí místy až humorně, ale je to poměrně přesná výpověď o současné situaci ve sféře autorských práv (nejenom) v duševní a vzdělávací práci.

Hned v úvodu autorka vysvětluje posun od modelu levé a pravé mozkové hemisféry k nově koncipovanému obrazu vědomostní sítě. Jednotlivé moduly pak v různé podobě i funkcí využívají například různé pranostiky a rýmy. Další zajímavou technikou je vytvoření sítě přátel, kterým je možno zavolat a během devadesáti vteřin získat „balík“ jejich asociací k danému tématu. Rámec knihy výrazně překračuje velmi důležitá pasáže o televizi (díky autorčinu přístupu by vydala na samostatnou knihu), kde je vysvětleno, jakým způsobem informace z televize obcházejí naši vědomou kontrolu a dostávají se přímo do podvědomí. Rozebírány jsou i důsledky dlouhodobého a pravidelného sledování některých pořadů (zejména seriálů) na utváření našich hodnot, návyků a vzorců chování. Velmi inspirativní jsou pasáže o využívání televizního reklamního času k sebevzdělávání – pomocí předtočených dokumentárních pořadů na videu. Z nabízených technik je možné vybírat selektivně podle toho, co který uživatel potřebuje, nebo co mu vyhovuje. Něco užitečného se přitom najde pro každého.

PAVEL HLAVATÝ

Jak přetvořit berberského válečníka

Centrum pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Multikulturálním centrem vydalo dílo Pavla Baršy Západ a islamismus. Profesor na MU v Brně a Středoevropské univerzitě v Budapešti vidí vztah islamismu a Západu z hlediska sporu mezi univerzalistickou vizí jediné planetární civilizace a partikularistickou vizí střetů civilizací, odtud podtitul „Střet civilizací, nebo dialog kultur?“

Kniha je rozdělena na dva oddíly. V prvním je popsán kulturní vývoj Západu a jeho současné vládnoucí ideologie. Druhá část je věnována islámskému kulturnímu okruhu a jeho ideálům

Když to trochu zjednodušíme, tak stoupenci „střetu civilizací“ by na arabský poloostrov naházeli bomby a trochu prokrmili ty opálené lidič-

ky v burnusech ochuzeným uranem. Poté by vybudovali na troskách měsit celou novou kulturu s poslušnějšími politiky, novináři i obyvatelstvem. Takový postup se již v historii několikrát osvědčil a není vážnějších důvodů, proč by nemohl fungovat znovu.

Na některá jeho úskálí však upozorňují zastánci „dialogu kultur“, mezi které se řadí i Pavel Barša. Pan profesor si kupříkladu dobře uvědomuje, že i nejméně civilizovaní muslimové spolehlivě rozeznají tank či letadlo. A mohli by se bránit nejen konvenčními zbraněmi (už žádné další ohňostroje nad Irákem).

Naštěstí existuje řešení. Spojme síly k budování „univerzalistické vize jediné planetární civilizace“ a „globálního společného dobra“, vyzývá pan profesor. Ano, to je druhá, řeckéme nekrvavá, varianta. Na místo bomb a granátů, televize a časopisy životního stylu. Namísto vlastní identity, kultury a vlasti, MTV, pornografie a Coca-Cola. Hrdého berberského válečníka přetvoříme na konzumenta! A celý poloostrov, plný černého zlata, nám za několik let spadne do rukou jako shnilé jablko...

VÁCLAV KOPEČNÝ

Cestování časem v Einsteinově vesmíru

Kvalitní populárně naučné knihy prominentních vědců o nejnovějším vývoji teoretické fyziky a souvisejících oblastí se ve světě stávají stále žádanější a jejich obliba roste i u nás. Vycházejí četné české překlady takových autorů, jako například Hawking, Feynman, Barrow, Greene, Capra, a přes svou nespornou myšlenkovou náročnost se stávají součástí obecnějšího povědomí a katalyzátorem otevřenějšího způsobu myšlení. Sympatická snaha určité části vědecké komunity zprostředkovat nejnovější objevy širšímu okruhu čtenářů a nabízet nové pohledy, témata, otázky i odpovědi se setkala s až překvapivým ohlasem.

Do tohoto okruhu patří i kniha J. Richarda Gotta III. Cestování časem v Einsteinově vesmíru. Autor – profesor astrofyzikálních věd na Princetonské univerzitě – pracoval mimo jiné čtrnáct let jako předseda poroty při vyhledávání vědeckých talentů, což mělo nesporně velký vliv na jeho způsob myšlení i psaní. V pěti kapitolách (Snění o cestování časem, Cestování časem do budoucnosti, Cestování časem do minulosti, Cestování časem a počátek vesmíru a Zpráva z budoucnosti) představuje komunikativní a čtivou formou i velmi složité fyzikální problémy, teorie, pojmy (červí díry, paralelní vesmíry, paradox babičky, teorie mnoha světů, bublinové vesmíry ad.) a souvislostí. Velmi přínosně je v tomto kontextu využito reprodukcí několika obrazů německého malíře M. C. Eschera, který ve svých dílech pracoval s různým zakřívovaním i jinak netradičním uspořádáním prostorů.

Poslední kapitola pak představuje velmi zajímavý „koperníkovský princip“ – jde o vzorec na vypočítávání vysoce pravděpodobné budoucí životnosti různých jevů a institucí, přičemž dosažené výsledky vedou nesporně k hlubokému zamýšlení.

Autor se neukrývá za odbornický žargon a základní pojmy stručně vysvětluje na konkrétních příkladech. I o velmi složitých tématech pak píše způsobem, který podporuje tvořivost, flexibilitu a vlastní myšlení.

PAVEL HLAVATÝ

Stereotypy policejního myšlení

Nakladatelství Police History se orientuje téměř výhradně na policejní problematiku. Jedním z jeho posledních titulů je kniha Stefana Danice *Extremismus*, s podtitulem *Hrozba demokracie*.

Svazek je poměrně útlý, ale špatně se čte. Je rozdělen na několik kapitol, které spolu příliš nesouvisí a občas se informačně i překrývají. Chybí výrazná jednotná myšlenka. Dílo je z podstatné části kompilací ostatních českých autorů zabývajících se extremismem a čerpá i z vnitřních materiálů policie a BIS. Gramatické a stylistické chyby, které se staly téměř standardem v podobných publikacích, nepřekvapí ani zde. Některé chyby v názvech organizací se přenášejí od jednoho „experta“ ke druhému už deset let.

A kteří to lidé stojí mimo světlo a teplo konzumní společnosti, v extrémní tmě, kde vládne pláč a skřípění zubů? Skinheadi, autonomové, anarchisté (i pacifističtí), feministky, ekologové. Dále se dovidáme, že každý extrémista má blízko k terorismu: „Zájem BIS o klasické anarchisty a autonomní skupiny je dán i tím, že jsou zde velmi příznivé podmínky pro eventuální vznik levičových teroristických aktivit,“ píše se zde. I zdánlivě neškodná činnost jako třídění domácího odpadu zavání extremismem a potenciálně terorismem. Jediným kladem spisku je několik posledních stránek, na kterých jsou prezentovány nepříliš známé skutečnosti o is-

lámském a obecně náboženském fundamentalismu. Nepřesnosti, polopravdy, propaganda smíchané v různých poměrech by se téměř daly považovat za zábavné. Pokud se zajímáte o projevy extremismu, existuje mnoho jiných zdrojů na lepší faktografické i odborné úrovni. Pokud se zajímáte o stereotypy a způsoby myšlení členů Policie ČR a BIS, potom je tento text zajímavý a poučný.

VÁCLAV KOPEČNÝ

Zrod velkoměsta z hlediska sociologie

Současná krize velké většiny světových velkoměst je reflektována řadou různých oborů i mezioborových diskusí. Zrod velkoměsta je v tomto ohledu velmi přínosnou knihou, která vznikla ve spolupráci dvou historiků (Pavla Horská a Eduard Maur) a sociologa (Jiří Musil) a podle své předmluvy „je věnována širšímu, tj. sociálnímu, kulturnímu, hospodářskému a prostorovému, pojetí vzniku a utváření měst“. Tyto jevy pak sleduje hlavně v „českém prostoru“ s důležitým středoevropským (regionálně), východoevropským (historicko-politicky) i celoevropským kontextem.

Publikace se skládá celkem ze čtyř nestejně velkých částí. Autorem první z nich (Co je urbanizace) je sociolog Jiří Musil. Pregnantně vysvětluje řadu základních pojmů v této oblasti a vztahy mezi nimi. Popisuje rovněž vazbu urbanizace na industrializaci i rozvolnění této vazby na počátku dvacátého století. Stručná minihistorie urbanizace je pak dovedena až do současné doby.

Druhá a nejrozsáhlejší část, nazvaná *Dějiny urbanizace v českých zemích*, se skládá ze dvou historických textů. Eduard Maur se ve svém příspěvku (*Urbanizace před urbanizací*) zabývá městem ve středověké a raně novověké společnosti. Pavla Horská se pak v textu *Klasická urbanizace v českých zemích (1830–1930)* věnuje průmyslové revoluci, růstu industrializace, proměnám zemědělské společnosti a ve velmi zajímavých

pasážích vývoji vybavenosti, umístění a cenové dostupnosti bytů ve sledovaném období.

Třetí, nesporně nejzajímavější část se jmenuje *Urbanizace českých zemí a socialismus* a jejím autorem je sociolog Jiří Musil. Zde jsou vysvětleny rozdíly v průběhu vývoje urbanizace u nás (a v dalších socialistických zemích) a v demokratických zemích zbytku Evropy. Je zde velmi důležitá pasáž o záporných stránkách plánování. Klíčová je myšlenka o nedostatečné a potlačované zpětné vazbě. Na západě došlo totiž například při stavbě sídlišť v zásadě ke stejným chybám, díky zpětné vazbě médií a svobodné akademické půdy se však podařilo negativní jevy alespoň částečně omezit a hlavně v nich nepokračovat. Socialismus byl na druhé straně ke své represivně-direktivní poloze navíc ještě natolik nepružný, že se ve výstavbě i jinde stále opakovaly i chyby, o kterých se všeobecně vědělo (malá vybavenost sídlišť obchody a službami, nedostatek pracovních příležitostí v místě, málo míst ve školkách a jeslích apod.). Musil dále v této kapitole líčí význam sousedství, komunitního života a fakt, že kolektivistický komunistický režim chtěl nejprve vše nahradit službami, aby rodinám ubyl starosti o domácnost a příbuzné, složité rodinné vazby apod. a nepřekážely jim v „moderním“ životě a v pracovní mobilitě a výkonu. Postupně se ale prokázalo, že sousedská a rodinná výpomoc a práce mají stejný objem jako celý český průmysl (zjištění z šedesátých let) a režim na nahrazení této činnosti placenými službami prostě nemá.

Čtvrtá a nejkratší část (Co se děje s českými městy dnes), jejímž autorem je opět Jiří Musil, je věnována současnému vývoji a spíše sumarizuje získaný stav a trendy, které se začaly po roce 1989 rozbíhat.

Kniha je – kromě barevné přílohy obsahující převážně reprodukce uměleckých plakátů – doplněna řadou velmi cenných tabulek, grafů a mapek. Jde o kvalitní mezioborovou práci, která přináší komplexní pohled na danou oblast i méně známá fakta a souvislosti.

PAVEL HLAVATÝ

TAK TADY ŽIJEME

Dvojčata

Tak copak tady dnes máme – v těch našich nebulvárních médiích? Kuk: Přece naše stará dobrá dvojčata! Tak to jsme doma a svět je v pořádku. Dneska s moderátorem Pavlem Z., toto zas uteklo! Vždyť to už bude nejmíň celého čtvrt roku, co jsme si v příloze nebulvárního tisku totéž přečetli naposledy. A tady zas dvojčata zpěvačky Bány B., dvojčata Martiny a Miloše F., dvojčata Davida Vávry – aha, ten nikoli dvojčata, ale děti adoptivní (zato hned v několika přílohách souběžně).

Není vám to podezřelé? A nejen to. Není vám to jasné? Totiž že za vším jsou dvojčata? No jistě, dvojčata. Copak myslíte, že herec Martin D. by znovu a znovu protestoval proti označení bavič? Anebo Daniel H. vyprávěl stále dokola o Tibetu? A Aňa G. o síle osobnosti a o japonštině?

Ne ne, je to víc než jisté, jsou za tím vším dvojčata! Zapadá to do sebe jako klíč do zámku. Ovšem chápeme je! Vždyť to musí být těžké – být pořád až na druhém místě. Jak musí ti sourozenci asi trpět, že je slavné dvojčete na veřejnosti nepřiznalo. Ještě že ti proslulejší je pustí aspoň do médií – zopakovat nějakou jednoduchší pasáž – něco staršího, co ti naši hloupánci nezkaží a co se dobře učí zpaměti. A ještě že ta média mají pro ubohá dvojčata tolik porozumění a lidsky je chápou.

No – a tak tady žijeme...

JIŘINA SALAQUARDOVÁ

VYŠLO

Alvin a Heidi Tofflerovi: Válka a antiválka. Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu. Přeložili Bohuslav Blažek a Jan Mířejovský, Dokořán, Praha 2002

Alvin a Heidi Tofflerovi: Nová civilizace. Třetí vlna a její důsledky. Překlad Bohuslav Blažek, Dokořán, Praha 2002.

VYJDE

Noreena Hertzová: Plíživý převrat. Globální kapitalismus a smrt demokracie

Věděli jste, že ze 100 největších světových ekonomik je 51 globálních korporací a jen 49 národních ekonomik? Autorka, původním povoláním investiční bankéřka, působící dnes na univerzitě v Cambridgi, přináší znepokojivý přehled změn, ke kterým došlo ve světě za poslední dvě dekády. Jednotlivé vlády ztrácejí stále více moci, právě na úkor nadnárodních korporací, které se ovšem zodpovídají jen svým akcionářům. Jako by se na globální úrovni opakovala situace z konce 19. století, kdy monopolizace ohrožovala demokratické základy moderní společnosti. Můžeme se tomu vůbec ubránit? Vyjde počátkem roku 2003 v Dokořán.

ŠKOLA MĚNÍ MYŠLENÍ

Nakreslil křídou na tabuli zvláštní pikto-gram. Kdybychom byli ve filmu, o kterém jsme psali v minulém Setkávání, objevil by se teď dole titulek: *Matematicko-fyzikální fakulta, pokročilý seminář k simulaci buněk. Doc. RNDr. Zdeňk Hedrlín, CSc.*

V ryze pánské společnosti studentů fakulty, mezi něž se nepočítám, byla snad na moji počest – ve skutečnosti proto, že na původní téma semináře by moje znalosti zdaleka nestačily – přednesena teorie, o kterou se s vámi chci podělit. Má čtyři stupně – čtyři způsoby jednání člověka – a jim přiřazené čtyři typy vysokých škol. Mat-fyz, filosofická fakulta, technická studia a studia ekonomie.

Nepochybně je to tak, že studium různých vědních oborů různým způsobem formuje studentův způsob myšlení. A podle vysvětlení Zdeňka Hedrlína jsou tyto třídy lidského jednání hierarchicky uspořádané. Nejníže stojí PŘEMÍSTOVÁNÍ. Obchodování, trh, to

je ekonomie a studium, při němž se nepochybuje o obsahu pojmů. Slovem na druhé přičce je VYTVÁŘÍM, spojené s Vysokým učením technickým. I zde mají pojmy relativně stabilní významy, které taktéž nejsou předmětem bádání. Nyní následuje ve schématu dvojité čára, představující víceméně nepropustnou hranici: dvě školy již uvedené ver- sus FF a MFF.

Filosofická fakulta reprezentovaná sou- slovím DUŠEVNĚ ROSTU. A matematika překonává individualitu filosofů VYTVÁŘENÍM SOUMYSLÍ – snahou, aby si mozky rozuměly.

Takto tedy můžeme kategorizovat to, čím lidé vyplňují dny svého života. Ale závislost činnosti našich mozků na oboru studia dozajista není absolutní. Proto zahodte své rozhořčené dopisy a začněte pochybovat, ekonomové! Zda a jak budeme myslet, to je na nás. A možná potom najdeme sami sebe na styčné ploše, kde omezený pojem „školství“ hraničí s „lidmi“. Skromným příspěvkem k tomu chce být i naše příloha Setkávání.

TEREZA TESAŘÍKOVÁ

Příloha – připravují studenti Masarykovy univerzity

INDEX PŮJDE DO KRABICE

Foto: czum

Administrativa spojená se studiem se radikálně mění. Vznikají informační systémy, které mají usnadňovat a zpříjemňovat práci všem lidem z prostředí vysokých škol: učitelům, studentům i úřednictvu.

Na českých vysokých školách dnes fungují v podstatě dva systémy elektronické agendy: brněnská Masarykova univerzita vyvíjí od roku 1998 vlastní Informační systém (IS, <http://is.muni.cz>), který poskytuje dalším dvěma vysokým školám. Západočeská univerzita v Plzni pracuje na Informačním systému/Studijní agendě (IS/STAG, <http://stag.zcu.cz>) již od roku 1993. Tento systém používá také Univerzita Palackého v Olomouci, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ostravská univerzita, Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Univerzita Pardubice a Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Oba systémy vycházejí z evropského kreditového systému pro transfer studentů a zohledňují tak přístupnost studia mezi jednotlivými obory a fakultami – na některých fakultách si díky jim student svůj rozvrh a tempo studia organizuje téměř sám.

Díky informačním systémům má studijní oddělení jednoduchý a snadný přístup k údajům o studentech, pedagogové jednoduše nabízejí studijní materiály, vypisují termíny zkoušek a povinnou literaturu a zapisují získané známky. Studenti si pak v informačním systému vybírají a zapisují předměty pro příslušný semestr a rychle získávají přehled o svých povinnostech i dění na univerzitě. Přístup do systému je možný v rámci vnitřní počítačové sítě nebo prostřednictvím webových stránek. Student může zvládnout registraci z domova nebo útulné kavárny. Klasické strkání na chodbách před zápisovými archy vystřídal závod datových toků.

Taky něco problémů

Je ale také pravda, že při zápisu do kapacitně omezených seminářů jsou ve výhodě ti, kteří se mohou připojit do IS hned po začátku registrace, tj. po půlnoci. Rozhoduje také kvalita připojení. Telefonní modemy nemají šanci proti pevným linkám. Protože je kapacita seminářů nedostatečná, vyvinul se zvyk zaregistrovat se do všech dostupných kursů s tím, že později, až budu mít rozvrh, zase se odhlásím. Registraci však často komplikuje nepřítomnost rozvrhu na webových stránkách kateder a fakult. Student pak stejně musí navštívit „nástěnku v prvním patře“, aby zjistil, zda se vybrané předměty nepřekrývají. Zde už nejde o problém technický nebo systémový, ale o lidskou neschopnost.

Filosofický přístup...

V přístupu k takovým inovacím se zřetelně vymezují dvě skupiny lidí, které Gordon Graham ve svém filosofickém rozboru internetu označuje jako neoluddity a technofily. Hnutí odporu proti strojům vedené dělní-

kem Nedem Luddem v Anglii v 19. století dalo jméno všem, kteří „beznadějně a bezúspěšně vzdorují a odporují technologické inovaci“. Technofilové naopak věří, že „technologická inovace je rohem hojnosti, který uzdraví všechny neudhy“. Noční můrou všech propagátorů informačních systémů jsou tak neoluddité – studenti humanitních fakult, z nichž nejhorší je filosofická. Právě zde se často koncentruje největší množství počítačem netknutých osob. Odpor k novým technologiím šel v Brně tak daleko, že někteří studenti zorganizovali petici za zrušení informačního systému. Nutno dodat, že marně. Podle nejnovějšího studijního řádu Masarykovy univerzity je používání IS nutné a povinné. Vedoucí Centra výpočetní techniky Fakulty informatiky ing. Michal Brandejs, CSc., k tomu dodává: „Systém se stal integrální součástí MU a prorostl do několika univerzitních předpisů, například do studijního a zkušebního řádu. Změnil život celé organizace, stal se fakticky řídicím nástrojem chodu školy. Nelze proto již informační systém nepoužívat.“ Přesto považuje Brandejs za velký úspěch, že se systém podařilo zavést a prosadit bez větších potíží mezi třiceti tisíci uživateli a že i vyučující humanitních fakult dnes běžně komunikují se studenty elektronicky.

Parkinsonovy zákony fungují...?

Neosobní elektronickou komunikaci ale někteří vyučující odmítají: „Jak mám poznat skutečný zájem studenta o můj kurz, když mi přijde jen automaticky generovaná žádost? A navíc musím vykonávat ještě spoustu zbytečných administrativních úkonů,“ stěžuje si jeden z pedagogů Fakulty sociálních studií MU. „Je to jako ze sbírky zákonů profesora Parkinsona o růstu byrokratického aparátu. Dřív všechnu agendu vyřizovalo studijní oddělení. To má stále co dělat, přitom ale já musím informačnímu systému věnovat až příliš mnoho času.“

Inženýr Brandejs je jiného názoru: „Studijní oddělení se například vůbec nemusí zabývat agendou známek. Pokud je studijní oddělení a fakulta dostatečně progresivní, pak nemusí na začátku semestru student svoje studijní oddělení navštívit vůbec. To ocení obě strany, odpadají totiž dlouhé fronty.“ Případné chyby tedy spočívají v lidech, nedostatečné osvětě nebo nekvalitní organizaci. Práci s elektronickými databázemi hodnotí pozitivně i Simona Davidová ze studijního oddělení již zmiňované FSS: „Když se člověk naučí systém používat, pak z něj dostane skoro vše, co potřebuje. Je ale pravda, že při větším počtu přihlášených uživatelů je práce se systémem výrazně pomalejší,“ dodává.

Budoucnost vysokého školství je však již definitivně spojena s rozvojem moderních informačních a komunikačních prostředků. A možná to půjde tak daleko, že záhy skončí v památeční krabici i indexy, vždyť na některých školách slouží již jen jako doklad student-ského stavu a známky se do nich nepiší.

ONDŘEJ KRAJTL

Rozvoj informačních a komunikačních technologií přináší rozsáhlé změny i v oblasti výuky a vzdělávání. Jednou z nich je i koncepce distančního vzdělávání (DiV), což je multimediální forma řízeného samostatného studia, kdy se studenti vzdělávají individuálně a jsou minimálně závislí na osobním kontaktu s učitelem.

Foto: czum

REALITA VIRTUÁLNÍCH UNIVERZIT

„Multimediálností zde rozumíme optimální možné využití všech distančních komunikačních a informačních prostředků, kterými lze prezentovat učivo a komunikovat na dálku – tj. tištěné materiály, magnetofonové a magnetoskopické záznamy, počítačové programy na disketách, CD či v sítích, videokonference, telefonická či faxová spojení, e-mail a případně televizní či rozhlasové přenosy,“ vysvětluje princip výuky RNDr. Helena Zlámalová z Národního centra distančního vzdělávání při Centru pro studium vysokých škol v Praze. Základním studijním materiálem však stále zůstávají tištěné texty, které však odborníci připravují speciálně pro tento typ výuky, uvádí Zlámalová v obsáhlém materiálu *Principy distančního vzdělávací technologie a možnosti jejího využití v pedagogické praxi na technických vysokých školách* (podrobněji viz <http://icosym.cvut.cz/telel/zlamalova.html>). Texty by však měly brzy ustoupit multimediálním aplikacím, plně využívajícím možností moderních informačních a komunikačních technologií. Zdokonalování systému je dobře patrné již dnes, když uvážíme, že základem takových kurzů byly jednotlivé materiály zveřejněné na webu a e-mailová komunikace. Dnes mohou studenti s vyučujícím chatovat, sdílet audio a videozáznamy, či zapojit se do týmového projektu se spolužáky v zahraničí. Netradiční způsob výuky je zaměřen i na neobvyklé studenty – nejsou to jen čerství absolventi středních škol, ale také lidé, kteří z nejrůznějších důvodů nemohou usednout na několik let do školních lavic. Musí však

mít motivaci k samostudiu, přístup k internetu a alespoň minimální zkušenost s informačními technologiemi. Online výuka, tedy výuka prostřednictvím internetu, jim pak přináší mnohé výhody, ale také obtíže. Ty nejcharakterističtější formuloval doc. Ing. Karel Květoň, DrSc., v materiálu *Základy online výuky a eLearning* (viz <http://web.cvut.cz/cp1250/online/vyuka/index.html>): výhodou je studium kdekoliv a odkudkoliv, studium kdykoliv a vlastním tempem, spolupráce studujících mezi sebou a s učitelem, úroveň jednání a přístup ke zdrojům. Mezi nevýhody řadí Květoň nerovný přístup k informačním technologiím a technické problémy a nedostatek schopností k samostatnému studiu.

Rozvoj distančního vzdělávání souvisí velmi úzce, jak už bylo naznačeno, s rozšířením a dostupností internetu. Ten se stal v podstatě základním stavebním prvkem těchto virtuálních univerzit. Nepřekvapí tedy, že v západní Evropě, ve Spojených státech či v Kanadě jsou tyto instituce mnohem rozšířenější. V České republice se rychle rozvíjejí především komerční projekty (mají více prostředků na počáteční investice do technického a programového vybavení), ale i neziskové vzdělávací instituce nabízejí online kurzy ve stále větší míře. Finanční omezení se ale mohou negativně projevit na podceňování a zpomalování rozvoje eLearning – snaha ušetřit vede často k amatérským a nekvalitním výsledkům. Podle Květoně by tento problém měly vyřešit grantové programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Tolik prostředků, aby mohla vzniknout samostatná distanční univerzita, se ale určitě shromáždit nepodaří. Na klasických univerzitách tak v rámci Center distančního vzdělávání vznikají jejich „virtuální“ odnože, které zabezpečují online kurzy a výuku. Zárodek sítě těchto center byl vytvořen v ČR v letech 1995–1999, kdy byla země zapojena do rozsáhlého programu Phare „Multi-country Cooperation in Distance Education“.

„V rámci tohoto programu bylo organizačně zajištěno a technicky vybaveno **Národní centrum distančního vzdělávání (NCDiV)** jako vrcholná koordinační a expertní jednotka pro rozvoj DiV v ČR a čtyři **regionální Střediska distančního vzdělávání** (při AJAK v Praze, TU v Liberci, VUT v Brně a UP v Olomouci). V těchto pěti jednotkách bylo finančně zajištěno technologické vybavení a zřízena knihovna s nejnovějšími zahraničními a případně i domácími publikacemi z teorie a praxe DiV. V rámci tohoto projektu bylo také vytvořeno 27 distančních studijních kurzů, jejichž kompletní anglické verze jsou k dispozici pro studijní účely,“ uvádí Květoň.

Na výzkumu a rozvoji informačních a komunikačních technologií se podílí také zájmové sdružení CESNET. Založily ho v roce 1996 všechny české vysoké školy ve spolupráci s Akademií věd. Jejich cílem je „podporovat šíření vzdělanosti, kultury a poznání, rozvíjet spolupráci členů s praxí, rozšiřovat aplikace nejmodernějších informačních technologií“. Právě toto sdružení se od roku 1999 podílí na činnosti jednoho z mála plně funkčních českých distančních vzdělávacích programů Cisco Networking Academy (jde o regionální verzi celosvětově rozšířeného kurzu, viz <http://rcna.cesnet.cz>).

Téma online výuky se tedy dostává mezi priority většiny vysokých škol. O problémech se živě diskutuje především prostřednictvím internetu, pořádají se tematické konference – v Praze například Belcom '02 na téma Metodologie implementace eLearning a distančního vzdělávání. Rostoucí důležitost informačních a komunikačních technologií ve vzdělání si uvědomují také národní vlády a orgány EU (například skupina Prometheus koordinuje společný přístup evropských zemí k eLearningu). Systémové řešení počítačové negramotnosti nejen akademické veřejnosti nabízí český projekt Státní informační politika ve vzdělávání nebo vládou schválená Koncepce rozvoje informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání a opatření, která z této koncepce vzešla. S nimi souvisí také projekt Internet do škol, který má plošně zpřístupnit moderní technologie všem žákům a učitelům v České republice. Podrobné informace o jednotlivých legislativních opatřeních, dokumentech a iniciativách na mezinárodní úrovni lze najít na clearning.cesnet.cz/pages/legislativ. Na těchto webových stránkách také můžou případně zájemci načerpat podrobnější informace o problematice eLearningu, získat kontakty nejen na české instituce nebo přímo využít uvedených odkazů na distanční „virtuální“ univerzity a online kurzy zdarma.

ONDŘEJ KRAJTL

Když se staneš matkou

„Doufám, že od příštího roku půjdu zase do školy,“ říká, „už mi toho zbývá docela málo a byla by škoda to teď vzdát. Robert je interní doktorand na historii a já ještě nejsem vůbec nic, tak doufám, že přeruší a zůstane doma on. Děti jsme si pořídili oba dva, a pro moje studium by se taky mělo něco obětovat, ale asi budeme studovat oba a zařídíme si přednášky tak, aby jeden z nás byl vždycky doma s klukama. Na druhou stranu zase nechci nic lámat přes koleno, a kdyby někdo z kluků onemocněl nebo se něco stalo, určitě nepůjdu přes mrtvolu jenom proto, abych dostudovala.“

Změnil se mateřstvím tvůj přístup ke studiu?

„Hrozně moc. Na spoustu studijních problémů se dívám úplně jinak a většinu z nich vůbec nepovažuji za problém. Pro mě je teď hlavní, že mám mlíko a že jsou kluci zdraví. Taký jsem mnohem zodpovědnější. Třeba zkoušku z „metod“, na kterou jsem vždycky radši nešla nebo jsem ji úplně projela, jsem teď udělala bez sebemenších problémů na devadesát dva procent. Věděla jsem totiž, že když to neudělám napoprvé, tak budu muset zase od toho prcka odejít.“

Takže je to jenom zodpovědnost k dětem, co tě nutí udělat zkoušku?

„Ano a nejenom mě. Já vím, že Roberta taky. On na to vždycky docela kašlal, a teď nemá naprosto žádné problémy. Už se nestane, že by ho vyhodili od zkoušky a dokonce má jedničku z latiny.“

Znamená to, že bys doporučila všem studentům pořídit si dítě?

„Ne, to ne. Studentský život byl bezvadný. Nejvíce jsem si užila v prváku na kolejkách. Potom, když jsme začali bydlet s Robertem spolu, pomalu jsme tím rodinným životem načichávali. Potřebovali jsme peníze na nájem, takže akcí ubývalo. A teď už to vůbec není tak bezstarostné.“

Stíháš vedle dětí a školy ještě něco jiného?

„Abych vyloženě nezblblá, dala jsem si za úkol, že budu psát každý týden článek o něčem, co se nám přihodí na www.rodina.cz, udržuji se tak v žurnalistické kondici. Dřív jsem psala na server www.zabava.cz potom na „ženu“, bylo to dobře placené, ale tématu se jednak vyčerpala a jednak jsem se s nimi ideově rozešla. Jinak nás živí kavárna, kde zařizují všechny výstavy, což spočívá hlavně v e-mailování a telefonování. Když je potřeba nabašit obrazy na stěny, jede do Brna Robert, protože já musím být s klukama. Z feministického hlediska bych tam měla jet já, protože je to moje záležitost. Jenomže vždycky dojde na to, že Robert děti nenakojí.“

Co provedlo mateřství v tvými feministickými postoji?

„Změnily se, i když ne nějak extrémně. Z feministického pohledu bych se teď měla vykašlat na děti, nechat je na sunaru, svěřit je buď tatínkovi, nebo paní na hlídání a jít do práce. Ale už jenom jezdit do školy pro mě bylo hrozně těžké, vždycky se mi stýskalo už ve vlaku na cestě tam. Do školy jsem pomalu ani nedošla a zase jsem spěchala na vlak domů, místo abych si někam sedla a s někým poklábosila, šla do kina nebo někde na koncert. Vždycky jsem si myslela, že toho samozřejmě budu

Zdaleka ne všechno v životě jde tak, jak si to člověk představuje, stačí okamžik a veškeré plány do budoucna se zhroutí jako věž z kostek, kterou si v bytě na jednom z trebičských sídlišť postavil malý Kryštof. Jeho maminka, třiaadvacetiletá studentka, feministka a talentovaná novinářka Klára Kubíčková zná hrátky osudu velmi dobře.

Já nemám ráda, když si někdo plánuje, kdy přesně bude mít děti a kdy bude dělat kariéru, protože to se samozřejmě nemusí vůbec splnit. Je spousta lidí, kteří se snaží o to mít děti, ale prostě jim to nejde, tak zaplať pánbůh, že nám to jde. I když zase až moc snadno.“ (Smích).

Kdybys mohla vrátit čas zpátky, změnila bys něco?

„Ne, vůbec ne. Když jsem zjistila, že čekám Kryštofa, tak jsem z toho byla úplně pať. Přitom jsem si vždycky říkala, že až budu těhotná, tak to budu brát hrozně pozitivně, že mě ani nenapadne jít na potrat. A na jednu jsem seděla na záchodě nad těhotenským testem a říkala jsem si *sakra, vždyť by se to tím všechno vyřešilo*. Paradoxně, Robert byl ten, kdo to rezolutně odmítl.“

Text i foto: MAGDA KUCHAROVIČOVÁ

Klára Kubíčková *1979

Absolvovala gymnázium a v roce 1997 začala studovat sociologii a žurnalistiku na FSS MU v Brně. Zlomovým obdobím pro ni byl rok 2000, kdy se stala spolujitelkou jedné ze studenty nejnavštěvovanějších kaváren v Brně a manželkou Roberta Antonína, studenta historie a filosofie. V lednu roku 2001 v sedmém měsíci těhotenství úspěšně ukončila bakalářské studium žurnalistiky a v březnu přivekla na svět malého Kryštofa. Po dvou semestrech přerušení se v roce 2002 vrátila do školy dostudovat sociologii a letos v létě se jí také narodil druhý syn Sebastian. Za rok se Klára chystá opět do školy.

schopná, ale člověk může být sebevětší feministka, a když se v něm hormony pohnou, projde si porodem, šestinedělním a kojí, nemůže odejít od malého miminka. Na druhou stranu je feminismus taky o tom, že si žena může vybrat. A když si vybere, že zůstane doma s dětmi, měla by podle toho být patřičně oceněná. Takže feministka zůstávám pořád.“

Jako student bez závazků jsi měla určitě svoje sny a plány, čeho ses musela vzdát?

„Třeba cestování, když teď slyším, kde všichni všude byli na stipendijních pobytech... Kryštofku, jenom do toho kýblu to dávej. Kryštofku, to ale nemůže být na zemi, to je vyprané...“

To ani nemá cenu uklízet...

„To rozhodně nemá. Ještěže nestrčil ty voskovky do pračky, to on má občas takové tendence všechno strkat do pračky. Posbírej si ty voskovky do toho... jak se to jmenuje...“

Kelímeček...

„...kelímeček. Já už fakt začínám blbnout. Nedávno jsem Robertovi navlíkala triko na hlavu a říkala jsem u toho bububu.“

Zpátky k cestování...

„Teď už to asi nepůjde. Nemůžu se rozhodovat jen s ohledem na sebe nebo na situaci, ale s ohledem na to, že mám děti. Když člověk studuje, může si najednou říct, že si někde odjede nebo odletí. Ale když se staneš matkou, už jsi jenom matka a vůbec ti nezbyváá prostor na to, abys dělala něco, co tě baví, nebo abys na sobě pracovala. To neexistuje.“

Není ti to líto?

„No, na jednu stranu jo, samozřejmě, ale je to vyváženo tak velkou protihodnotou, že není o čem diskutovat.“

VYDĚLAL JENOM TŘICET TISÍC...

Školní rok je v plném proudu. Studenti sedí ve školních lavicích či aulách od brzkého rána. Nastane večer a je tu náhle hodně těch, kteří nemají kam hlavu složit. Většina z nich zatím není zoufalá. „Jsme mladí a hodně sneseme,“ pronášejí někteří. „Nějak to přece dopadnout musí,“ pokračují v optimistických vizích jiní. Jedno je však jisté, v Brně se pohybuje stále velké množství studentů, kteří nemají kde bydlet.

„Jsem už ve třetáku a zatím jsem koleje vždy dostal alespoň ve druhém kole,“ praví student FSS, zatímco stojí ve frontě v počítačové učebně, aby se dozvě-

dodává holka, která má za sebou nejeeden noční průnik. Když už na vrátnici nepochodí, vymýšlejí, co dál. „Spal jsem už u všech svých známých,“ říká kluk, který už získání koleje vzdal a teď se snaží najít alespoň privat. Avšak získat podnájem není lehké. „Když už někdo chce studenty, tak jenom holky,“ dodává. Studentky si zase stěžují, že realitní kanceláře požadují jeden nájem za zprostředkování a dva až tři nájem jako zálohu. To někdy přesahuje čtyřicet tisíc...

Jsou však i lidumilové. Honza Mušálek vlastní byt, ve kterém momentálně žije

Na kolejích

Foto: czum

děl, jestli se to povedlo i letos. Povedlo. Holka od vedlejšího počítače už s takovou radostí neodchází: „Nevyšlo to ani napodruhé. A kámoš, který bydlí o dvacet kilometrů blíž, dostal koleje již v prvním kole,“ smutně konstatuje a přemýšlí, kolik nocí ji ještě spolužáci budou tolerovat. „Spím jenom na zemi, ale stejně mám pocit, že překážím.“ Reklamacce mohou studenti zasílat e-mailem na referát ubytování kolejí a menz (SKM). Nejspíš jim ale bude stejně sděleno, že *dojezdnost* nerovná se *vzdálenost* a jejich stížnost bude zamítnuta.

A tak to řeší každý po svém. „Mám příbuzné na druhé straně republiky, nahlásila jsem si tam trvalý pobyt a pokoj získám bez problémů v prvním kole,“ říká studentka FSS, která to považuje za jediné reálné řešení své situace. „Bydlím jen dvě hodiny od Brna, ale z finančních důvodů si dojíždění nemůžu dovolit,“ dodává.

„Momentálně bydlím u svého bratra na černo,“ praví druhák. „Když mě minule nechťeli v noci pustit přes vrátnici, vylezl jsem po hromosvodu,“ přidává se další, který tráví noci na karimatce u svého kamaráda. Ale většinou jsou „kolej-báby“ shovívavé a nechají se ukecat,

s dalšími pěti lidmi. Několikrát dokonce sám strávil noc na zemi, aby měl kam uložit nečekané hosty.

Někteří studenti umí naopak na nesnázech jiných dobře vydělat. „Pronajímám koleje na půl roku za jednorázovou odměnu čtyři tisíce,“ říká student, který chtěl původně vydělat pouze tisíce tři, ale náhodou potkal velmi ochotného zájemce. Jiný své místo na koleji poskytuje za dvojnásobek ročního kolejného, jež musel uživatel složit napřed. Dobrým byznysem je i oficiální výměna kolejí. Žádané koleje tlačí výšku odměny až na pět tisíc odstupného. Obyčejné koleje můžete dostat za pouhé tři tisíce korun. Někomu se poštěstí výměna jen za pár stovek. To se podaří, jen když natreíte na prváka, komentuje jeden student, kterému se to povedlo. Mezi studenty se pohybují i „měničiči“, kteří na výměnách vydělají počátkem každého roku hodně peněz. Oficiální výměna by měla proběhnout vždy na konci měsíce. Že to tak ve skutečnosti nefunguje a člověk může uskutečnit i několik výměn během jednoho měsíce, dokazuje student, který „smutně“ sděluje: „To byl slabý rok, vydělal jsem jenom třicet tisíc...“

ZUZA MALEGOVÁ

SVĚDECTVÍ PUNKERKY

Ve větších městech je potkáte často. Na první pohled nevypadají zrovna vábně – na sobě podivně oblečení, často špinavé a roztrhané, na hlavách číro nebo dredy a všude spousta kovových ozdob – plíšků ze zapalovačů, zavíracích špendlíků a visacích zámků. Pokud je člověk uvidí, má ten nepříjemný pocit, že po něm budou chtít pár drobáků. Raději se je snaží obejít tak, aby neotravovali. Často jsou opilí a zfetovaní a kolemjdoucí provokují svou „prázdnou“ existencí. Oni ale vyznávají punk...

V nedávné době spatřila světlo světa a knižních pultů prvotina brněnské studentky Veroniky Hladilové Taky sem byla PUNK. Nabízí v ní pohled na tuto hnutí zevnitř, protože sama byla jeho součástí několik let a tato kniha dělá tečku za určitou autorčinou životní etapou.

První, čeho si čtenář všimne, je jazyk, jenž autorka použila. Kromě úvodu píše v slangové češtině prošpikované pojmy vysvětlenými ve zvláštním slovníčku na konci knihy. Někdy je to roztomilé.

Samotný příběh nemá dějovou linii, je to mozaika zážitků a vzpomínek. Až ke konci, kdy autorka od punku odchází, lze zachytit určitou časovou posloupnost. Dotváří obraz punku, jak ho nastiňuje už v úvodu: „*Nemáme vkus a nemáme prachy, na ničem nám nezáleží, je nám furt blbě a všichni na nás plivou. Ale my se dokážeme bránit, my jsme totiž PUNK!*“ Jen tak si život proexistovat, pít, fetovat, nic nedělat, prostě jen tak nějak být a být proti všem a zároveň na ně kašlat. Ten pocit vyjadřuje jednu ze stránek hnutí punk – vědomí vlastní zbytečnosti, ze které se dělá přednost. Ale autorka jakožto punkerka velmi inteligentně obohacuje svoje punkerské žití o cosi řekněme pozitivního – udělat „nějakou tu rebélii“ ne jen proto, aby si i ostatní všimli, že tady ty nuly, ten odpad jsou, ale i jako vědomý protest. Je to výpověď dívky, která byla punkerkou a rozhodla se tuto svou zkušenost literárně ztvárnit. Specifické jazykové prostředky a celé uspořádání knihy směřují výše než jen k autentické výpovědi ze zvláštního prostředí. Motivy jako konflikt společnosti a dospívajícího jedince, hledání sama sebe v dospívání, uvědomění si určitých hodnot zobrazují cestu, jíž dospívající človíček prochází. Najít důvod, proč PUNK existuje, je těžké. Dalo by se na to vymyslet mnoho učených teorií, ale žádná z nich by asi neřekla, proč do toho konkrétní člověk spadne. Vlastně ani sama autorka přesně netuší, proč se stala punkerkou. Prostě se to „tak náh přihodilo,“ našťastí pro autorku to taky odešlo, ale to už byla cesta vědomá a nebyla snadná.

Stejně tak je potřeba zdůraznit, že kniha Taky sem byla PUNK není žádnou příručkou pro boj proti pupkáčům. S autorkou však můžeme přemýšlet o zbytečnosti jako životním pocitu a jeho společenském vyznamu. Na pozadí vlastních zkušeností zkoumá Veronika Hladilová existenční otázky. A dělá to promyšlenou literární formou. Prvotina mladé studentky tak ujmeme nejen výpovědní hodnotou, což čtenáře jistě potěší.

ŠÁRKA KYSELOVÁ

Tyto dílny probíhaly ve stejném čase čtyři. Témata: *Informační propast a role médií, Dvojitý standardy mezinárodního obchodu a ekonomiky a Propast mezi Severem a Jihem: jen otázka zadlužení? A ten, který jsem sledovala já, s podtitulem Etika, odpovědnost a udržitelnost ve světě nadnárodních společností.* Nevím, do jaké míry tradičně či novátorsky pojali svou práci účastníci zbývajících tří workshopů. Moderátor toho mého, americký ekonom Marc D. Sarkady ale zdůraznil všechny vady rozvleklých diskusí v plénu – tím, že se jim stoprocentně vyhnul. Sledovat, jak diskusi vedl, byl opravdový zážitek. Každý z deseti diskutujících dostal na své vyjádření přesný čas a po jeho překročení byl opravdu přerušeno. Sarkady, který je zvláštním poradcem Global Compact – iniciativy OSN podporující spolupráci mezi nevládními organizacemi, korporacemi a mezivládními institucemi, je nutil odpovídat na konkrétní otázky. „*Jak bude podle vás vypadat svět za 20 let? Čím můžeme – pokud vůbec – špatné vyhlídky odvrátit?*“ Narušil dokonce i přestávku na kávu, což by si dovolil málokdo – diskutující dostali za úkol během pauzy promyslet, se kterým vyslo-

Ozónová díra, kácení deštných pralesů, nadbytečná spotřeba v Evropě a v USA, to jsou fakta, se kterými je už moje generace odmalička konfrontována. Avšak přestože o nich máme poměrně dobré znalosti, emocionálně se většina z nás – kromě ekologicky uvědomělých jedinců – nijak zásadně nedotýkájí. Tato fakta vytěsnily na okraj našeho zájmu záležitosti, které považujeme pro náš život za zásadní (zaměstnání, hmotný majetek, mezilidské vztahy). Bohatý Sever si zvykl na teplo, pohodlí a přebytek. Lidé si je ne nechávají jen tak vzít a všichni politikové to samozřejmě vědí. Aby mohlo dojít ke změně, musel by pravděpodobně přijít silný podnět. Je-li vskutku ohrožena existence našich přímých potomků – dětí a vnuků, je toto podnět dostatečně silný? Zatím tomu skutečnost nenasvědčuje.

Ekologie prozatím nebyla výhradním tématem Fora 2000. Přesto se v diskusích zákonitě musela objevit – je totiž velmi pevně provázána s lidskými právy, stejně jako s letošním tématem nadnárodních společností. Podle Goldsmitha je řešením lokalizovat hospodářství. Tedy vrátit výrobu i spotřebu do regionů – nepře-

FORUM ŽIJE, A MY?

Letošní Forum „Mosty přes globální propasti“ se od předchozích lišilo jednak tím, že se přestěhovalo do podhradí, což má podle Václava Havla i symbolický význam, jednak svou strukturou. Bylo sevřenější – jednalo se vlastně jen dva víkendové dny (19. a 20. října) – a praktičtější. Jeho těžištěm byly menší moderované panelové diskuse – workshopy.

Foto: archiv

ným názorem kromě svého mohou souhlasit. Dodejme, že to neměli jednoduché, protože přibližně polovinu tvořili vysoce postavení zástupci velkých společností (Shell, Microsoft Corporation, Philips Medical Systems), a s nimi seděli u jednoho stolu ekologové a kritici současného uspořádání světa.

Série pěti setkání byla loni završena tzv. Pražskou deklarací – závěrečným dokumentem, který byl syntézou názorů zúčastněných, hodnotil a vytyčoval úkoly do budoucna: „*V případě mnoha složitých problémů (...) může být založení kultury dialogu po určitou dobu tím jediným, čeho může být prozatím dosaženo. Věříme však, že zkušenost dialogu může být východiskem a počátkem k vytváření takové kultury vztahů, takové globální civilizace, která by činila z této planety bezpečný a důstojný domov pro všechny její obyvatele,*“ – píše se v Deklaraci. Teď, po roce chci pohlédnout brýlemi Fora a této deklarace kousek za její hranice. Je vůbec myslitelný, nebo dokonce uskutečnitelný nějaký pokrok v řešení problémů, na něž je na každé takovéto konferenci upozorňováno?

Přiznávám se, že jsem se letos v Obecním domě zamýšlela nad jednou, možná kacířskou otázkou: jak se delegáti Fora skutečně, ve svém nitru, dívají na tyto problémy? Na to, že subjekty, jejichž základním účelem je zisk, mají silnější postavení než některé státy? Že jsme téměř vyčerпали zásoby surovin, které neumíme vytvořit, že jsme nevratně narušili klima na Zemi, aniž známe následky našeho jednání? Opravdu je to osobně trápí, nebo jsou pro ně tyto konference spíš prací, či dokonce folklorní záležitostí? Vždyť ego je možné hýčkat stejně dobře úspěchy ve světě byznysu, tak i touto příslušností k „elitě, která diskutuje o záchraně světa“.

Jedním z těch, kterým jsem absolutně věřila, je více než sedmdesátiletý Edward Goldsmith – britský vědec a ekolog, který v roce 1969 založil časopis *The Ecologist*. On a jeho kolegové otevřeli už před třiceti lety – jako vůbec první – diskusi o rozsahu a závažnosti poškození životního prostředí. „*Pokud nevyřešíme tyto problémy, dojde během 25 let ke globálnímu pádu. Jestli chcete dál vydělávat peníze, dobře. Ale zapomeňte na svoje děti,*“ říká.

vážet automobily z Japonska do USA a z USA do Japonska... Na otázku, zda toho budeme schopni, ale odpovídá: „*Myslím, že ne.*“

Protože tématem byly stručně řečeno nadnárodní podnikatelské subjekty a jejich vliv na podobu dnešního světa, mluvilo se o jejich odpovědnosti. O konfliktu mezi právem soukromě podnikat a povinností chránit přitom společné hodnoty a zájmy. Byly podávány návrhy, jak u představitelů korporací tuto zodpovědnost vymoci.

Otázka tedy dnes nezní „kdo by to měl udělat?“, protože korporace tuto odpovědnost, aspoň ve svých prohlášeních, uznávají, ale „kdo by toho byl schopen?“. A odpověď se nehledá lehce. Realita je taková, že většina států už není suverénní, podstatnou část jejich svrchované moci převzaly právě velké korporace. Kdo má velmi stabilní a silné postavení a je zaměřen na dosahování zisku, nikdy ze své vůle sebe sama neomezí, domnívám se. Každá debata o dobrovolných kodexech, kterými se společnosti řídí či budou řídit, o tom, jakými zákony by jejich podnikání státy měly vymezovat, se mi proto nejeví jako smysluplná.

A dokážou v tomto směru něco environmentální aktivisté? Jan Keller cituje ve své knize *Až na dno blahobytu* sociologa Hoogendijka: „*Z hlediska drastických změn, které musí nastat, máme-li přežít, jsou mnohé aktivity dnešních environmentalistů triviální – a co je horšího, stávají se překážkami našeho prohlédnutí. Jakkoli jsou snahy o větší důraz na veřejnou dopravu, recyklaci, méně škodlivé obaly, více veřejné zeleně, o filtry na komínech apod. samy o sobě hodnotné, zastírají nutnost osvobodit se od destruktivního produktivismu vcelku.*“

Proto jsem si vybrala workshop o *osobní odpovědnosti*. Pokud máme nějakou šanci, je podle mě pravděpodobné, že cesta povede tudy.

TEREZA TESAŘIKOVÁ

Jaroslav Brabec

Absolvent pedagogické fakulty Jaroslav Brabec pracoval ve Střední a speciální škole Mesit, o. p. s., v Uherském Hradišti jako ředitel a později jako předseda správní rady. Za jeho ředitelování se rejstřík studijních oborů obohatil o umělecky zaměřené knihvazače a umělecké kováře. V roce 1994 byla škola rozšířena o odborné učiliště a Praktickou školu pro žáky, kteří ukončili studium v nižším ročníku, než je devátá třída, a pro žáky zvláštních škol. Pro jejich absolventy je určena chráněná dílna, jejímž ředitelem je právě Jaroslav Brabec.

„Je hezké, že jsme umožnili těmto lidem vystudovat, ale často z nich pak byli jen další nezaměstnaní. Proto jsme založili chráněnou dílnu,“ vysvětluje. Téměř čtyřicet zaměstnanců dílny se zabývá demonstrací elektronických spotřebičů, od televizorů až po mobilní telefony. Z Prahy sem vozí své vyřazené zařízení velké telekomunikační a počítačové společnosti, které to berou jako formu reklamy. Toho využívá dílna při snaze získat další klienty.

Ekologická problematika je Jaroslavu Brabecovi blízká. Zabýval se myšlenkou spalování plastů pyrolyzou, ale investice by v daných provozních podmínkách nebyla návratná. Podobný projekt by mohla uskutečnit pouze velká společnost.

V roce 1977 stál u zrodu Filmového klubu v Uherském Hradišti. Dodnes se může chlubit průkazkou č. 3. Protože se v tehdejší době hodně zajímal o kulturu, byl FK jasnou volbou. Kluby byly totiž jednou z mála možností seznámit se s tvorbou z nesocialistických zemí. Sám říká, že oblast jeho zájmů je neomezená a nechtěl mu dovolit, abych napsal o jeho knihářském koníčku, protože se mu nevěnuje dostatečně. Doma má zařízení za mnoho tisíc, ale žádný čas, aby si nějakou knihu vyvázal.

„Za pár měsíců mi zavolejte, třeba mě něco nového napadne, nebo mě alespoň donutíte dotáhnout věci do konce,“ vyzval mě na rozloučenou. (mbo)

TIPY

JAK SE DOSTAT NA STUDIA VE SVĚTĚ

Informace o studiu na Novém Zélandu vám poskytne Student Agency, Praha, Ječná 37, tel. 224 999 666.

Studium v USA umožňuje Fulbrightova nadace – bližší informace na adrese fulbright@fulbright.cz a American intercultural Student Exchange – aise@ph.ipex.cz

Seznam nadací, které přispívají na zahraniční studia, má Univerzita Karlova, Infocentrum, e-mail: ipc@ruk.cunizc

O studiu v Austrálii obdržíte informace na acic.edu@tiscali.cz

Stipendia do USA a Austrálie uděluje Open society fund – osf@osf.cz

UNITED GAMES OF NATIONS

Když se před třinácti lety hroutila železná opona, lidé snili o společné cestě zemí východního a západního bloku a o tom, že zábrany a nedůvěra padnou. Jedním z lidí, kteří chtěli tomuto procesu pomoci, byl i Rakušan dr. Werner Greis.

Na rakousko-maďarských hranicích, poblíž městečka Muzzürslag, uspořádal happening, jehož cílem bylo vytvořit zvláštní objekt. „Monument stojí přímo na pomyslné hranici – jednou polovinou zasahuje na rakouskou stranu, druhou na

maďarskou. Podélně je rozdělen na dva žlaby, které se uprostřed spojují – při dešti se pak voda, která teče z rakouské strany, smíchá s vodou maďarskou a výsledná směs svaží zemi obou států,“ popsal stavbu Greis.

Její důležitost spočívá především v procesu vzniku – podíleli se na ní občané obou zúčastněných států. Tato forma spolupráce se jim natolik zalíbila, že se příští rok rozhodli uskutečnit podobný projekt. Další rok už se k nápadu připojilo Slovinsko, pak následovaly další státy včetně České republiky.

Postupně vyrostla mezinárodní organizace o sedmi členských zemích (Rakousko, Maďarsko, Slovinsko, Německo, Česká republika, Jugoslávie, Indie), která se stále rozšiřuje. Je zaměřena na mladé lidi, kterým nabízí různé formy spolupráce. Každý rok pořádají členské státy týdenní festivaly, kterých se účastní delegace všech ostatních zemí, takže celkem se na každém z nich sejde kolem sedmdesáti účastníků. Společné téma je pro

každý ročník jiné – např. Kultura míru a nenásilí, Evropa, Boření překážek v našich myslích a podobně. Organizátoři v jednotlivých zemích mají ve ztvárnění těchto témat volnou ruku – většinou pořádají hudební, taneční, sochařské, malířské, keramické, fotografické či jiné workshopy a danou oblast zpracovávají uměleckými formami.

„Cílem našeho setkání bylo zbourat bariéry v naší mysli. Byli jsme rozděleni do workshopů, kde spolupracovali lidé, kteří se viděli třeba i poprvé v životě, a nám nezbývalo nic jiného, než si důvěřovat. Nebylo to zrovna lehké, ale když máte slaňovat 78 metrů vysokou skálu, tak vám nezbývá nic jiného, než důvěřovat těm, co vás dole jistí, i když to dělají poprvé v životě,“ popsala svůj zážitek z loňského festivalu v Rakousku Jana Kubová.

Organizace United Games je výjimečná svojí organizační strukturou. Poskytuje totiž velmi mnoho prostoru samotné mládeži, která festivaly i jiné akce organizuje z velké části sama. „My dospělí jsme tu jen od toho, abychom zajistili provozní záležitosti, případně sehnali peníze a poskytli podporu. Program a náplň setkání už si musí děcka připravit samy,“ řekl zakladatel organizace Werner Greis. Je proto složité popsat, čím vším se organizace zabývá – vždyť ani neviduje své členy, nežádá po nich přihlášky a nenabízí jim konkrétní program. Nabízí především platformu pro seberealizaci, vyjádření svých myšlenek a požadavků. Například v roce 1999 vytvořili rezoluci, která obsahovala témata jako nezaměstnanost, volný čas, vzdělávání apod., kterou následně předložili v sídle Rady Evropy a před Evropskou komisí. Svoji prezentaci doplnili velmi sugestivním divadelním vystoupením beze slov.

V České republice má organizace United Games základnu v Olomouci, funguje však i ve Šternberku, Litvli, Uničově, Prostějově či Šumperku. Součástí tuzemského festivalu je již několik let tradičně tzv. projekt Evropa, v jehož rámci skupinky mladých lidí postaví v příslušném městě stánky, z nichž každý reprezentuje jednu evropskou zemi. Návštěvník festivalu tak prochází zmenšeným kontinentem a může ochutnat francouzský sýr, vyzkoušet si pravou vikingskou helmu s rohy nebo se naučit zdravít v italštině.

V současné době členové United Games dokončují projekt zvaný „Young People's Book on Non-violence“ (Kniha mladých lidí o nenásilí). Přibližuje různé formy násilí, s nímž se mladí lidé setkávají ve svém bezprostředním okolí, i návrhy jeho řešení. **JAROSLAV PETŘÍK**

POD LEDEM

Nebyla jsem volit. Chtěla jsem volit. Nezájem o dění na naší politické scéně není mým problémem, jak předhazuje většina analytiků při vysvětlování nízké účasti občanů při volbách. Ptáte se, co tedy. Studuji v Brně, ale trvalé bydliště mám v Karlových Varech. Překvapuje mne, že se analytikové nezmiňují o tomto problému, jelikož se domnívám, že se nejedná pouze o můj problém. Řada občanů má trvalé bydliště jinde než momentálně skutečně bydlí, ať už je to kvůli práci, studiu, či jednoduše proto, že bydlí v podnájmu. Domnívám se, že v dnešní době, kdy má každý druhý

občan mobilní telefon a denně strávíme spoustu času na internetu, by bylo možné volit i touto cestou. Zákon o elektronickém podpisu je již nějakou dobu na světě, vše je možné zaheslovat a zpřístupnit pouze určitému jedinci, tak mi vysvětlete, proč to nejde. Možná se politické boji hackerů, možná se bojí voličů, kteří by touto cestou volili. Jistě by to totiž byla trochu jiná skupina lidí než ti, kteří chodí klasicky k urnám. Možná bychom se dočkali zajímavého překvapení, a nejenom my, ale i politikové.

(vrk)

SETKÁVÁNÍ – příloha časopisu Bariéry, připravují studenti Masarykovy univerzity Ročník 3, číslo 1, leden 2003

Redakce: Marika Blažková, Mirek Bohdál, Jiří Honzík, Ondřej Krajetl, Šárka Kyselová, Ondřej Liška, Aleš Mergental, David Musil (vedoucí 604 401 711),

Tereza Tesaříková, Katka Zapletalová, editor – Svatava Navrátilová (snavrati@fss.muni.cz).

Adresa: Nerudova 7, 602 00 Brno, tel.: 541 245 126, e-mail: bariery@atlas.cz, davidmusil@czum.cz.